

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

2124887

**MOŽNOSTI VYUŽITIA POTENCIÁLU REKREAČNEJ
KRAJINY V OKRESE PRIEVIDZA**

2011

Zuzana Karabínová, Bc.

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA V
NITRE
FAKULTA EURÓPSKÝCH ŠTÚDIÍ A REGIONÁLNEHO
ROZVOJA**

**MOŽNOSTI VYUŽITIA POTENCIÁLU REKREAČNEJ
KRAJINY V OKRESE PRIEVIDZA**

(Diplomová práca)

Študijný program:	Regionálny rozvoj
Študijný odbor:	3.3.5 Verejná správa a regionálny rozvoj
Školiace pracovisko:	Katedra udržateľného rozvoja
Školiteľ:	Magdaléna Bezáková, RNDr.

Nitra 2011

Zuzana Karabínová, Bc.

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Zuzana Karabínová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Možnosti využitia potenciálu rekreačnej krajiny v okrese Prievidza“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 21. apríla 2011

Zuzana Karabínová

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pani RNDr. Magdaléne Bezákovej za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní diplomovej práce.

Abstrakt

V záverečnej práci hodnotíme prírodné a kultúrohistorické podmienky v okrese Prievidza, ktoré majú primárny význam pri určovaní funkčného využitia priestoru a sú limitujúcimi faktormi rozvoja cestovného ruchu. Pri hodnotení prírodných predpokladov okresu pre rozvoj cestovného ruchu analyzujeme jednotlivé zložky prírodného prostredia a to reliéf, klímu, vodstvo, rastlinstvo, a živočíšstvo. Pri hodnotení kultúrno-historických predpokladov pre rozvoj cestovného ruchu sa sústreďujeme na zmapovanie kultúrno-historických pamiatok v riešenom území, na kultúrne zariadenia a taktiež organizované kultúrne a spoločenské podujatia konajúce sa v okrese. V práci uvádzame tiež možnosti rekreácie z hľadiska ich využitia pre cestovný ruch a načrtávame možné smery ďalšieho rozvoja.

Územie okresu Prievidza a jeho okolia predstavuje významnú rekreačnú oblasť. Okres má celoročnú časovú využiteľnosť s prevládajúcou letnou sezónou. Z hľadiska hodnotených ukazovateľov prírodného prostredia a kultúrohistorických atraktivít sú tu dobré podmienky pre rozvoj letnej rekreácie, pre pešiu turistiku, cykloturistiku, vodné športy, zimné športy a zjazdové lyžovanie, pre poznávací cestovný ruch orientovaný na sídla s významnými kultúrnymi pamiatkami a pamätihodnosťami, návštevy tradičných kultúrno-spoločenských podujatí a pod. Neďaleké mesto Bojnice bez veľkých teplotných výkyvov poskytuje vhodné podmienky pre rozvoj kúpeľníctva a návštevníkov láka mnohými dominantami.

Prírodné a kultúrno-historické danosti prispeli k tomu, že okres Prievidza sa zaraďuje k vyhľadávaným oblastiam cestovného ruchu. Vysokú atraktívnosť tejto oblasti dáva najmä mesto Bojnice, ktoré tvorí s Prievidzou takmer súmestie, ale príťažlivé sú aj viaceré rekreačné strediská.

Kľúčové slová: cestovný ruch, prírodný potenciál, kultúrohistorický potenciál, rekreačné využitie krajiny, okres Prievidza

Zusammenfassung

In der Abschlussarbeit beurteilen wir die Naturverhältnisse und kulturhistorische Verhältnisse im Bezirk Prievidza, die die primäre Bedeutung für die Bestimmung der funktionellen Nutzung des Raumes haben und ein limitierender Faktor für die Entwicklung des Reiseverkehrs sind. Bei Beurteilung der natürlichen Voraussetzungen des Landes für die Entwicklung des Reiseverkehrs analysieren wir die einzelnen Elemente der Natur wie Relief, Klima, Gewässer, Flora und Fauna. Bei der Beurteilung der kulturellen und historischen Annahmen für die Entwicklung des Reiseverkehrs konzentrieren wir uns auf die Zuordnung des kulturellen Erbes im Bereich gelöst, die kulturellen Einrichtungen und organisiert Veranstaltungen in den Bezirk. Bei der Arbeit gibt es auch Möglichkeiten für Erholung im Hinblick auf ihre Verwendung für den Tourismus und skizziert mögliche Richtungen für die weitere Entwicklung.

Das Gebiet des Bezirks Prievidza und dessen Umgebung stellt ein bedeutendes Erholungsgebiet dar. Der Bezirk zeichnet sich durch die ganzjährige Nutzbarkeit mit überwiegender Sommersaison aus. Hinsichtlich der beurteilten Kennzahlen der Naturelemente und kulturhistorische Atraktivitäten gibt es hier gute Voraussetzungen für die Entwicklung der Sommererholung, für Wandersport, Radtouristik, Wassersport, Wintersport, Abfahrtsrennen, für die kognitive Tourismus orientierte Websites mit bedeutenden Kulturdenkmäler und Sehenswürdigkeiten, besuchen traditionellen kulturellen und gesellschaftlichen Veranstaltungen usw. Die unweite Stadt Bojnice, ohne große Temperaturschwankungen, bietet geeignete Bedingungen für die Entwicklung des Kurtradition und die Besuchers lockt mit zahlreichen Dominanten.

Die Naturverhältnisse und kulturhistorischen Gegebenheiten haben dazu beigetragen, dass der Bezirk Prievidza zu ausgesuchten Gebieten des Reiseverkehrs gehört. Für seine hohe Attraktivität sorgt vor allem die Stadt Bojnice, die mit Prievidza nahezu eine Konurbation bildet, reizvoll sind aber auch mehrere Erholungszentren.

Schlüsselbegriffe: Reiseverkehr, natürliche Potenzial, kulturhistorische Potenzial, Erholungsnutzung der Landschaft, Bezirk Prievidza

Obsah

Obsah	6
Zoznam skratiek	9
Úvod	10
1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky	12
1.1 Cestovný ruch	12
1.2 Krajina	14
1.2.1 Potenciál krajiny pre cestovný ruch	15
1.3 Potenciál prírodnej sféry pre cestovný ruch	17
1.3.1 Reliéf krajiny	18
1.3.2 Klíma	20
1.3.3 Vodstvo	22
1.3.4 Rastlinstvo	23
1.3.5 Živočíšstvo	24
1.4 Kultúrohistorický potenciál pre cestovný ruch	25
1.4.1 Kultúra a umenie	25
1.4.2 Kultúrohistorické predpoklady	28
1.4.2.1 Kultúrohistorické pamiatky	29
1.4.2.2 Kultúrne zariadenia a podujatia	30
1.4.2.3 Športové zariadenia a športové akcie	32
1.5 Región a región cestovného ruchu	33
1.6 Okres	34
2 Cieľ práce	35
3 Metodika práce	36
3.1 Charakteristika skúmaného objektu	36
3.2 Zdroje a materiál	36
3.3 Metódy práce	37
4 Výsledky práce	39
4.1 História, vymedzenie územia	39
4.2 Hodnotenie prírodného potenciálu pre cestovný ruch	39
4.2.1 Reliéf územia	39
4.2.2 Geomorfológia územia	40
4.2.3 Klíma	43

4.2.3.1 Klimatické faktory	44
4.2.4 Vodstvo	45
4.2.5 Rastlinstvo	47
4.2.6 Živočíšstvo	49
4.3 Ochrana prírody	50
4.3.1 Chránená krajinná oblasť	50
4.3.1.1 CHKO Strážovské vrchy	50
4.3.1.2 CHKO Ponitrie	51
4.3.2 Národná prírodná rezervácia	51
4.3.2.1 NPR Vtáčnik	51
4.3.2.2 NPR Rokoš	52
4.3.2.3 NPR Veľká skala	52
4.3.2.4 NPR Vyšehrad	52
4.3.2.5 PR Biely Kameň	53
4.3.2.6 PR Buchlov	53
4.3.2.7 PR Temešská skala	53
4.3.3 Národná prírodná pamiatka	54
4.3.3.1 NPP Prepoštská jaskyňa	54
4.3.3.2 PP Hradisko	54
4.3.3.3 PP Kobylince	54
4.3.3.4 PP Sivý Kameň	55
4.4 Hodnotenie kultúrohistorického potenciálu pre cestovný ruch	55
4.4.1 Kultúrohistorické pamiatky	55
4.4.1.1 Architektonické diela - Sakrálne pamiatky	56
4.4.1.2 Architektonické diela - Hrady, zámky, kaštiele	60
4.4.1.3 Historické celky	63
4.4.1.4 Technické pamiatky	64
4.4.1.5 Národno-historické pamiatky	66
4.4.1.6 Pamiatky ľudovej architektúry	68
4.4.2 Archeologické náleziská a bývalé náleziská zlata	69
4.4.3 Kultúrne zariadenia cestovného ruchu	70
4.4.4 Organizované podujatia	71
4.4.5 Športové zariadenia cestovného ruchu	74
4.5 Možnosti rekreačného využitia územia	74

4.5.1	Pešia turistika	75
4.5.2	Cykloturistika	75
4.5.3	Rekreácia pri vode	77
4.5.4	Zimné športy	78
4.5.5	Rybolov a poľovníctvo	78
4.5.6	Jazdectvo	79
4.5.7	Chalupárska rekreácia	79
4.5.8	Kultúrno - poznávací turizmus	79
4.5.9	Vidiecky turizmus	80
5	Návrhy na využitie výsledkov	81
5.1	SWOT analýza	81
5.2	Návrhy na možnosti využitia potenciálu pre cestovný ruch v okrese Prievidza	83
5.2.1	Návrhy v oblasti využitia prírodného potenciálu	84
5.2.1.1	Rekreačné územie (agropark) Celiny - Vlčie kúty – Koš	84
5.2.1.2	Mestský park v Prievidzi pozdĺž rieky Nitra	84
5.2.1.3	Vybudovanie nových turistických trás, cyklotrás a lyžiarskych trás	85
5.2.1.4	Vybudovanie turistických prístreškov (resp. útulní)	86
5.2.1.5	Vybudovanie náučného chodníka	86
5.2.1.6	Rozšírenie ponuky zimných športov lyžiarskymi strediskami	86
5.2.1.7	Skvalitnenie podmienok pre cykloturistiku	87
5.2.1.8	Vodná nádrž pri Lehote pod Vtáčnikom	87
5.2.2	Návrhy v oblasti rozšírenia ponuky o nové atraktivity v cestovnom ruchu	88
5.2.2.1	Nový objekt vidieckeho turizmu v obci Diviaky nad Nitricou	88
5.2.2.2	Využitie miestnych remesiel v CR zriadením múzeí resp. galérií	88
5.2.3	Návrhy na ďalšie využitie	89
	Záver	91
	Zoznam použitej literatúry	94
	Prílohy	100

Zoznam skratiek

°C	stupeň Celzia
CR	cestovný ruch
Ha	hektár
CHKO	chránená krajinná oblasť
J	juh
JV	juhovýchod
JZ	juhozápad
km	kilometer
LS	lyžiarske stredisko
m	meter
mm	milimeter
m n. m.	metrov nad morom
NKP	národná kultúrna pamiatka
NPP	Národná prírodná pamiatka
NPR	Národná prírodná rezervácia
PP	Prírodná pamiatka
PR	Prírodná rezervácia
S	sever
SR	Slovenská republika
SV	severovýchod
SZ	severozápad
ŠÚ	štatistický úrad
V	východ
VZ	východozápad
Z	západ

Úvod

Cestovný ruch a rekreácia predstavujú určitú formu uspokojovania potrieb obyvateľstva v jeho voľnom čase a v prostredí mimo jeho bežného života, s cieľom odpočinku, obnovenia fyzických a duševných síl človeka, poznávania prírodných a iných krás, rozptýlenia a zábavy, kultúrneho a športového vyžitia.

Každé prostredie má rekreačný potenciál, ktorý človeku umožní uniknúť z rutiny. V tejto široko poňatej ponuke zaujíma krajina ako miesto na rekreáciu výsadné postavenie. Návrat k prírodným a kultúrnym hodnotám, ako aj potreba hlbšej renaturalizácie prostredia, vyplývajú z fyziologickej a hmotnej spätosti človeka s prírodou a kultúrnymi potrebami. Človek sa usiluje prvky prírody a kultúry vnášať do interakčných väzieb so svojím hmotným – vytvoreným prostredím alebo za týmito zložkami cestuje ako návštevník na určité územie.

Samozrejmosťou teda je, že najvhodnejším prostredím pre výkon akýchkoľvek rekreačných aktivít je prírodné prostredie a z neho tiež lesné prostredie, na určitom stupni kultúrno-estetického a funkčno-priestorového stvárnenia. Hodnotenie prírodného potenciálu územia pre cestovný ruch a rekreáciu sa stáva dôležitým segmentom pohľadu na rozvojové možnosti v rámci jednotlivých regiónov. Charakter prírodných predpokladov cestovného ruchu súvisí s rozmanitosťou prírodného prostredia na Zemi. Patrí k nim najmä tvárnosť zemskeho povrchu (reliéf), rozmanitosť podnebia, nerovnomerné rozšírenie povrchovej a podzemnej vody a pestré zastúpenie rastlín a živočíchov.

Na vzniku oblastí cestovného ruchu sa nepodieľajú len prírodné činitele, ale aj výsledky tvorivej činnosti človeka, ktoré tvoria skupinu kultúrnohistorických predpokladov cestovného ruchu. Kultúrnohistorické danosti zahŕňajú také atraktivity cestovného ruchu, ktoré svojou hodnotou priťahujú určitý okruh návštevníkov, pričom samy o sebe vystupujú ako súčasť potenciálu krajiny a určujú smery ich funkčného využitia. Kultúrne dedičstvo ako také je neoddeliteľnou súčasťou kultúrnej krajiny, jej vzhľadu, pamäte hodnoty, identity a rôznych tradícií. Pri kultúrnom dedičstve je dôležitá i jeho ochrana sprostredkovaná poznaním jeho hodnoty a potreba jeho zachovania ako pre hostiteľov, tak aj pre návštevníkov. Kultúrnohistorické atraktivity lákajú turistov hlavne zásluhou svojráznych architektonických a historických pamiatok, technických pamiatok, súborov ľudovej architektúry a bohatstvom umeleckých zbierok vystavených v múzeách či galériách. Pozornosť návštevníkov upútava aj výskyt cenných archeologických lokalít.

Predpokladom rozvoja cestovného ruchu je prostredie obklopujúce ľudí, ktoré je veľmi rozmanité. Menia sa preto aj predpoklady na rôzne ľudské činnosti. Každá z nich sa najviac rozšírila tam, kde našla najlepšie podmienky pre svoj rozvoj. Základnou prioritou cestovného ruchu je teda poskytnúť návštevníkovi pobyt v zdravom prírodnom prostredí spolu so zážitkami kultúrnych a historických hodnôt nachádzajúcich sa v danom území.

1 Prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky

1.1. Cestovný ruch

Cestovný ruch definuje Kopšo (1992) ako „formu uspokojovania potrieb reprodukcie fyzických a duševných síl človeka, a to mimo každodenného životného prostredia a zvyčajne vo voľnom čase, ako aj potrieb spoločnosti mimo každodenného životného prostredia“.

Podľa Kaspara (in Balážová, Papcunová, Jarábková, 2007) je cestovný ruch súhrn vzťahov a javov, ktoré vyplývajú z cestovania alebo pobytu osôb, pričom miesto pobytu nie je hlavným ani trvalým miestom bývania a zamestnania.

Lopušný (in Balážová, Papcunová, Jarábková, 2007) chápe cestovný ruch ako zložitý sociálno-ekonomický a priestorový jav, ktorého hlavným cieľom je uspokojovať potreby reprodukcie fyzických a duševných síl človeka a rozvíjať jeho osobnosť.

Cieľom cestovného ruchu je umožniť regeneráciu fyzických a duševných vlastností človeka a prispieť k rozvoju jeho osobnosti zmenou každodenných stereotypov v prospech aktívnych foriem odpočinku (Poláčik a i., 2003).

Najvýznamnejšie členenie cestovného ruchu z hľadiska geografie je podľa Kopša (1992) funkčné – rekreačný, kúpeľný, kultúrny cestovný ruch, časové – krátkodobý, dlhodobý, sezónny cestovný ruch a priestorové – domáci, zahraničný a medzinárodný cestovný ruch.

Druh cestovného ruchu vyjadruje motív resp. účel cestovania. Balážová, Papcunová, Jarábková (2007) rozlišujú základné druhy – rekreačný cestovný ruch, kúpeľný cestovný ruch, kultúrny cestovný ruch a športový cestovný ruch. K ďalším formám CR patrí napr. vinársky CR, cykloturistika, agroturistika, lovecký CR, incentívny (motivačný) CR a i. (Toušek, Kunc, Vystoupil a i., 2008). Každý z uvedených druhov cestovného ruchu sa realizuje na určitom vymedzenom území resp. v regióne.

Rekreačný cestovný ruch (rekreácie) je odpočinok, ktorý umožňuje fyzické zotavenie a uvoľnenie v priaznivom prostredí, v ktorom je možné vykonávať rekreačné činnosti, ako pešia turistika, cykloturistika, mototuristika, plávanie a vodné športy, lyžovanie, prechádzky, loptové hry a iné. Niektoré druhy rekreačných činností predpokladajú nielen vhodné prírodné prostredie, ale aj primerané fyzické schopnosti a sú zamerané na získanie a rozvíjanie kladných vlastností a návykov človeka. Rekreačný cestovný ruch je významný

v súvislosti so zhoršujúcim sa životným prostredím a jeho nepriaznivým vplyvom na práceschopnosť človeka. Z hľadiska organizačných foriem sa uskutočňuje vo forme individuálnej, rodinnej rekreácie a rekreácie detí a mládeže (Poláčik a i., 2003).

Kúpeľný cestovný ruch je zvláštnou formou zotavenia s dôrazom na zdravotno-preventívnu, rehabilitačnú a kultúrnu stránku. Základnou podmienkou kúpeľného cestovného ruchu je existencia prírodných liečivých zdrojov (liečivé vody, liečivá a liečivá klíma) a ďalších činiteľov (medikamentózna liečba, diétne stravovanie a pod.). V kúpeľných mestách sa intenzívne rozvíja i kultúrno-spoločenský život, ktorý vyvoláva kultúrny a rekreačný cestovný ruch a tvorí podstatu kúpeľného cestovného ruchu (Poláčik a i., 2003).

Kultúrny cestovný ruch reprezentuje rozličné spôsoby uspokojovania duchovných potrieb ľudí prostredníctvom vzdelávania, poznávania, učenia, zábavy a rozptýlenia. Účasťou na kultúrnom cestovnom ruchu sa návštevníci oboznamujú s významnými staviteľskými architektonickými pamiatkami svetského a sakrálneho umenia doma i v zahraničí (hrady, zámky, kaštiele, katedrály, kostoly, divadlá, múzeá), s umeleckými dielami slávnych majstrov (galérie, obrazárne...), s kultúrnymi pamiatkami a zariadeniami (mestské pamiatkové rezervácie, historické jadrá miest), zúčastňujú sa dôležitých spoločenských podujatí (festivaly, slávnosti, výstavy). Súčasťou kultúrneho cestovného ruchu je náboženský resp. pútnický cestovný ruch. Jeho účastníci sa oboznamujú nielen s históriou a kultúrou, ale aj so sociálnou a ekonomickou situáciou navštíveného miesta (štátu). Preto má uvedený druh cestovného ruchu aj vzdelávací charakter. Vzhľadom na to, že kultúrny cestovný ruch zvyšuje spoločenskú, kultúrnu, odbornú a vzdelanostnú úroveň účastníkov cestovného ruchu, plní aj výchovnú funkciu. Kultúrny cestovný ruch má veľa foriem a stupňov intenzity (Jarábková, 2007).

Kultúrny cestovný ruch ďalej podľa Poláčika a i. (2003) poskytuje uspokojovanie duchovných potrieb človeka (vzdelávanie, poučenie, rozptýlenie, zábavu a pod.). Realizuje sa návštevou kultúrnych (sagrálnych) pamiatok, festivalov, výstav, spoločenských príp. religióznych akcií.

Športový cestovný ruch je osobitným druhom cestovného ruchu, ktorý predpokladá nielen prírodné danosti, špeciálnu infraštruktúru cestovného ruchu, ale aj isté fyzické schopnosti. Z pohľadu účastníka cestovného ruchu môže mať formu aktívnej alebo pasívnej účasti. Aktívna účasť predpokladá priame zapojenie sa, resp. realizáciu športovej aktivity účastníkom cestovného ruchu. Pritom môže ísť o turistiku, plávanie, lyžovanie, snowboarding, splavovanie riek, rafting, surfovanie, jazdu na koni, cykloturistiku,

horolezectvo, paragliding a pod. Pasívnou formou účasti sú návštevy športových podujatí (Jarábková, 2007).

1.2 Krajina

Krajina je časť prirodzene ohraničeného zemského povrchu, ktorá sa človeku javí ako výslednica pôsobenia abiotických činiteľov. Tieto činitele tu však súčasne podmieňujú vývoj a život organizmov, ktoré spätne ovplyvňujú neživé prostredie a prispievajú k tvárnosti krajiny. Krajina je objekt dynamický, ktorý sa neustále mení vplyvom činností organizmov a abiotických činiteľov (Stred'anský, Šimonides, 1995).

Podľa Demeka (in Stred'anský, Šimonides, 1995) krajina je reálne existujúca časť povrchu planéty, ktorú tvorí celok kvalitatívne sa odlišujúci od ostatných častí krajinej sféry. Má prirodzené hranice a vyznačuje sa vnútornou rovnorodosťou, individuálnou štruktúrou a zákonitým súhrnom procesov a javov.

Zachar (in Stred'anský, Šimonides, 1995) pod pojmom krajina, rozumie časť zemského povrchu (segment) so svojráznou prírodou, špecifickým výskytom a využívaním prírodných zdrojov a spôsobom života obyvateľstva.

Madar, Pfeffer, (in Stred'anský, Šimonides, 1995) definujú krajinu ako súbor (mozaiku) jednotlivých ekosystémov, ktoré sú reprezentované rôznymi spoločenstvami (pôda, les, lúka atď.).

Krajina sa vyznačuje nasledovnými hlavnými rysmi (prvkami): svojrázny vonkajší vzhľad (fyziognómia), svojráznou vnútornou štruktúrou s bezprostrednými a spätnými väzbami medzi jednotlivými zložkami biocenózy, svojráznou energetickou bilanciou, určitou polohou na povrchu Zeme a určitým vymedzením, vývojom v čase a v priestore v závislosti na premenách pri vstupe a výstupe hmoty a energie v geosystéme (Stred'anský, Šimonides, 1995).

Funkciu krajiny Stred'anský, Šimonides (1995) rozumejú možnosť krajiny plniť určitú funkciu, ktorá je pre život človeka nevyhnutná a závisí hlavne od vlastností krajiny, ktoré sú pre určitý typ špecifické. Pre človeka v súčasnosti ako najdôležitejšieho krajinného činiteľa, plní krajina v zásade dve základné funkcie: funkcia životného prostredia – nakoľko je časťou priestoru, ktorý človeku slúži na bývanie, reprodukciu, rekreáciu. Z tohto dôvodu krajina plní určité požiadavky, ktoré úzko súvisia s jej estetickými, zdravotnými, kultúrnymi hodnotami a funkcia produkčná - t.j. musí človeku poskytovať materiálne zdroje pre jeho život.

Vzhľadom na zmenu štruktúry krajiny a tiež zmeny v ekonomickej aktivite človeka sa v krajine vyvinuli nové (odvodené) funkcie. Napr.: funkcia výrobná, funkcia obytná, funkcia rekreačná atď. (Petřvalský a i. in Stred'anský, Šimonides, 1995).

Funkcia výrobná a obytná sú spolu bezprostredné spojené. Poľnohospodárska výroba a dedinské osídlenie vytvárajú určitú typickú krajinu, podobne, ovšem kvalitatívne inú, koncentrácia priemyslu a mestských sídel so vznikom aglomerácie či konurbácie. Tam, kde existujú určité sídelné zoskupenia, je vždy i zodpovedajúca výroba a naopak. Krajina v tomto prípade neplní len jednu funkciu, ale minimálne dve. Pri týchto funkčných prepojeniach dochádza často i k zvyšovaniu hodnoty krajiny technickými zásahmi, komunikačným systémom, kvalitatívnymi službami a pod. (Havrlant, Buzek, 1985).

Funkcia rekreačná vyplýva výlučne z prírodných podmienok, je však ďalej posilňovaná radom výtvorov spoločnosti, ktoré robia danú krajinu prítlačivejšou-napr. kultúrno-historické pamiatky, folklór, technické diela, ubytovacie možnosti, vybavenosť rekreačných areálov, miestna výroba atď. Toto všetko je súhrnne označované ako turistické atraktivity. Krajiny, ktoré sú využívané k rekreácii, sa označujú ako monofunkčné (Havrlant, Buzek, 1985).

1.2.1 Potenciál krajiny pre cestovný ruch

Potenciál krajiny vyjadruje jej schopnosť poskytovať určité množstvo možností a predpokladov pre rôzne využívanie, s cieľom uspokojiť potreby ľudskej spoločnosti. Tieto možnosti a predpoklady sa vzťahujú na produkciu materiálnych statkov, ich cirkuláciu, konzumáciu aj reprodukciu, na rekreáciu človeka, na uspokojenie jeho potrieb. Potenciál je komplexnou vlastnosťou krajiny, ktorý vyplýva z krajinnej štruktúry. Zahrňuje také vlastnosti ako zaťažiteľnosť, odolnosť, stabilitu, citlivosť na antropogénne zásady a pod. Je teda komplexným predpokladom krajiny, založeným na jej vlastnostiach a na využívaní človekom.

Stred'anský a i. (1999) rozoznáva druhy potenciálov: potenciál pre hospodárske využívanie a ťažbu surovín, potenciál pre urbanizáciu územia a potenciál pre zaťaženie negatívnymi vplyvmi.

Medzi základné teórie tvorby krajiny patria pojmy typ a typizácia krajiny. Bortel, Jančová, Sláviková (in Stred'anský, Šimonides, 1995) definujú *typ krajiny* ako kategóriu krajiny, ktorá sa vyznačuje špecifickým spoločným základom, prírodnými a odvodenými kultúrnymi znakmi. *Typizácia krajiny* je potom triedenie typov na základe fyziognómie, funkcie, účelu, stupňa premeny a ďalších kritérií do typových (typologických) skupín.

Krajina Slovenska je mnohostranne využívaná, preto sa analyzujú typy krajiny z hľadiska účelu jej využívania a stupňa premeny.

Rekreačná krajina je typom krajiny, pre ktorú je typická a žiaduca prevaha prírodných prvkov, ale nevyhne sa ani určitému podielu technických prvkov a určitej miere urbanizácie.

Prírodná rekreačná krajina je ideálnym prostredím pre regeneráciu psychických a fyzických síl človeka. Je to krajina s prevahou prírodných skupín krajinných prvkov a čiastočne sa prekrýva s vyváženou lesnou krajinou.

Vyvážená rekreačná krajina predstavuje typ krajiny zámerne vytvorený pre účely rekreácie. Je doplnená umelými krajinnými prvkami, ktoré narúšajú jej pôvodné hodnoty.

Narušená rekreačná krajina vznikne v situácii, keď neregulovaná návštevnosť a neúmerný rozsah urbanizácie výrazne negatívne ovplyvňuje jej prvky a zložky (Stredanský a i., 1999).

Rekreácia ako špecifická forma turistického ruchu, jej rast a nároky na krajinu priamo súvisí s rastom voľného času a s urbanizačným procesom našich sídiel, v podstate v podobe aktívneho odpočinku predstavuje teda pobyt v prírode, pešiu turistiku, cykloturistiku, mototuristiku, plávanie, vodné športy, lyžovanie, prechádzky, športovú činnosť v lete i v zime, ale i poznávanie prostredia, v ktorom rekreanti trávajú svoj voľný čas a uspokojovanie individuálnych záľub a záujmov. Rekreačné prostredie je kvalitatívne rôzne v závislosti na prírodných podmienkach, funkcii krajiny i potrebách spoločnosti. Rekreačné možnosti sú potom podmienené fyzickogeografickými pomermi-lesnými plochami-parky, vodnými plochami-riekami, jazerami i morským pobrežím. Na toto prostredie a možnosti nadväzuje zázemie miest a priemyselných stredísk, ktoré musia spĺňať požiadavky na potreby každodennej, krátkodobej (víkendovej) i dlhodobej rekreácie. V typologickom členení rekreačného ruchu je nutné rozlišovať prímestskú a každodennú rekreáciu, ktorá sa realizuje na území miest alebo v ich najbližšom zázemí, ďalej krátkodobou a víkendovou rekreáciou viazanou na širšie zázemie miest a nakoniec dlhodobou rekreáciou, ktorá sa spravidla uskutočňuje mimo príslušnú oblasť. Pri krátkodobej, víkendovej a dlhodobej rekreácii sa prihliada ďalej na možnosti letnej a zimnej rekreácie s využívaním prevažne lesných plôch a tiež rekreácie s využívaním vody i možnosti zimných, vodných športov a kúpanie (Havrlant, Buzek, 1985).

Rekreačným priestorom rozumieme geograficky menšie územie s priaznivými, relatívne rovnakými prírodnými podmienkami, nenarušenými, resp. minimálne narušenými negatívnymi vplyvmi priemyselnou, poľnohospodárskou a inou výrobnou činnosťou, so

schopnosťou realizácie aktivít cestovného ruchu. Z toho vyplýva, že rekreačný priestor môže byť súčasťou nielen oblastí cestovného ruchu, ale aj územie mimo oblastí cestovného ruchu. Najväčšie zastúpenie rekreačných priestorov, a tým aj možnosť budovania stredísk cestovného ruchu, je v oblastiach cestovného ruchu. Sú to územia s geomorfologickými, bioklimatickými, hydrologickými hodnotami a s esteticky vhodnými predpokladmi pre rekreačné aktivity (Kopšo a i., 1989).

Rekreačný potenciál je charakterizovaný zdrojmi využiteľnými k rekreácii. Patria k nim okrem prírodných zložiek aj ďalšie, obzvlášť zariadenia služieb. Rekreačný potenciál je však zvyšovaný i ďalšími zložkami krajiny, ako sú napr. kultúrohistorické pamiatky, folklór, estetická hodnota krajiny, ktoré sú súhrnne označované ako atraktivity alebo predpoklady (Mariot P. in Havrlant, Buzek, 1985).

Potenciál krajiny pre cestovný ruch sa hodnotí z aspektu socioeconomickej aktivity. Vzťahuje sa vždy na konkrétne, rôzne veľké územie. Vyjadruje spôsobilosť tohto územia poskytovať podmienky pre rozvoj cestovného ruchu (Mariot, 1983). Obsahom potencie krajiny pre cestovný ruch sú všetky využiteľné zdroje, ktoré v danom regióne sú k dispozícii. Potenciál krajiny pre cestovný ruch sa delí na prírodný potenciál a potenciál utvorený činnosťou spoločnosti. Účasť na cestovnom ruchu podmieňujú základné činitele: prírodné a kultúrno-historické podmienky, ktoré tvoria rekreačný priestor (lokalizačné podmienky), socioekonomické podmienky, ktorých odrazom je dopyt po cestovnom ruchu (selektívne) podmienky a materiálno-technické podmienky, ktoré zabezpečujú služby cestovného ruchu (realizačné podmienky) (Kopšo, 1992). Väčšinou zisťujeme potenciál krajiny pre určité formy cestovného ruchu (napr. pre vodné športy, zjazdové lyžovanie, turistiku). Hodnotenie územia z hľadiska predpokladov pre cestovný ruch má veľký význam pre regionálny rozvoj Hamarnehová (2008).

1.3 Potenciál prírodnej sféry pre cestovný ruch

Prírodné podmienky majú primárny význam pri určovaní funkčného využitia určitého priestoru. Komponenty prírodného prostredia v komplexných väzbách určujú kvalitu prírodného prostredia a jeho vhodnosť na využitie v cestovnom ruchu (potenciál krajiny pre cestovný ruch). Prírodné podmienky sú limitujúcim faktorom rozvoja cestovného ruchu na istom mieste. Majú kladný alebo záporný vplyv na jeho ďalší rozvoj. Prírodné činitele majú relatívne nemenný t.j. trvalý charakter. Pri hodnotení prírodných

predpokladov krajiny pre rozvoj cestovného ruchu sa vychádza najskôr z analýzy jednotlivých zložiek prírodného prostredia – reliéfu krajiny, klímy, vodstva, rastlinstva a živočíšstva. Prírodné podmienky sú regionálne diferencované. Tieto okolnosti zohrávajú významnú úlohu v typológii oblastí cestovného ruchu a ich rekreačných priestorov. Pri analýze jednotlivých komponentov prírodného prostredia, ktoré sa najviac podieľajú na formovaní potenciálu krajiny pre cestovný ruch sa musí brať do úvahy aj ich ovplyvňovanie človekom v kladnom alebo zápornom zmysle. Z hľadiska cestovného ruchu antropogénne faktory ovplyvňujú v pozitívnom a v negatívnom zmysle atraktivnosť krajiny (Kopšo, 1992).

1.3.1 Reliéf krajiny

Je jednou z hlavných prírodných podmienok formujúcich atraktivnosť krajiny z hľadiska cestovného ruchu. Je výsledkom pôsobenia exogénnych a endogénnych síl. Z aspektu cestovného ruchu je prvkom pozitívnym, lebo priaznivo ovplyvňuje tento druh ľudskej aktivity. Povrchové tvary (morfologický charakter krajiny) umožňujú rôznorodé funkčné využitie pre rekreáciu a cestovný ruch (Toušek, Kunc, Vystoupil a i., 2008). Rôznorodosť reliéfu popri rešpektovaní ďalších faktorov určuje oblasti cestovného ruchu. Pri hodnotení krajiny z hľadiska morfologických predpokladov pre rozvoj cestovného ruchu možno reliéf charakterizovať podľa jeho prvkov ako nadmorská výška, výšková členitosť, horizontálna členitosť, sklonitosť, geomorfologické osobitosti a osobitné charakteristické črty reliéfu (Kopšo, 1992).

Nadmorská výška je dôležitý faktor, ktorý ovplyvňuje charakter jednotlivých krajinných celkov, a tým aj možnosť ich funkčného využitia. Poznávanie výškových pomerov príslušného územia má pre cestovný ruch praktický význam. V rámci jednotlivých výškových stupňov sú predpoklady pre cestovný ruch z morfologického aspektu diferencované, a to od malých predpokladov v nížinnom stupni s rovinným a pahorkatinným reliéfom po veľmi dobré a vynikajúce v stupni vysočín a vysokých vysočín (Kopšo, 1992).

Jedným z dôležitých hľadísk využiteľnosti oblastí cestovného ruchu je reliéfná *výšková členitosť* územia. Poskytuje údaje o disekcii reliéfu, ktorá významne ovplyvňuje estetickú hodnotu a celkový vzhľad krajiny. Je tým prvkom morfológie terénu, ktorý má najväčší vplyv na využitie územia pre turistiku a zimné športy. Členitosť územia ovplyvňuje ostatné zložky prírodného prostredia, ako aj všetky ľudske aktivity. Rôznorodosť krajiny a jej prítlačivosť pre cestovný ruch závisí od pestrosti reliéfu. Pestrejší reliéf s veľkou energiou

má priaznivejšie predpoklady na využitie krajiny z aspektu cestovného ruchu ako monotónny reliéf s malou energiou. Pri analýze vplyvu reliéfu na cestovný ruch využívame typológiu reliéfu – typ reliéfu. Pre Slovensko sa charakterizujú základné morfológicko-morfometrické typy reliéfu podľa priemerných relatívnych výšok vertikálnej členitosti, ktoré uvádza príloha č. 1 (Miklós, Izakovičová, 1997). Každá rekreačná aktivita má odlišné nároky na relatívnu výškovú členitosť reliéfu. Športy a rekreačné činnosti, ktoré uprednostňujú terén s vysokými hodnotami disekcie sú lyžovanie, vysokohorská turistika a horolezectvo. Najvýznamnejšou zložkou reliéfu, veľmi atraktívnou pre cestovný ruch, sú horské oblasti poskytujúce optimálne prostredie na rozvoj letnej a zimnej turistiky a športov. Pestrosťou morfológických útvarov ovplyvňujú horské oblasti celkový vzhľad krajiny.

Horizontálna členitosť v morfológii našej krajiny neovplyvňuje podmienky pre cestovný ruch tak, ako vertikálna členitosť reliéfu.

Sklon reliéfu v smere spádových kriviek je bezpochyby najpoužívanejší morfo-metrický ukazovateľ reliéfu. V praktickom používaní ukazovateľa sa spravidla konštruujú izoklímy-čiaru rovnakých uhlov sklonov vybraných hodnôt (najčastejšie s hodnotami uhla sklonu = 30', 1°, 3°, 7°, 12°, 17°, 25°), ktoré potom ohraničujú areály s daným intervalom sklonov (L. Miklós, Z. Izakovičová, 1997). Ako dôležité kritérium na vyjadrenie vhodnosti územia pre cestovný ruch považujeme údaje o strednom uhle sklonu reliéfu. Tieto údaje sú dôležité najmä pre turistiku a lyžovanie. Optimálne stredné uhly sklonu pre turistiku sa pohybujú v rozmedzí 5°-10°, pre lyžovanie 10°-20°. Určenie stupňa vhodnosti pre základné športovo-rekreačné aktivity získame kombináciou údajov relatívnej výškovej členitosti reliéfu a stredného uhla sklonu.

Geomorfologické osobitosti reliéfu (kontrastné formy reliéfu) – pri určení rekreačného potenciálu treba brať do úvahy geologickú stavbu územia vo vzťahu k jej atraktívnosti. Od geologickej stavby horských oblastí a ich geomorfologického vývoja závisí vznik, charakter a rozmiestnenie niektorých geologicko-morfologických osobitostí reliéfu, ktoré sa označujú ako kontrastné formy reliéfu. Z hľadiska cestovného ruchu sú atraktívne, zvyšujú príťažlivosť daného územia. Záujem účastníkov cestovného ruchu o prírodné osobitosti sa realizuje turistikou. Sú to najmä turisticky atraktívne doliny (Mariot, 1983).

V závislosti od geologickej stavby a činnosti vonkajších činiteľov existuje skupina morfológických prvkov, ktoré majú osobitný význam pre cestovný ruch. Ide o atraktívne prírodné tvory ako sú skalné mestá, kaňony, meandre, tiesňavy, rozpadnuté čelá lávových prúdov, travertínové kopy, jazierka a pod. Prevažná väčšina spomenutých

geomorfologických osobitostí z nášho územia patrí do kategórie chránených prírodných výtvorov. Tieto osobitosti reliéfu hodnotíme podľa šiestich znakov, a to turistický význam, plošný výskyt výtvoru, jeho rozloha, maximálna výška, najťažší horolezecký stupeň, tvar a estetické pôsobenie v krajine (Papánek, 1977).

Na základe uvedených kritérií, podľa predpokladov využitia reliéfu, z hľadiska cestovného ruchu rozoznávame reliéf málo atraktívny, čiastočne atraktívny a atraktívny (Mariot, 1969).

1.3.2 Klíma

Klimatické pomery patria rovnako medzi základné prírodné predpoklady pre rekreáciu. Vplyv podnebia na rekreačné využitie územia je možné posudzovať z dvoch základných hľadísk, a to ako pôsobenie horizontálnej a vertikálnej zonálnosti podnebia a pôsobenie klimatických prvkov v konkrétnom území či lokalite, teda pôsobenie mikroklimatických podmienok (Toušek, Kunc, Vystoupil a i., 2008). Mierne pásmo je z hľadiska klimatických hodnôt vhodné pre cestovný ruch. Klimatické predpoklady funkčného využívania krajiny na cestovný ruch v miernom pásme určuje teplota vzduchu, snehová pokrývka a slnečný svit. Uvedené klimatické prvky z hľadiska rozvoja cestovného ruchu zohrávajú pozitívnu úlohu. Značný dôraz v súčasnosti sa kladie na čistotu ovzdušia. Komplexná analýza prírodných predpokladov rozvoja cestovného ruchu zohľadňuje aj podnebné prvky, ktoré negatívne ovplyvňujú intenzitu cestovného ruchu, napr. výskyt hmly, veternosť územia, klimatické inverzie.

Teplota vzduchu. Je rozhodujúcim klimatickým prvkom pre širokú využiteľnosť daného miesta alebo oblasti sú teplotné pomery, ktoré v lete ovplyvňujú cestovný ruch priamo a v zime cez snehový režim (Michal, Nosková in Kopšo, 1992). Teplota vzduchu je limitujúcim faktorom najmä pre letnú rekreáciu pri vode a do tej istej miery aj pre zimné športy. Za rozhodujúci z hľadiska cestovného ruchu je určený priemerný počet dní s teplotou 10° a viac a počet letných dní v roku s minimálnymi teplotami 25° a viac, pričom rozhodujúci je počet týchto dní v roku. S prvou požiadavkou úzko súvisí najmä turistika. Počet letných dní úmerne klesá s pribúdajúcou nadmorskou výškou od nížinných oblastí až po vysokohorské (187-0).

Snehová pokrývka. Zrážkové pomery ako každý klimatologický prvok sa prejavujú v cestovnom ruchu len výškou snehovej pokrývky. Predpoklady daného miesta pre zimnú rekreáciu a športy ovplyvňuje vertikálna zonálnosť, ktorá spôsobuje variabilitu klimatických faktorov v rozdielnych nadmorských výškach. Pod trvaním snehovej

pokrývky rozumieme počet dní so snehovou pokrývkou od jej prvého a posledného dňa. Za najdôležitejšie kritérium využitia daného miesta na zimnú rekreáciu sa pokladá počet dní so snehovou pokrývkou vhodnou na lyžovanie a hrúbka snehovej pokrývky. Významnú úlohu v trvanlivosti snehovej pokrývky má aj expozícia svahov. Južné expozície strácajú snehovú pokrývku v priemere o dva týždne skôr. Preto sa zimné športy viacej koncentrujú na severné svahy (Kopšo, 1992).

Slnčný svit. Čím vyššie sú hodnoty slnečného svitu, tým priaznivejšie sú podmienky pre rozvoj cestovného ruchu. Podmienky pre rozvoj cestovného ruchu vytvárané slnečným svitom sa posudzujú podľa kritérií: priemerná dĺžka trvania slnečného svitu za rok v hodinách, relatívny slnečný svit vypočítaný z astronomicky možného svitu slnka v %, priemerný počet jasných dní za rok a priemerný počet dní bez slnečného svitu (Kopšo, 1992).

Výskyt hmly. Patrí medzi tie klimatické prvky, ktoré negatívne ovplyvňujú cestovný ruch. Deň s hmlou je taký deň, v ktorom bola zistená dohľadnosť na jeden kilometer a menej (Petrovič in Kopšo, 1992). Výskyt hmliel je veľmi rozdielny. Silné hmly vznikajú v horských dolinách, kotlinách a nížinách za jasného počasia v jeseni a v zime. Ide o tzv. radiačné hmly, ktoré vznikajú ochladzovaním vzduchu od aktívneho povrchu. Na horách sa hmly tvoria v dôsledku oblačnosti. Najvyšší počet dní s výskytom hmly pripadá na november a december, minimum na letné mesiace.

Veternosť. Vietor patrí k veľmi premenlivým klimatickým prvkom, ktoré svojou existenciou negatívne ovplyvňujú cestovný ruch. Veterné pomery v miernom pásme sú veľmi komplikované, sú ovplyvňované mnohými činiteľmi (teplotné a tlakové pomery). Smer a rýchlosť vetra závisí v podstate od členitosti terénu príslušného regiónu. Negatívne vplyvy veternosti sa nepriaznivo odrážajú v zhoršenej kvalite ostatných podnebných prvkov, ktoré sú pre cestovný ruch významnejšie (teplota, slnečný svit). Silný vietor a víchrica prekračujúce rýchlosť 8 km za sekundu sú v krajine nepriaznivé pre akúkoľvek rekreačnú činnosť. Turisticky atraktívne horské polohy majú väčší výskyt silných vetrov, zatiaľ čo menej atraktívne kotlinové a nížinné polohy majú nižšiu veternosť. Limituje to do istej miery priaznivý rozvoj zimných športov, pretože v zime v dôsledku vyšších tlakových rozdielov je viac silných vetrov a víchric ako v lete (Kopšo, 1992).

Klimatické inverzie. Nepriaznivo pôsobia na rozvoj cestovného ruchu prostredníctvom zvýšenej oblačnosti v nižšie položených oblastiach (kotliny, nížiny). Klimatické inverzie sa vyskytujú v závislosti od všeobecnej cirkulácie vzdušných mäs v jesenných a zimných mesiacoch. Môžeme skonštatovať, že klimatické podmienky z hľadiska vplyvu na

cestovný ruch sú dôležitým lokalizačným faktorom pri výbere stredísk cestovného ruchu, ovplyvňujú dĺžku letnej a zimnej sezóny a ovplyvňujú rozmiestnenie stredísk cestovného ruchu (Šprincová in Kopšo, 1992).

Okrem klímy ovplyvňuje cestovný ruch aj počasie t.j. momentálny stav klimatických prvkov v určitom regióne. Silne vplýva najmä na krátkodobú a víkendovú rekreáciu, predovšetkým v letnom období, keď turistika vrcholí. Z hľadiska potenciálnych možností pre rozvoj cestovného ruchu rozoznávame počasie mimoriadne priaznivé pre cestovný ruch, počasie vhodné pre cestovný ruch a počasie málo vhodné pre cestovný ruch (Kopšo, 1992).

1.3.3 Vodstvo

Ďalším prírodným činiteľom, ktorý podmieňuje využitie krajiny z hľadiska cestovného ruchu je vodstvo – podzemné a povrchové vody. Miera ich významu ako potenciálnych činiteľov ovplyvňujúcich rozvoj cestovného ruchu je rôzna, podľa stupňa ich atraktívnosti, mohutnosti a predovšetkým využiteľnosti pre rekreáciu a cestovný ruch. Okrem mnohostranného významu pre cestovný ruch pôsobí voda ako kladný prvok v krajine. Vodné plochy výrazne oživujú krajinu a prejavujú sa v podobe nenahraditeľných zložiek krajinných krás. Vodné plochy rôzneho pôvodu, ktoré prichádzajú do úvahy pre miestne rekreačné využitie zaraďujeme medzi hydrologické prvky s lokálnym významom. Komponenty, ktoré vytvárajú súbor hydrologických predpokladov cestovného ruchu v určitej oblasti, možno z geografického hľadiska rozdeliť na vody podzemné a povrchové (Mariot, 1969).

Podzemné vody. Výskyt podzemných vôd podmieňuje vznik bodového rozmiestnenia cestovného ruchu. Podzemné vody vplývajú na využívanie krajiny v okolí miest svojho výstupu na povrch, t.j. prameňov. Pramene možno charakterizovať chemickým zložením, teplotou, liečivými účinkami, výdatnosťou prameňa v litroch za sekundu, stálosťou vyvierania a formou vyvierania podzemnej vody. Najväčší vplyv na rozvoj cestovného ruchu majú termálne minerálne pramene, ktorých hospodárske využívanie podnietilo rozvoj špecifického druhu cestovného ruchu – kúpeľníctva. Termálne pramene pozitívne ovplyvňujú potenciálnu rekreačnú hodnotu územia tým, že podmieňujú výstavbu otvorených a krytých termálnych kúpalísk na rekreáciu. Rekreačné využitie termálnych vôd týmto spôsobom predlžuje sezónu pre letné športy (kúpanie) (Kopšo, 1992).

Povrchové vody. Podieľajú sa na líniovom rozmiestnení cestovného ruchu. Spolu s teplotou sú dôležitým lokalizačným činiteľom. Podporujú rozvoj cestovného ruchu

v letnej sezóne pri mori, v okolí vodných tokov, prírodných a umelých vodných nádrží. Táto situácia je typická pre teplé mesiace roka v miernom a subtropickom pásme (Kopšo, 1992).

Jazerá. Sú prirodzené vodné plochy tektonického, krasového, sopečného alebo iného pôvodu. Ich rekreačné využitie závisí od geografickej polohy a predovšetkým od klimatických pomerov daného miesta. Prevažne sa využívajú na víkendovú rekreáciu, vodné športy a rybolov. Niektoré jazerá sú dôležité aj z hľadiska dlhodobej rekreácie, čo ovplyvňuje ich geografická poloha, priaznivé klimatické pomery, prírodné krásy a ich celková atraktívnosť. Sú charakteristické vysokou koncentráciou cestovného ruchu.

Umelé vodné nádrže. Majú značný význam pre cestovný ruch. Z hľadiska vzniku a funkčnosti ich delíme na priehradné nádrže a rybníky. Priehradné nádrže vybudované s cieľom rôzneho hospodárskeho využitia (energetické, dopravné, zavlažovacie, retenčné) majú veľký význam na rozvoj dlhodobej, ale aj krátkodobej (víkendovej) rekreácie. Niektoré nádrže boli postavené len na rekreačné účely. Priehradné nádrže tohto typu patria k najatraktívnejším miestam letnej rekreácie pri vode, kde okrem vodnej plochy nich zaujímavosť umocňuje okolitá zalesnená krajina (Mariot, 1983).

Vodné toky sa mnohostanne využívajú v cestovnom ruchu (na rekreáciu, plávanie, vodné športy, rybolov). Čím ďalej, tým viac strácajú tieto tradičné formy rekreácie svoj význam pre vysoký stupeň znečistenia vôd. Atraktívnosť vodných tokov zvyšujú niektoré útvary, napr. kaňony, vodopády (Kopšo, 1992).

1.3.4 Rastlinstvo

Je dôležitou zložkou prírodného prostredia, ktorá významným spôsobom ovplyvňuje fyziognómiu krajiny. V porovnaní s ostatnými komponentmi, ktoré patria do komplexu lokalizačných predpokladov cestovného ruchu, význam tejto zložky na jeho rozmiestnenie nie je taký výrazný, ako význam reliéfu a klímy, ale nie je ani zanedbateľný. Pre funkčné využitie krajiny má z tohto aspektu celkove pozitívny vplyv. K základným prírodným rekreačným prvkom patrí les (Toušek, Kunc, Vystoupil a i., 2008). V oblastiach, ktoré nevykukajú inými prírodnými pozoruhodnosťami, je les jediným predpokladom pre ich rekreačné využitie. Les je komponentom pri určovaní prírodných krajinných typov z hľadiska rekreačného potenciálu územia. K základnými funkciami lesa – vodohospodárskej a klimatickej patrí aj funkcia rekreačná. Podľa vertikálnej členitosti lesy sú zastúpené v pásme nížinnom (lužné lesy), podhorskom (submontánnom) a v pásme

horským (montánnom). Pri hodnotení vhodnosti lesa na rekreačné účely sa uvádzajú údaje ako rozloha zalesnenej plochy (v ha), dĺžka okrajov lesa (v km), porastová štruktúra (listnaté, zmiešané, ihličnaté), veľkosť porastov a rozšírenie najvýznamnejších lesných spoločenstiev. Rozmiestnenie lesov, druhová skladba, ako aj ich prístupnosť a atraktívnosť podmieňujú rozvoj foriem cestovného ruchu predovšetkým v letnej sezóne. Ako termický faktor v letnej turistike sa priaznivo uplatňujú ihličnaté lesy (ochladzovacie). V zime zasa predlžujú trvanie snehovej pokrývky na lyžiarskych bežeckých tratiach. Les má význam aj pre poľovníctvo. Z hľadiska cestovného ruchu sa môže les v niektorých konkrétnych prípadoch prejavovať ako negatívny činiteľ. napr. keď súvislé lesné komplexy pokrývajú aj hrebene horských pásiem a nedovoľujú výhľad na krajinu. Také oblasti sú jednotvárne a turisticky nepríťažlivé (Šprincová in Kopšo, 1992).

Atraktívnosť lesa a jeho flóry sa mení podľa lesných typov. Podľa rozšírenia lesných typov z aspektu vhodnosti pre cestovný ruch možno ich rozdeliť na tri skupiny: lesné spoločenstvá mimoriadne vhodné pre cestovný ruch (dubovo – hrabové lesy, zmiešané dubové lesy, vápnomilné a reliktné borovicové lesy a kosodrevinové spoločenstvá), lesné spoločenstvá vhodné pre cestovný ruch (zmiešané lesy – dubovej jedliny, jedľové bučiny; zmiešané horské lesy – jedľovo-smrekové a vysokohorské smrečiny) a lesné spoločenstvá menej vhodné pre cestovný ruch (slatinno jelšové lesy – lužné, rašeliniskové lesné spoločenstvá, homogénne porasty agátov, jaseňovo – javorové lesy na strmých horských svahoch) (Mariot, 1983).

Osobitný význam z hľadiska cestovného ruchu majú územia so špecifickými funkciami (lesnícke rezervácie, chránené náleziská vzácnych rastlín, záhrady a parky, bažantnice), v ktorých sa realizuje úzko špecializovaná rekreačná činnosť zameraná na porovnávanie prírody a prírodných zvláštností (Kopšo, 1992).

1.3.5 Živočíšstvo

Zo všetkých prírodných faktorov, ktoré vplyvajú na rozvoj cestovného ruchu, relatívne najviac podlieha pozitívnym i negatívnym zásahom človeka, ktorý si ho môže do značnej miery podľa svojich hospodárskych potrieb regulovať. Živočíšstvo sa na rozvoji cestovného ruchu prejavuje hlavne špeciálnou, skôr exkluzívnou rekreačnou činnosťou ako je poľovníctvo a rybolov. Poľovnícky atraktívne sú kurovité vtáky – jariabok, tetrov hlucháň a sluka lesná. Zo živočíchov horských oblastí s negatívnym vplyvom na cestovný ruch treba spomenúť vretenicu obyčajnú. Vyskytuje sa na rúbaniskách, stráňach, skalných útvaroch exponovaných na juh. K ďalším javom, ktoré negatívne ovplyvňujú niektoré

rekreačné činnosti, napr. turistiku, patria lokality zväčšeného výskytu kliešťa ako potenciálneho nositeľa nákazy – vírusu encefalitídy. Areál jeho výskytu nie je presne ohraničený. V nížinách a pahorkatinách (stepná oblasť) predmetom lovu je zajac poľný, jarabica a bažant (Kopšo, 1992).

Mŕtve ramená nížinných riek, rybníky a vodné nádrže tvoria významné rybolovné revíre. V rybolove sú významné horské toky riek a ich horské prítoky s pásmom pstruhovým a lipňovým (Mariot, 1983).

Druhovú skladbu fauny, jej kvalita a kvantita je určujúcim faktorom pri hodnotení potenciálnych predpokladov daného územia pre cestovný ruch. Z hľadiska faunistických predpokladov pre cestovný ruch v nadväznosti na druhovú skladbu majú jednotlivé oblasti charakter: celoštátny, regionálny a lokálny (Kopšo, 1992).

1.4 Kultúrohistorický potenciál pre cestovný ruch

1.4.1 Kultúra a umenie

Pod pojmom *kultúra* sa podľa Wolfovej (2003) rozumie špecifický ľudský spôsob organizácie uskutočňovania a rozvoja činnosti, ktorý je spredmetnený (objektivizovaný) v materiálnych a nemateriálnych výsledkoch ľudskej činnosti. Kultúra obsahuje sociálne regulatívy správania ľudí, napr. hodnoty, normy, sociálne inštitúcie, kultúrne tradície, ktoré ľudstvo prebralo z minulosti. Rozlišuje sa materiálna kultúra – stolovanie, bývanie, výroba predmetov (artefaktov), v ktorých sú ľudské predstavy spredmetnené a duchovná kultúra – umelecké, náboženské, vedecké a iné hodnoty.

Kultúrou rozumieme jednotu všetkého, v čom sú vyjadrené a realizované hodnoty, uznávané ľuďmi (človekom, skupinou, triedou, národom...). Všeobecne sa uznáva, že kultúra je to, čo je vytvorené rukami, srdcom a rozumom človeka a čo činí človeka človekom. Kultúra je výsledkom a produktom ľudskej činnosti, ľudskej práce a praxe. Nie je teda ničím iným ako realizáciou, stelesnením hodnôt, ich ponorením sa do života v akte tvorby, je pretvorením sveta vecí, jeho myšlienok, citov, vzťahov k iným ľuďom a pod. Kultúra musí samozrejme slúžiť človeku a rozvoju jeho podstaty a existencie. Človek je tvorca a prijímateľ kultúry a stupeň jeho účasti na nej, určuje približný stupeň jeho osvojenia si kultúrnej spoločnosti, v ktorej žije (Baran, 1989).

Kultúra podľa Gregorovej (1984) je ponímaná ako súhrn hmotných a duchovných hodnôt vytvorených ľudstvom a charakteristická historicky dosiahnutým stupňom vývinu spoločnosti.

Pod kultúrou v najvšeobecnejšom zmysle slova sa rozumie spoločensky utvorená komplexná schopnosť ľudskej činnosti pretvárať svet na ľudský svet v súlade so zákonmi prírody, ako aj spoločenskými potrebami a cieľmi. Preto kultúru podľa Šalgovičovej a i. (1986) možno chápať na jednej strane ako spôsob ľudskej životnej činnosti zahrňujúcej pozitívne, neutrálne aj negatívne formy kultúry, na druhej strane ju možno chápať ako spoločensko-historický proces rozširovania priestoru na utváranie možností všestranného rozvoja človeka.

Miestna kultúra a s ňou spojené miestne kultúrne zariadenia najviac vyplní ľudom ich voľný čas. Základnou funkciou tejto miestnej kultúry je rozvíjanie a uspokojovanie kultúrnych záujmov občanov. Do pojmu miestnej kultúry sa zahŕňajú zoskupenia kultúrnych inštitúcií, zariadenia a spoločenské činnosti lokalizované v určitom mieste. Je vo svojich funkciách nezastupiteľná, treba ju preto čo najviac rozvíjať (Malá, 1982).

Kultúrna potreba sa nachádza na vrchole pyramídy ľudských potrieb. Jej väzba s ostatnými ľudskými potrebami spočíva v uspokojovaní formy a stvárňovaní kvalitatívneho aspektu uspokojovania všetkých potrieb. Determinuje to, „ako“ sa utvárajú a „ako“ si nárokujú byť uspokojované životné potreby ľudí na tom-ktorom stupni vývinu spoločnosti (Šalgovičová a i., 1986).

Umenie je koncentrovaná skúsenosť vzťahov ľudí so svetom, tiež koncentrovaná skúsenosť narábať s predmetmi. Je to forma prekračovania hraníc individuálneho ľudského života časove aj priestorove, je to utváranie modelových situácií a vzorov hodnotenia (Rappoport in Malá a i., 1982).

Thiry (1981) v stručnom vyjadrení konštatuje, že zmyslom umenia je tvoriť niečo krásne. Krásne treba zažiť. Za krásne predmety, objekty označujeme tie, ktoré sú alebo môžu byť ako krásne zažité. Predmetom umenia sú estetické hodnoty skutočnosti. Estetickú hodnotu nadobúdajú všetky javy predmetnej skutočnosti, ktoré sa pracovnou činnosťou človeka stali súčasťou života spoločnosti. Predmet umenia je svojím pôvodom a obsahom ľudský a spoločenský. Predmetom umenia sa teda stáva to, čo pre spoločnosť-tvorcu umeleckého diela nadobúda ľudský význam.

Umenie podľa Wolfovej (2003) je extraktom života, pretože za krátky čas precítíme také pôžitky, aké nám život neponúkne za celé desaťročia. Umenie nás láka a priťahuje.

Popri umelecko-estetickej funkcii má aj funkciu komunikatívnu, poznávaciu, hodnotiacu a humanizačnú.

Ludové umenie vyjadruje Thiry (1981) ako tvorivú silu pracujúceho ľudu. Je predovšetkým umenie dedinského ľudu. Je jednoduché, optimistické, pokrokové, vyjadruje lásku k životu, k práci, býva často kolektívnym dielom. Ľudovému umeniu sa dnes venuje veľká pozornosť. Usilujeme sa, aby sa zachovali ľudové umelecké tradície. Ľudové umenie si vysoko cením, lebo v ňom tkvie veľká sila, presvedčivosť, pravdivosť, jednoduchá krása a stáročiami vyskúšaná účelnosť. Trvalú estetickú hodnotu si ľudové umenie zachovalo svojou tvarovou i farebnou harmóniou, vyrovnanými proporciami, ušľachtilou formou, jednoduchou a nevťeravou výzdobou. Pre tieto znaky je aj v súčasnosti schopné ďalej sa rozvíjať.

Umelecký predmet, vec, resp. *umelecké dielo* je viditeľným materiálnym vyjadrením tvorivých schopností človeka. Pôsobí na city a rozum, vyvoláva v ľuďoch obdiv, hrdosť a radosť z tvorivej činnosti a schopnosti (Thiry, 1981).

Umeleckým dielom Wolfová (2003) rozumie taký výsledok umeleckej činnosti, ktorá v sebe nesie vyjadrenie určitých pocitov z ľudskej existencie, je výsledkom bohatej imaginácie, tvorivosti a fantázie. Umelecký predmet je v rôznych dobách a v spoločnostiach inak chápaný a nadobúda rôzne umelecké hodnoty. Umelecké diela patria medzi najzáhadnejšie predmety ľudskej kultúry. Môžeme pri nich prežívať nevšedné zážitky a niekedy si ich ani nevšimneme.

Tradícia sa charakterizuje ako súhrn ustálených zložiek vedomia, ktoré nastupujúca generácia preberá od predchádzajúcej a v rámci existujúcich možností ich prispôsobuje svojim potrebám. Tradície môžu byť rôzne. Za tradície sa pokladajú najčastejšie napr. zvyky a obrady, ale tiež povery, piesne, tance, remeselnícke výrobky, domy, jedlá, umelecká tvorba atď. Tradičné môžu byť aj prejavy rodinného života, spoločenských vzťahov. Pevný orientačný bod na definíciu pojmu tradícia nám poskytuje skutočnosť, že tradícia je v širšom zmysle zložkou kultúry (Malá a i., 1982).

Tradícia obyčajne sa stotožňuje s pojmom kultúra, pričom sa chápe ako spoločné kultúrne dedičstvo prevzaté z minulých etáp kultúry. V každej tradícii je teda obsiahnutá minulosť, ale aj zárodok budúcnosti. Tradícia je síce vyjadrením svojich minulých stavov, ale predovšetkým vždy funguje v synchrónnych normách a hodnotiacich postojoch, na ktorých určovaní sa zúčastňuje nielen nositeľ (tvorca), ale aj inštitúcie mnohorakého zamerania.

Tradície nie sú raz dané, ale okrem zdedených po predchádzajúcich generáciách vznikajú aj nové, v ktorých sú záručené súčasné skúsenosti a sú výsledkom stabilizácie určitého normotvorného procesu (Feglová, 1994).

Historická tradícia má zo stmelujúcich činiteľov osobitný význam. Vlastné historické tradície majú všetky spoločenstvá bez ohľadu na dosiahnutý stupeň historicko-spoločenského vývinu. Najvýznamnejšie historické tradície našli odraz napr. v piesňach, v tancoch, či v hrách, ktoré nadobudli obradný význam a môžu sa tradovať celé generácie. Najvlastnejšou súčasťou tradície sú bez pochyb zvyky a obrady (Malá a i., 1982).

1.4.2 Kultúrohistorické predpoklady

Potenciál antropogénnej sféry je jednou zo zložiek komplexu lokalizačných predpokladov cestovného ruchu a tvoria ho kultúrohistorické predpoklady.

Kultúrohistorické predpoklady teda zahŕňujú také atraktivity cestovného ruchu, ktoré svojou hodnotou priťahujú určitý druh návštevníkov, pričom samy osebe vystupujú ako súčasť potenciálu krajiny a určujú smery rozvoja ich funkčného využívania. V turisticky atraktívnych oblastiach, ktoré sa využívajú na dlhodobú rekreáciu, kultúrne a historické objekty plnia z hľadiska cestovného ruchu funkcie sekundárneho činiteľa (Poláček a i., 2003). Dopĺňajú atraktivitu prírodného rázu (Kopšo, 1992).

Medvecká (2006) rozumie *kultúrnym potenciálom* predovšetkým kultúrne dedičstvo, chránené ako pamiatkový fond a zbierkový fond múzeí a galérií, ako i rôzne kultúrne zariadenia a podujatia živej kultúry, vrátane prejavov ľudovej kultúry. Architektonicky hodnotné objekty a súbory sú pamiatkovo chránené ako národné kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie alebo pamiatkové zóny. Obvykle sú to dominantné objekty a hlavné priestory v historických jadrách miest a obcí, dlhodobo určujúce ich charakter, ktoré majú nenahraditeľný význam pre ich identitu. Kultúrne pamiatky ako objekty záujmu patria k hlavným cieľom kultúrnej turistiky (popri návšteve kultúrnych podujatí.)

Čo sa týka spoločenských či *kultúrno – historických podmienok* a atraktivít, tak tieto uspokojujú hlavne dopyt po poučení, vzdelaní a zábave. V porovnaní s prírodnými podmienkami sú svojím vznikom geneticky druhotné, vyplývajú z výsledkov tvorivej činnosti človeka, ale túto úlohu vo vzťahu k cestovnému ruchu zďaleka nemajú. Svojou zvláštnosťou a výnimočnosťou sú často profilujúcimi momentmi pre stimuláciu rôznych foriem CR. Ich hodnotu môže zvyšovať i to, že sa vyskytujú v oblastiach prízračných z hľadiska prírodných podmienok. Spoločenské a kultúrno – historické podmienky

a atraktivity sa delia na: kultúrno – historické pamiatky, kultúrne zariadenia a kultúrne akcie, športové či zábavné akcie (Hamarnehová, 2008).

1.4.2.1 Kultúrnohistorické pamiatky

Pamiatkovú hodnotu uvádza Zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu ako súhrn významných historických, spoločenských, krajinných, urbanistických, architektonických, vedeckých, technických, výtvarných alebo umelecko-remeselných hodnôt, pre ktoré môžu byť veci predmetom individuálnej alebo územnej ochrany.

Pamiatkové územie je sídelný územný celok alebo krajinný územný celok sústredených pamiatkových hodnôt alebo archeologických nálezov a archeologických nálezísk, ktorý je z dôvodu ich ochrany podľa tohto zákona vyhlásený za pamiatkovú rezerváciu alebo pamiatkovú zónu (Zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu).

Kultúrno-historické pamiatky v rámci komplexu lokalizačných kultúrno-historických predpokladov má táto skupina najväčší význam. Kultúrno-historické pamiatky majú v motivácii cestovného ruchu špecifické miesto. Patria k tým faktorom, ktoré majú významný vplyv na migračné pohyby za poznávaním a poučením v medzinárodnom i domácom cestovnom ruchu. Ich prostredníctvom sa účastníci cestovného ruchu zoznamujú s históriou, architektúrou, technickými pamiatkami a kultúrou konkrétnych území (Poláčik a i., 2003).

Kultúrno–historické pamiatky môžeme deliť na architektonické pamiatky, pamiatky technické, národno-historické a pamiatky ľudovej architektúry (Hamarnehová, 2008). Teda v rámci kultúrneho dedičstva možno v zásade rozlíšiť štyri formy kultúrneho cestovného ruchu.

Najpríťažlivejšími kultúrno–historickými pamiatkami sú *architektonické diela*. Zahrňujeme k nim umelecko – historické pamiatky staveľského charakteru, ako sú mestské historické celky, hrady, zámky, sakrálne stavby a pod. Mnohé z nich sú pre svoju atraktívnosť špeciálne prispôbené návštevnosti inštaláciou svojich interiérov a zabezpečením sprievodcovských služieb s odborným výkladom. Najmä mestá so zachovanými historickými časťami či s bohatými súbormi historicko-umeleckých pamiatok sú predmetom záujmu účastníkov CR. V mestách je okrem komplexu atraktivít CR sústredenie služieb, inštitúcií regionálneho, celoštátneho a nadštátneho významu, ktoré sú impulzom pre návštevu týchto miest. K atraktívnym turistickým oblastiam patria historické územné celky s početnými hradmi, zámkami, dejiskami historických udalostí a osobitým folklórom.

Z pohľadu CR majú veľkú historickú cenu aj nálezy (maľby a reliéfy) v jaskyniach (Hamarnehová, 2008).

Technické pamiatky sú najčastejšie členené podľa výrobných odvetví – baníctva, hutníctva, poľnohospodárstva (mlyny, vínne pivnice, pivovary), textilná výroba, sklárska, keramická, vodné staviteľstvo, cestné staviteľstvo (mosty, tunely), vodárenstvo (vodovody, vodárne), pamiatky dopravné (vozidlá, vlaky), kanalizácia a plynárenstvo, rozhľadne a opevnenia. Mnohé z technických pamiatok sú skutočne jedinečné a všetky dohromady dávajú svedectvo o vývoji a úrovni techniky v rôznych obdobiach svetových dejín (Hamarnehová, 2008).

Národno-historické pamiatky sú úzko späté s históriou národa, s postavami národnej kultúry, významnými historickými udalosťami alebo s vojnovými udalosťami (pamätne miesta, pamätne budovy, pamätníky, pomníky) (Kopšo, 1992).

V súčasnom období sa predmetom záujmu návštevníkov stáva taktiež *ľudová architektúra*, ktorú reprezentujú obytné domy, najmä drevené, ktoré sa vyznačujú stavebným štýlom príslušného regiónu. K ľudovej architektúre zaraďujeme i drevené sakrálne stavby a rôzne typy hospodárskych budov. Osobitne príťažlivou formou pre účastníkov CR v tomto smere sú celé komplexy obytných a hospodárskych budov postavených podľa architektúry jednotlivých regiónov. Ide o múzeá v prírode, tzv. skanzeny (Hamarnehová, 2008). Ľudová architektúra všeobecne korení zo všetkých hodnôt kultúrneho dedičstva, vyjadrených v podobe architektúry a urbanizmu, najhlbšie vo vlastnom priestore a najlepšie vystihuje jeho prírodnú a kultúrnu charakteristiku. Vznikla spontánne z domácej pôdy a má úzke zväzky s prírodným prostredím (Thurzo, 2006).

Okrem vlastných stavieb je premetom záujmu návštevníkov i výzdoba (sochárska, maliarska či rezbárska), prípadne i ďalšie objekty výtvarného umenia (Hamarnehová, 2008).

1.4.2.2 Kultúrne zariadenia a podujatia

Kultúrne zariadenia a kultúrne akcie tvoria súbor atraktivít diferencovaného určenia a funkcie a rozdielneho významu pre CR. Väčšina z nich vystupuje ako doplnok iných pamiatok. Iba tie zariadenia, ktoré sústreďujú a predvádzajú výnimočné ukážky a akcie, tvoria profilujúcu atraktivitu danej oblasti. Objekty a prevádzkové zariadenia majú síce stabilnú lokalizáciu, ale rad akcií, ktorý je v nich organizovaný, je buď jednorazový, alebo sezónny (Hamarnehová, 2008).

Poláčik a i. (2003) tiež konštatuje, že kultúrne zariadenia a kultúrne akcie sú komponentmi komplexu kultúrno-historických predpokladov, sú veľmi pestré a ich úloha v cestovnom ruchu je rozdielna. Podľa charakteru sa môžu rozdeliť na tri kategórie: múzeá, galérie; divadlá, koncerty, festivaly, folklórne slávnosti a kongresy a sympóziá. Všetko sú to atraktivity, ktoré podmieňujú pobyt účastníkov cestovného ruchu.

Podľa Kopša (1992) *kultúrno-spoločenské zariadenia* zabezpečujú účastníkom cestovného ruchu kultúrne vyžitie v najširšom zmysle. Ide o kultúrne hodnoty, ktoré sa samotné stávajú motívom účasti na cestovnom ruchu, alebo dopĺňajú iné činnosti, príp. iné zariadenia. Z hľadiska funkcie kultúrno-spoločenské zariadenia rozlišujeme kultúrne zariadenia (divadlá, kiná, koncertné sály), kultúrno-osvetové zariadenia (knihnice, prednáškové sály), spoločensko-zábavné zariadenia (kluby, tanečné sály, diskokluby a iné).

Primárnu ponuku dopĺňajú *organizované podujatia*, ktoré slúžia na spestrenie pobytu návštevníkov, ktorých ponuku je potrebné stále rozširovať tak, aby uspokojili potreby rôznych skupín návštevníkov. Do organizácie podujatí by mali byť zainteresované viaceré subjekty v danom území (Stratégia rozvoja CR v regióne Horná Nitra, 2002).

Kultúru podujatí definuje Wolfová (2003) ako kultúru s vysokou mierou organizovanosti a vyznačuje sa vysokým stupňom profesionality. Je pomerne vzdialená všednosti – vyznačuje sa skôr nevšednosťou, nekaždodennosťou, je akýmsi ozvláštnením života. Má viacero vrstiev: klasická vysoká kultúra (opera, divadlo, koncert, prezentácia výtvarného umenia, klasická literatúra), náboženská vysoká kultúra (moderná hudba, súčasná literatúra, moderné divadlo...), zábavná, populárna a ľudová kultúra (opereta, muzikál, spoločenské tance, populárna hudba, ľudová hudba, festivaly ľudovej kultúry a iné).

Divadlo je syntetické časopriestorové umenie, v ktorom sa spájajú rôzne druhy umenia do jednotného organického celku. Divadlo sa líši od iných druhov umenia najmä tým, že sa v ňom realizuje zámer, obsiahnutý v inom dramatickom diele. Je to interpretačný druh umenia. Zvláštne miesto v divadelnom umení má hudobné divadlo. Tvorí ho opera, opereta a balet. Opera a opereta patria do sféry divadla a hudby a balet do sféry divadla, hudby a tanca (Wolfová, 2003).

Galériou sa rozumie špecializované múzeum, hlavne múzeum zamerané na zbierky tzv. vysokého umenia (malíarstvo, sochárstvo). Pojmom galérie iba i nás označujeme faktické múzeá výtvarného umenia. Galéria však pôvodne znamenala „chodbu“, kde sa vystavovali zbierky akéhokoľvek druhu. Ako galéria (chodba) obrazov vyskytujúcich sa hlavne

v starých rodinných sídlach sa postupne prijal pojem galéria v zmysle múzea maliarstva a výtvarného umenia vôbec. U nás sa pojem „galéria“ fixoval najmä v dôsledku organizačno-správnych opatrení (vyčlenenie galérií a múzeí). Vo svete sa galérie nazývajú múzeami umenia. Inde sa pojem galéria používajú skôr len v užšom zmysle slova a myslí sa ním obrazáreň alebo sieň výtvarného umenia (Gregorová, 1984).

Múzeum je kultúrno-spoločenským javom. Vytvoril ho človek pre človeka, pre spoločnosť. Je súčasťou celého radu vedeckých, kultúrnych, kultúrno-výchovných a vzdelávacích inštitúcií. Tvorí spolu s inými inštitúciami – školami, akadémiami, vedeckovýskumnými ústavmi, divadlami, kultúrnymi domami a pod. základňu, na ktorých sa realizuje kultúra v najširšom význame slova. Tieto inštitúcie sú nositeľmi kultúry, ale aj vyjadrením určitého jej stupňa, ba dokonca sú aj výrazom kultúrnosti regiónu, obyvateľov. Múzeá si v rámci týchto inštitúcií plnia svoje vlastné, osobitné poslanie. Múzeum je teda zvláštna vedecko-kultúrna inštitúcia, ktorá zhromažďuje a vyhodnocuje vybrané prírodné a spoločenské objekty, ktoré reprezentujú isté hodnoty, ktoré sú dôvodom ich ochrany i ďalšieho vedeckého a kultúrneho využitia (Stránský in Gregorová, 1984).

Múzeum podľa Zákona č. 206/2009 Z.z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty je špecializovaná právnická osoba alebo organizačný útvar právnickej osoby, ktoré na základe prieskumu a vedeckého výskumu v súlade so svojím zameraním a špecializáciou nadobúda predmety kultúrnej hodnoty, ktoré ako zbierkové predmety odborne spravuje, vedecky skúma a sprístupňuje verejnosti najmä na účely štúdia, poznávania, vzdelávania a estetického zážitku špecifickými prostriedkami múzejnej komunikácie.

Muzeálny predmet sa javí ako taký vybraný predmet, ktorý dokumentuje nejaký fakt alebo jav vývinu spoločnosti i prírody v najširšom význame slova. Muzeálny predmet má prevažne hmotný charakter a je to navyše predmet neživý a mobilný. Je práve tak prameňom vedeckého poznania, ako aj kultúrnou, historickou, umeleckou a materiálnou hodnotou. Táto hodnota je daná už pôvodnou existenciou predmetu a výtvoru (ako umelecké dielo, výrobný nástroj alebo výtvor prírody), predmety dokumentujúce spôsob života, bývania, obliekania...) (Gregorová, 1984).

1.4.2.3 Športové zariadenia a športové akcie

Športovo – rekreačné zariadenia cestovného ruchu zohrávajú v rozvoji cestovného ruchu v danom území čoraz väčšiu úlohu. Ide o zariadenia doplnkového charakteru, ako ihriská, sauny, fitnesscentrá, wellnes, požičovne športových potrieb a pod. Účelom

budovania športovo – rekreačných zariadení v území je poskytnúť návštevníkom alternatívu k hlavným činnostiam, ktorými sú najmä kúpanie, návštevy kultúrnych a historických pamiatok, tiež lyžovanie a i. (Stratégia rozvoja CR v regióne Horná Nitra, 2002).

Športové akcie zaujímajú stále významnejšie miesto v cestovnom ruchu. Sú významné nielen z hľadiska cestovného ruchu, ale i z aspektu rozvíjania priateľských vzťahov medzi národmi a jednotlivými kultúrami (Toušek, Kunc, Vystoupil a i., 2008).

Dôležitým predpokladom využitia kultúrneho potenciálu regiónu je i vytvorenie vhodných produktov cestovného ruchu, či už ide o tematicky orientované kultúrne cesty, alebo o začlenenie kultúrnych cieľov do regionálne zameraných turistických trás, teda o spojenie poznávania iných zaujímavostí regiónu s poznávaním regionálnej kultúry – kultúrnych pamiatok, múzeí, folklórnych festivalov a iných podujatí ľudovej kultúry-spolu s ponukou tradičných produktov ľudovej remeselnej a umeleckej výroby i gastronomických špecialít regiónu. V kultúrnom dedičstve, vrátane tradičnej kultúry, sa výrazne prejavuje osobitosť krajiny, ktorá môže podstatne zvýšiť príťažlivosť daného regiónu pre domácich i zahraničných turistov (Medvecká, 2006).

1.5 Región a región cestovného ruchu

Región podľa Lauka (in Belajová, Fáziková, 2005) je charakterizovaný ako “zložitý, dynamický priestorový systém, ktorý vznikol na zemskom povrchu na základe interakcie prírodných a socioekonomických javov. Ide o otvorený systém komplexného charakteru s vnútornými väzbami a interakciami, z čoho vyplýva, že región má vplyv na svoje okolie, ktorým je zároveň sám ovplyvňovaný“.

Podľa Wrobela (in Rajčáková, 2005) je región stotožnený s geografickou krajinou, chápanou ako „komplex všetkých substancií a geografických javov určitého geografického priestoru, ktoré umožňujú tento priestor rozlíšiť od iného“.

Región predstavuje vymedzenú časť územia, ktorá sa vyznačuje relatívne homogénnymi podmienkami pre rozvoj turizmu a možnosťami ich využitia. Pri ich vymedzení sa brali do úvahy nasledovné hľadiská/ kritériá: podobnosť podmienok (prírodných, vytvorených) pre turizmus, geograficko-prirodné hranice, spoločný vývoj – historické vymedzenie územia, analogické funkcie územia pre turizmus (i v zmysle potenciálu), určitá minimálna veľkosť územia, vnútorné väzby v rámci regiónu, ktoré sú silnejšie ako väzby smerom mimo územia regiónu, predpoklad stotožnenia sa miestnych aktérov s takto vymedzeným

regiónom, spoločný prístup a infraštruktúra, spoločná turistická ponuka (Weiss, Jankovičová, Kurčová, 2005).

Ako uvádza Správa o regionalizácii cestovného ruchu Ministerstva hospodárstva Slovenskej republiky (2005), *región cestovného ruchu* je vymedzený z hľadiska kritérií vnútorných väzieb a súdržnosti, homogenity podmienok a ponuky ako aj predpokladu identifikácie miestnych/regionálnych aktérov s takto vymedzenými regiónmi.

Toušek, Kunc, Vystoupil a i. (2008) uvádzajú región cestovného ruchu ako jeden z typov regiónov, ktorý môže byť vymedzený ako homogénny región (územie relatívne homogénne z hľadiska predpokladov pre realizáciu cestovného ruchu - typov atraktivít CR, dostupnosti a úrovne infraštruktúry CR) alebo heterogénny región.

1.6 Okres

Zákon č. 517/1990 o územnom a správnom členení Slovenskej republiky definuje *okres* ako územný obvod pre výkon pôsobnosti orgánov štátu, ak osobitný zákon neustanovuje inak. Sídla okresov sú uvedené v prílohe tohto zákona; sú sídlami orgánov štátu vykonávajúcich pôsobnosť v územnom obvode okresu. Každá obec patrí do niektorého okresu. Presun obce do iného okresu schvaľuje vláda so súhlasom obce. Zoznam obcí tvoriacich jednotlivé okresy po prerokovaní s obcami zostavuje a vyhlasuje ministerstvo vnútra.

2 Cieľ práce

Cieľom diplomovej práce je zhodnotiť prírodný a kultúrohistorický potenciál rekreačnej krajiny v okrese Prievidza, poukázať na jeho súčasné využitie pre cestovný ruch a navrhnúť možnosti ďalšieho rozvoja cestovného ruchu. V práci teda budeme hodnotiť prírodné a kultúrohistorické podmienky, ktoré majú primárny význam pri určovaní funkčného využitia určitého územia. Komponenty prírodného prostredia a kultúrohistorické predpoklady určujú kvalitu a vhodnosť územia na využitie v cestovnom ruchu.

Vzhľadom na naplnenie hlavného cieľa je nevyhnutné splnenie čiastkových cieľov, ktoré zodpovedajú analýze jednotlivých prírodných prvkov, ktoré sú limitujúcim faktorom rozvoja cestovného ruchu a tvoria základ rekreačného využitia. Pri hodnotení prírodných predpokladov sledovaného územia budeme teda analyzovať jednotlivé zložky prírodného prostredia, a to reliéf, klímu, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo. Kvalita prírodného prostredia je a aj v budúcnosti bude vplývať na ďalší rozvoj rekreácie v danom priestore. Z tohto dôvodu sa časť práce zameriava na ochranu prírody a chránené územia.

Významným prvkom dopĺňajúcim prírodné danosti je potenciál vytvorený ľudskou činnosťou t.j. kultúrohistorický, ktorý je taktiež rozhodujúcim činiteľom pôsobiacim na rekreačnú hodnotu územia. Z kultúrohistorického potenciálu budeme analyzovať jednotlivé kultúrno-historické pamiatky, kultúrne zariadenia CR nachádzajúce sa v okrese, športové zariadenia a podujatia.

Po zhodnotení existujúceho prírodného a kultúrohistorického potenciálu v riešenej oblasti zmapujeme aj podmienky súčasného rekreačného využitia tohto potenciálu pre cestovný ruch. V závere diplomovej práce navrhne možnosti a možné odporúčania využitia existujúcich prírodných a kultúrohistorických atraktivít CR.

3 Metodika práce

Vychádzajúc z cieľa diplomovej práce sme metodický postup rozdelili do niekoľkých nadväzujúcich častí:

- hľadanie a preštudovanie príslušnej literatúry
- výber územia: okres Prievidza
- zber podkladov, informácií a dát potrebných pre analýzu územia
- analýza získaných údajov vo vybranom území
- zhrnutie výsledkov analýzy
- návrhy a riešenia na využitie výsledkov s odporúčaniami pre rozvoj CR v okrese Prievidza
- formulovanie záveru práce

3.1 Charakteristika skúmaného objektu

Záujmovým územím je okres Prievidza. Okres sa rozprestiera v západnej časti stredného Slovenska, na ploche 960 km². Je súčasťou Trenčianskeho kraja. Predstavuje geograficky uzavretý celok, ktorý od Pohronia delí pohorie Vtáčnik a od Turčianskej kotliny pohorie Žiar. Západnú hranicu tvoria Strážovské vrchy, čiastočne Malá Magura. Jedine na južnej strane je otvorený a povodím rieky spojený s Nitrianskou kotlinou. Okres Prievidza patrí do Hornonitrianskeho regiónu, ktorý je z hľadiska kategorizácie regiónov cestovného ruchu Slovenskej republiky zaradený do III. kategórie – región CR s nadregionálnym významom. Jeho potenciál je základný, ktorý má strednodobo nadregionálny a dlhodobo národný význam.

3.2 Zdroje a materiál

Zdroje a materiály nevyhnutné na spracovanie diplomovej práce boli čerpané z:

- Hornonitrianskej knižnice v Prievidzi
- Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi
- Turisticko-informačnej kancelárie v Prievidzi – informačné brožúry, prospekty
- Krajskej knižnice K. Kmeťka v Nitre
- Univerzitnej knižnice UKF v Nitre
- Obvodného úradu životného prostredia v Prievidzi

-
- Krajského pamiatkového úradu v Prievidzi – odborné podklady a materiály
 - Kultúrneho a spoločenského strediska v Prievidzi – katalógy, fotografie
 - informácií získaných rozhovormi
 - internetových zdrojov

3.3 Metódy práce

V práci budeme používať na dosiahnutie cieľa nasledovné metódy:

- metóda vedeckej abstrakcie
- metóda riadeného rozhovoru
- metóda analýzy
- metóda syntézy
- SWOT analýza

Diplomová práca je spracovaná v nadväznosti na bakalársku prácu Zhodnotenie prírodného potenciálu rekreačnej krajiny v okrese Prievidza. Spracovanie jednotlivých častí je založené na literárnych, internetových, príp. iných zdrojoch uvedených v časti Použitá literatúra.

Práca je rozdelená do 2 častí:

Prvá časť predstavuje interpretáciu teoretických poznatkov a tvorí ju úvod, prehľad o súčasnom stave riešenej problematiky, Cieľ a Metodika práce. Jej súčasťou bolo naštudovanie príslušnej odbornej literatúry, na základe ktorej sú vymedzené základné pojmy a pohľady jednotlivých autorov na danú tému.

Druhá praktická časť je zameraná na analýzu prírodných podmienok a kultúrohistorických predpokladov pre rozvoj CR v okrese Prievidza. Obsah analýzy pozostáva zo zhodnotenia prírodných a kultúrohistorických daností nachádzajúcich sa na tomto území z hľadiska využitia pre rekreáciu a CR.

V časti s názvom „Výsledky práce“ je najskôr vymedzené samotné územie okresu z hľadiska geografie. Ďalej sa hodnotí prírodný potenciál okresu Prievidza podľa jednotlivých komponentov (ukazovateľov) prírodného prostredia – reliéfu, geomorfologického vyčlenenia územia okresu a základných geomorfologických celkov, vodstva, rastlínstva a živočíšstva. Charakterizujú sa tiež chránené územia zasahujúce do okresu, ktoré sú atraktívne z pohľadu účastníka CR. Následne sa zhodnotí kultúrohistorický potenciál územia – kultúrno-historické pamiatky, kultúrne zariadenia,

športové zariadenia a podujatia. Uvedú sa aj v súčasnosti využívané miesta pre rekreáciu. Súčasť praktickej časti tvorí aj vypracovanie SWOT analýzy a následné vypracovanie návrhov ďalšieho rozvoja CR. Praktická časť bola spracovaná na základe poznatkov z odbornej literatúry uvedených v časti Použitá literatúra. Praktické vedomosti boli nadobudnuté aj návštevami územia a poskytnutím informácií pracovníkmi jednotlivých zainteresovaných inštitúcií.

4 Výsledky práce

4.1 História, vymedzenie územia

Z historického vývoja územie okresu patrilo do Nitrianskej stolice a neskôr župy, okrem 8 obcí, ktoré patrili do Tekovskej župy. Po vzniku 1.ČSR v roku 1923 vznikol okres Prievidza približne v dnešnej podobe. V roku 1960 došlo k územnej administratívnej zmene. Okres Prievidza prešiel do Stredoslovenského kraja. Posledné územné členenie spôsobilo, že celý okres bol pričlenený do Trenčianskeho kraja bez zmeny obcí a miest.

Okres Prievidza (nazývaný Horná Nitra) sa rozprestiera na ploche 960 km² v západnej časti Stredoslovenského kraja. S výmerou 4306 ha je táto lokalita najväčším okresom Trenčianskeho kraja a je zaradená do Hornonitrianskej oblasti. Počet obyvateľov okresu Prievidza je 139 442 (údaj ŠÚ SR z roku 2007). Okres má celoročnú časovú využiteľnosť s prevládajúcou letnou sezónou. Základnou funkciou oblasti je krátkodobý cestovný ruch s hlavnými formami rekreačných činností – pešia turistika, vodné športy, zimné športy, poznávanie kultúrnych a historických pamiatok, návšteva kultúrno-spoločenských podujatí, rybárstvo, poľovníctvo a i. S časovou a funkčnou využiteľnosťou tejto oblasti cestovného ruchu súvisí aj jej spoločenský význam, ktorý je vyjadrením kvality podmienok. Vybrané územie má charakter nadregionálneho významu a má podmienky nižšej kvality, ktoré sú využiteľné hlavne na krátkodobú rekreáciu obyvateľstva (príloha č. 2). Naším cieľom je poukázať na prírodný a kultúrno-historický potenciál rekreačnej krajiny v okrese Prievidza.

Územne sú okresy vymedzené katastrálnymi územiami jednotlivých obcí. K okresu Prievidza patrí 51 administratívnych sídiel, z ktorých 3 majú štatút mesta (Bojnice, Handlová a Nováky) a ostatných 48 obcí (príloha č. 3).

4.2 Hodnotenie prírodného potenciálu pre cestovný ruch

4.2.1 Reliéf územia

Geomorfologická stavba okresu Prievidza ležiaceho uprostred Hornonitrianskej kotliny je veľmi pestrá. Členitosť jej obrysov i členitosť reliéfu samotnej Hornonitrianskej kotliny je azda najzložitejšia z našich vnútrokarpatských kotlín.

Rozhodujúcou parametrickou vlastnosťou reliéfu pre jeho hodnotení z hľadiska cestovného ruchu pre danú krajinu je jeho komplexná členitosť, čo znamená vyjadrenie vertikálnej a horizontálnej členitosti s fyziognómiou reliéfu. Najviac zastúpenou skupinou morfológických typov reliéfu v okrese Prievidza sú silne až stredne členité pahorkatiny, silne členité až veľmi silne členité nižšie hornatiny a v jeho severnej časti vyššie hornatiny. Reliéf okresu má teda dosť výraznú výškovú členitosť, ktorá má najväčší vplyv na využitie územia pre turistiku alebo zimné športy a tiež ovplyvňuje estetickú hodnotu a celkový vzhľad krajiny. Údolné nivy Nitry a Nitrice majú nadmorskú výšku 200 až 260 m n. m., výšiny na severe a na juhu regiónu dosahujú 900 až 1300 m n.m., na východe 700 až 900 m n. m. Na pomedzí mesta a jednotlivých mestských štvrtí je reliéf členitejší a postupne prechádza do mierne členitých pahorkatín až stredne členitých vrchovín, ktoré dominujú na území Veľkej Lehôtky, Malej Lehôtky a Hradca. V území extravilánu na juhovýchode, kde sa Hornonitrianska kotlina stretáva s pohorím Vtáčnik, má krajina charakter stredne členitej nižšej hornatiny so strednými uhlom sklonu 2,6 – 6,0°. Nachádza sa tu i najvyššia kóta katastra – vrch Holovo s nadmorskou výškou 887 m. Nadmorská výška stredu mesta je 280 m. Nižšie hornatiny okolitých vrchov a pohorí sa dajú využiť taktiež na turistiku, lyžovanie, ale aj horolezectvo. Podľa predpokladov využitia reliéfu, môžeme povedať, že je atraktívny z aspektu cestovného ruchu.

4.2.2 Geomorfológia územia

Prievidzský okres je geomorfologicky pestro členený, stretáva sa v ňom viacej orografických jednotiek, má teda výrazné geomorfologické ohraničenie. Územie okresu Prievidza leží v centrálnej časti Hornonitrianskej kotliny, rozprestierajúc sa prevažne v jej podcelku zvanom Prievidzská kotlina. Tá zaberá väčšinu katastrálneho územia po oboch brehoch rieky Handlovka, pričom vo svojej južnej časti sa zvažuje do časti zvanej Cigeľské predhorie. Hornonitrianska kotlina je ohraničená na východe Kremnickými vrchmi a pohorím Vtáčnik, kde najvyšší bod územia, 1346 m n. m., je vrchol Vtáčnika. Na severe je ohraničená južným výbežkom Malej Fatry a pohorím Žiar, na západe Strážovskými vrchmi a na juhu pohorím Trábeč. Stredom kotliny preteká rieka Nitra, do ktorej sa z ľavej strany pod Prievidzou vlieva Handlovka a tiež prítok Nitrica. Najnižší bod, 201 m n. m., sa nachádza v mieste kde rieka Nitra opúšťa okres. Stred mesta leží v nadmorskej výške 280 m.

Možno konštatovať, že riešené územie sa nachádza v lokalite, ktorá je z hľadiska geologických a geomorfologických pomerov vhodná pre funkčné využitie v cestovnom ruchu.

Hornonitrianska kotlina na rozdiel od iných kotlín, Hornonitrianska netvorí ucelenú povrchovú jednotku, ale je rozčlenená na viac menších podcelkov. Severnú a strednú časť tvorí Prievidzská kotlina, z ktorej na východe vybieha Handlovská kotlina, oddelená Ciglianskym predhorím, na juh Oslianska kotlina. Západnú časť tvorí Rudnianska kotlina, ktorú od ostatných častí oddeľuje nízky výbežok Malej Magury. Najväčšiu časť tu zaberá okres Prievidza. Hornonitrianska kotlina sa svojou nadmorskou výškou od 220 do 250 m n. m. zaraďuje medzi kotliny stredného výškového stupňa. V reliéfe kotliny možno odlíšiť dva stupne, a to nižší s rovinným charakterom a vyšší, pahorkatinný. V nižšom rovinnom stupni sa výrazne uplatňujú široké poriečne nivy pozdĺž rieky Nitry a Nitrice. Vyšší pahorkatinový stupeň má pomerne plytko členený reliéf s viacerými generáciami náplavových kužeľov uložených v kotline potokmi stekajúcimi z okolitých pohorí. Najrozsiahlšie kužele vznikli na periférii Vtáčnika. Okrem iných nerastných surovín, patria k nerastnému bohatstvu kotliny viaceré minerálne pramene, ktoré vznikli na okrajových zlomoch kotliny. Najznámejšie a najvýznamnejšie sú v Bojniciach.

Pohorie Vtáčnik je výsledkom intenzívnej sopečnej činnosti v minulosti, ktorý tvorí juhovýchodný okraj územia. Je tvorené sopečnými horninami, najmä tmavými andezitmi, ktoré má pomerne dobrú kvalitu pre horolezecké výstupy. Sopečné horniny sa na výplni kotliny podieľajú najmä v centrálnej časti južne od Prievidze, kde sčasti prikrývajú uhoľné ložiská. Tam sa vyskytuje i najkvalitnejšie uhlie.

Reliéf Vtáčnika je veľmi pestrý. Hlavný hrebeň pohoria je orientovaný z juhozápadu na severovýchod bočnými hrebeňmi a hlbokými dolinami, v okrajových častiach sú charakteristické kryhové zosuvy. Najvyšším bodom územia je vrchol Vtáčnika (1346 m n. m.). Pre pohorie Vtáčnik sú typické strmé skalné steny s balvanitými sutinami na ich úpäti. Výrazné povrchové tvary vznikli periglaciálnymi procesmi (kotly, kužele, skalné stupne), alebo zvetrávaním a rozpadom andezitových prúdov (skalné steny a veže).

Kremnické vrchy sú geomorfologickým celkom vulkanického pôvodu v Západných Karpatoch. Geologické zloženie predstavuje súbor rôznych sopečných hornín. Majú stredohorský charakter. Povrch je rozčlenený do sústavy chrbtov a rázsoch, striedajúcich sa

s hlbokými dolinami, časté sú bralnaté tvary a kamenné moria. Veľká časť Kremnických vrchov je zalesnená. Na západe sú rozsiahle lúky a pasienky. Kremnické vrchy patria k turisticky veľmi príťažlivým a využívanými oblastiam. Prírodné podmienky sú priaznivé pre cestovný ruch a rekreáciu. Zo zalesneného hrebeňa sa naskytá pohľad na Západné Tatry, Nízke Tatry, Veľkú Fatru, Slovenské Rudohorie, Štiavnické vrchy, Vtáčnik, Malú Fatru a Žiar. Prírodné hodnoty tohto pohoria sú zaradené medzi biocentrá nadregionálneho významu.

Žiar tvorí severovýchodnú časť územia a člení sa na tri podcelky – Vyšehrad, Horeňovo a Rovne. V pohorí Žiar sa začleňujú do opisovanej oblasti západné svahy hrebeňa. Pohorie je budované granitoidnými horninami a kryštalickeými bridlicami s druhohornými horninami (vápence, pieskovce, kremence). Lesy sú značne premenené, s pestrým druhovým zastúpením, doliny sú zväčša krátke, v dolných úsekoch odlesnené. Ako najcennejšie lokality tohto územia sa vytypovali vápencový hrebeň Vyšehradu a dolina Breznianskeho potoka. Z hľadiska cestovného ruchu a turistiky má najväčší význam rekreačné stredisko Remata s dobrými lyžiarskymi terénmi a vybudovanými zariadeniami cestovného ruchu. Veľmi dobrý vstup do strediska je z Handlovej, ktorá je súčasťou okresu Prievidza.

Malá Fatra sa územia Prievidze dotýka pri severnom okraji celku Kľak, patriaceho do podcelku Lúčanská Fatra. Je to lesnatá oblasť horských, karpatských bučín s jedľou a smrekom, v ktorej sa ako najcennejšie lokality vytypovali dolina s bočnými dolinkami. Geologický podklad tvorí žula s dolomitmi a vápencami.

Strážovské vrchy netvorí súvislý hrebeň, ale viaceré skupín horských pásiem. Reliéf je pahorkatinný. Nadmorská výška sa pohybuje od 300 do 1213 m, ktorú dosahuje najvyšší vrch Strážov. Sú zastúpené 3 podcelkami: Zliechovská hornatina, Nitrické vrchy a Malá Magura. Strážovské vrchy sa vyznačujú prevažne stredne náročnými turistickými trasami po dobre vyznačených chodníkoch a lesných cestách, sú preto vhodné aj na rodinnú turistiku. Charakteristické pre ne je striedanie lesných úsekov, lúčín a skalných útvarov s výhľadmi do pekných dolín a údolí. Táto oblasť má mnoho neopakovateľných krásnych a prírodne vzácných miest, z ktorých viaceré boli vyhlásené za národné prírodné rezervácie (napr. NPR Rokoš). Na území sa nachádzajú kúpele Bojnice, Chalmová, Malé Bielice, zákonom chránené prírodné výtvyry Prepoštská jaskyňa a ďalšie. Strážovské vrchy

poskytujú dobré možnosti nielen na pešiu turistiku, sú tu vhodné podmienky aj pre mototuristiku a cykloturistiku. Sú tu tiež cvičné terény pre horolezcov a na svoje si tu prídu i milovníci zimnej turistiky a lyžovania.

Tríbeč je nevysoké pohorie (300-900 m n. m.), zväčša zalesnené. Patrí medzi kryštalické pohoria, ktorých jadro tvoria hlbinné magmatické a premenné horniny. Obal kryštalického jadra tvoria pieskovce a vápence. Kremencové hôrky, ktoré vznikali zapadaním odolných kremencových vrstiev do mäkkých sedimentárnych vrstiev sú pre toto pohorie charakteristické. Pohorie je dlhé takmer 50 km a v najširšom mieste dosahuje šírku 18 km. Člení sa na 4 podcelky: Zobor, Jelenec, Veľký Tríbeč a Rázdiel. Územie okresu Prievidza zasahuje iba pri južnom ukončení oblasti podcelkom Rázdiel. Toto pohorie je turisticky pomerne neznáme a málo navštevované. Nevyniká atrakciami, ktoré sú nápadné na prvý pohľad. Pre jeho spoznávanie je treba dlhší čas. Je tu pomerne hustá sieť značených turistických trás, nachádza sa tu niekoľko prírodných rezervácií (Veľká Skala), najmä lesostepného charakteru. Turistov sem môžu priťahovať i tajomné zrúcaniny tribečských hradov, ako i množstvo historických a kultúrnych pamiatok.

4.2.3 Klíma

Klimatické pomery sú veľmi dôležitým ukazovateľom pre rozvoj cestovného ruchu. Ovplyvňujú najmä letnú a zimnú turistickú sezónu. Klimatické prvky funkčného využívania daného územia, ktoré pozitívne vplyvajú na rozvoj cestovného ruchu určuje teplota vzduchu, snehová pokrývka a slnečný svit. Je potrebné hodnotiť aj ukazovatele, ktoré môžu negatívne pôsobiť na intenzitu cestovného ruchu, ako sú výskyt hmly, veternosť územia, oblačnosť i klimatické inverzie.

Z globálneho hľadiska sa územie okresu Prievidza nachádza na rozhraní oceánskeho a kontinentálneho typu klímy v rámci mierneho podnebného pásma. Podľa klimatickej klasifikácie predmetné územie patrí do teplej klimatickej oblasti, ktorá je charakterizovaná ako teplá, mierne vlhká s miernou zimou. Juhovýchodný okraj územia postupne prechádza do miernej a v najvyšších polohách až do chladnej klimatickej oblasti.

Okres Prievidza teda môžeme rozčleniť na 3 časti: oblasť miernu, teplú a chladnú. Oblasti sa od seba líšia jednotlivými klimatickými faktormi, preto sa budú popisovať pre každú oblasť zvlášť.

4.2.3.1 Klimatické faktory

Z hľadiska svetelných pomerov územie Prievidze sa vyznačuje vysokým trvaním *slnečného svitu*. Priemerné dlhoročné trvanie slnečného svitu je 2000 hodín, v oblačnejšej časti územia 1800 hodín. Priemerný počet jasných dní v roku sa pohybuje medzi 40-50 dňami. Priemerný počet zamračených dní v roku je v teplejšej časti 110 dní, v mierne teplej časti 120 dní a v chladnej 130 dní. Priemerná ročná *oblačnosť* sa pohybuje medzi 60-65 %.

Dôležitým klimatickým činiteľom sú teplotné pomery t. j. *teplota vzduchu*. Teplota vzduchu okresu Prievidza je následkom veľkej členitosti územia veľmi rozmanitá. V južnej časti územia vystupuje až nad 8 °C, zatiaľ čo v severných a zalesnených častiach zostupuje až pod 6 °C, v zalesnených juhovýchodných častiach dokonca až na 5 °C. Prevažná časť územia má však teplotu okolo 7-8 °C. Možno povedať, že časť územia patriaca do teplejšej oblasti má priemernú ročnú teplotu 8 °C, mierne teplá oblasť 7 °C a chladná oblasť 6 °C. Tabuľka č. 1: Priemerné mesačné teploty v °C

mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
teplota	-3,2	-1,2	3,2	8,7	13,9	16,9	18,7	18,0	14,3	8,9	4,2	0,2

Zdroj: Kraje a okresy Slovenska (Korec, Lauko, Tolmáči, 1997)

Priemerný počet letných dní v roku (minimálna teplota 25 °C) má význam pre cestovný ruch obzvlášť pre vodné športy, pohybuje sa v teplej oblasti medzi 50-60 dní, v chladnej 20-30 dní, v ostatnej časti 40 dní, pričom najteplejším mesiacom je júl (priemerná ročná teplota 18,9°C). Priemerný počet mrazových dní v roku (teplota -1 °C a nižšia) sa pohybuje v teplejšej časti okresu okolo 130 dní, v mierne teplej 140 dní a v chladnej 150 dní. Najchladnejší je mesiac január (priemerná ročná teplota 1,6°C).

Prevládajúcim prúdením *vetra* na sledovanom území je severovýchodné resp. juhozápadné, transformované v smere doliny rieky Nitra v rámci Hornonitrianskej kotliny. Úplné bezvetrie je pre Prievidzu podľa dlhodobých pozorovaní málo častým javom.

Tabuľka č. 2: Rozloženie smeru vetra v %

S	SV	V	JV	J	JZ	Z	SZ	bezvetrie
33,7	22,4	3,3	2,5	7,6	12,9	5,6	2,2	9,8

Zdroj: Vlastivedný zborník III. (Supuka, Brtek, Hodál, 1966)

Priemerná ročná relatívna *vlhkosť vzduchu* v celom okrese sa pohybuje okolo 76 %. Vlhkosť je veľmi nestála, kolíše ako počas roka, tak aj počas dňa. Maximum má v zime, zatiaľ čo v lete má minimum.

Tabuľka č. 3: Priemerná ročná vlhkosť vzduchu v jednotlivých mesiacoch v %

I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VII.	IX.	X.	XI.	XII.
82	80	76	69	69	69	70	72	75	79	84	84

Zdroj: Vlastivedný zborník III. (Supuka, Brtek, Hodál, 1966)

Povrch územia je dôležitým činiteľom pri rozdelení zrážok. Členený povrch spôsobuje rozdielny priemerný ročný úhrn zrážok aj na malých vzdialenostiach. Priemerný ročný úhrn zrážok vo všeobecnosti stúpa s rastúcou nadmorskou výškou. Oblasť Prievidze je teda následkom veľkej členitosti a blízkym výskytom lesov charakteristická pomerne veľkou rôznorodosťou množstva spadnutých zrážok do roka. V južnejšej časti sa priemerné množstvo ročných zrážok pohybuje pod 700 mm, zatiaľ čo vo vyšších zalesnených plochách vystupuje až nad 1000 mm. Ročný chod zrážok je jednoduchý s maximom v júli (97 mm) a minimom v marci (41mm). V jarných mesiacoch sa úhrn zrážok zvyšuje a vrcholí v lete, kedy sú časté letné búrkové lejaky.

Tabuľka č. 4: Priemerné mesačné zrážky v mm

mesiac	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VII.	IX.	X.	XI.	XII.	rok
zrážky	42	41	41	45	86	82	97	70	53	57	56	47	697

Zdroj: Kraje a okresy Slovenska (Korec, Lauko, Tolmáči, 1997)

V zimnom období výdatnosť zrážok (zväčša vo forme snehu) klesá. Výška snehovej pokrývky dosahuje v teplejšej časti 30 cm, v strednej časti 40 cm a v najchladnejšej 50-60 cm. Priemerný počet dní so snehovou pokrývkou sa pohybuje v teplejšej časti územia okolo 60 dní, v miernej teplej 80 dní a v chladnejšej 100 dní. Priemerný počet dní s hmlou je okolo 50 dní do roka. Snehové pomery okresu sú vhodné na nenáročnú zimnú turistiku a lyžovanie. Turisti z iných okresov Trenčianskeho kraja chodia za snehom do lyžiarskych stredísk v prievidzskom okrese, kde sú svahy (Remata, Cigeľ, Kláčno) na lyžovanie, kombinácie ľahkých a stredne náročných lyžiarskych terénov vhodných pre začínajúcich lyžiarov, ale aj skúsenejších.

4.2.4 Vodstvo

Úroveň hydrologických podmienok z hľadiska cestovného ruchu je zameraná na hodnotenie možností využitia povrchových vôd (vodných tokov, jazier, vodných a priehradných nádrží), minerálnych vôd a prameňov a tiež podzemných vôd. Vodné nádrže vybudované na vodných tokoch sú vyhľadávanými rekreačnými a športovými

strediskami. Liečivé termálne a minerálne vody majú význam pre domáci i zahraničný cestovný ruch.

Hydrologické pomery v okrese sú vhodné pre rozvoj cestovného ruchu. Os územia okresu Prievidza tvorí rieka Nitra, ktorá je aj najvýznamnejším vodným tokom. Z pravej strany priberá Nitricu a z ľavej strany Handlovku. Nitra pramení v Malej Fatre v nadmorskej výške 770 m a jej celková dĺžka je 197 km. Rieka Nitra odvádza povrchové vody z plochy 928 km², čo predstavuje 96,77 % okresu, so stredným ročným prietokom 6,90 m³. s⁻¹. Voda z rieky Nitry sa využíva výlučne pre potreby priemyslu a poľnohospodárstva, pre jej silné znečistenie nie je vhodná na rekreačné účely. Nitrica pramení v Strážovských vrchoch a má dĺžku 51 km. Handlovka pramení na svahoch Vtáčnika a je dlhá 32 km. Ostatné toky v Hornonitrianskej kotline majú charakter potokov, ktoré sa po niekoľkých kilometroch vlievajú do niektorej z troch uvedených riek. Sú to napr. Chvojnica, Lehotský potok, Ciglianka, Lazný potok, Bystrica, Žiarny potok a pod. Veľké úseky tokov Nitry, Nitrice i Handlovky boli zregulované. Sú to napr. úsek medzi Kútmi a Prievidzou, Nitrica od priehrady v Nitrianskom Rudne až po Dolné Vestenice, tok Handlovky medzi Ráztočnom a Čausou alebo od Prievidze po Koš.

Podľa hydrologických charakteristík a režimu odtoku *povrchových vôd* patrí územie Prievidze do vrchovinnno-nížinnej oblasti, pričom spomenuté 3 hlavné rieky tu majú dažďovo-snehový a snehovo-dažďový typ odtoku, s maximálnymi prietokmi v marci a minimálnymi v septembri. Kvalita povrchových vôd sa radí k silne znečisteným. Z hľadiska využitia vodných plôch pre cestovný ruch a rekreáciu sú v okrese Prievidza aj napriek znečisteniu vyhladávanými vodné nádrže. Pre letnú rekreáciu a vodné športy sa v súčasnosti využíva najväčšia vodná nádrž Hornonitrianskej kotliny Nitrianske Rudno ležiace na hornom toku rieky Nitrice (príloha č. 4). V blízkosti sú menšie umelé vodné nádrže a rybníky vybudované na potokoch: na Handlovke nádrž pri Novej Lehote, na potoku Kanianka v Kanianke (príloha č. 5) a na potoku v Lazanoch a Brezanoch. Všetky uvedené nádrže majú rekreačný charakter (vrátane športového rybárstva) a využívajú sa aj ako zdroje vody pre zavlažovanie. Možnosti pre šport (kanoistika) a rybárstvo poskytuje aj vodná nádrž v Novákoch, ktorý sa zaraďuje k prievidzskému okresu. Na území Prievidze sa nachádza i niekoľko maloplošných vodných plôch (rybníky pri Hradeckom potoku, vodná nádrž na Moštenici, mokrade a odkaliská pri bani Cigel'). Na dne Hornonitrianskej kotliny bol výskyt lokalít mokradného charakteru spočiatku ojedinelý. Situácia sa zmenila po poddolovaní dna kotliny. V pôdnych depresiách sa zhromažďuje voda a vznikajú mokrade. Celkový rozsah mokradných plôch možno odhadnúť na tomto území na 15-20

ha, v závislosti od ročného obdobia a množstva zrážok kolíše rozsah plochy mokradných jazierok.

Zásoby *podzemných vôd*, vrátane minerálnych, výrazne ovplyvňuje letnú turistickú sezónu. Podmienky pre akumuláciu podzemných vôd v tomto území v kvartérnych aluviálnych sedimentoch Nitry a Handlovky sú málo priaznivé. Vzhľadom na prevahu málo priepustných sedimentov na povrchu dosahujú zásoby približne 100 l/s. V oblasti Ciglianskeho predhoria a pohoria Vtáčnik na juhovýchode územia Prievidze dosahujú zásoby 170 l/s, keďže retenčná schopnosť tamojších neovulkanitov je o niečo vyššia. Výdatnosť prameňov je však nízka. Na území sa nenachádzajú významné minerálne pramene s výdatnosťou nad 1 l/s, čo tiež súvisí s geologickou štruktúrou. Významný je ale príslušný zdroj *termálnych prameňov* v susedných Bojniciach, vzdialených od Prievidze len 4 km. V tejto oblasti sa vyskytuje 8 prírodných minerálnych prameňov. Mesto Bojnice sa týmto významne podieľa na rozvoji kúpeľníctva a cestovného ruchu prievidzského okresu. Teplé liečivé pramene s teplotou 28-48 °C, vhodné klimatické podmienky vytvárajú ideálne možnosti na kúpeľnú liečbu nervových chorôb a chorôb pohybového ústrojenstva. Regionálny význam majú aj kúpele Chalmová, v ktorých je výskyt šiestich prameňov mineralizovaných geotermálnych vôd. Perspektívny rozvoj ponúkajú aj termálne vody v obci Koš. Prameň v Koši bol vyvrtaný v rámci riešenia ochrany bojnickej žriedlovej oblasti vo vzťahu k ťažbe uhlia na nováckom ložisku. Výdatnosť tohto prameňa je 810 l/min a po úprave okolia môže byť využitý pre potreby verejne prístupného kúpaliska. Nové zdroje geotermálnych vôd boli nájdené aj v okolí obce Opatovce nad Nitrou. Celkové zásoby geotermálnych vôd v oblasti okresu Prievidza sa odhadujú na 52 l/s. Okrem geotermálnych vôd možno v okrese nájsť aj pramene minerálnych vôd s obsahom minerálnych látok okolo 1.l.s-1/μ.

4.2.5 Rastlinstvo

Rastlinstvo je súčasť prírodného prostredia, človekom najviac pozmeneným a spolu s reliéfom a vodstvom dotvára celkový vzhľad krajiny. Morfológická členitosť Prievidze podmienila rozšírenie 2 fyto geografických prvkov: teplomilných a suchomilných druhov panónskych, premiešaných s karpatskými podhorskými až horskými druhmi. V južnejšej časti prevládajú zástupcovia panónskej flóry, najvyššie polohy Strážovských vrchov (Rokoš) a Vtáčnika hostia karpatské druhy prealpínske a dealpínske. V údoliach v blízkosti tokov a na vlhkých, podmáčaných miestach sa vyvinuli významné mokrad'ové spoločenstvá. V predhoriach lemujúcich kotlinu, najmä v oblasti južných

a juhovýchodných výbežkov Strážovských vrchov, dochádza k výraznému zostepneniu terénov. Na týchto miestach našla uplatnenie suchomilná a teplomilná flóra aj fauna s mnohými ponticko-panónskymi a mediteránnymi druhmi, medzi ktorými sa nachádza mnoho chránených a ohrozených rastlín a živočíchov.

Z jari sa na dolomitových skalách objavujú fialovoružové kvety poniklecov veľkokvetých (príloha č. 6). Suché kamenisté stráne obľubujú kvety ako veternica lesná, guľôčka bodkovaná, hmyzovník muchovitý, vstavač purpurový. Ozdobou v letných mesiacoch sú kavyle, najmä druh kavyl' Ivanov. Sinokvet mäkký vystupuje po výslnných skalnatých stráňach západného výbežku Rokoša až do výšky 820 m. Významné územie severného okrajového rozšírenia teplomilných druhov rastlín predstavujú predhoria, lemujúce Prievidzskú kotlinu, najmä na jej západnej strane. Sú tu lesostepné lúčky s riedkymi porastmi kríkov liesky, ruží, svíba, vtáčieho zobu, hlohu, trnky, borievky, drieňa, dráča s trávovým porastom. Z jari a začiatkom leta tieto lúčky zakvitnú nápadnými kvetmi ako guľčkou predĺženou, horčinkou veľkou, hadím morom, jagavkou konáristou, astrou zlatovlasou a množstvom ďalších teplomilných druhov. Na odlesnených miestach vyšších polôh sa vytvárajú svieže horské lúky s porastami žltohlavu najvyššieho a mečíka škridlicovitého. K chráneným rastlinám na území okresu patrí: poniklec slovenský, hlaváčik jarný, ranostaj venčený, sleziník severský a žltohlav európsky.

Dôležitým činiteľom z hľadiska cestovného ruchu je les. Od jeho rekreačného a turistického využitia závisí intenzita cestovného ruchu v danom území. Je jedným z určujúcich faktorov výzoru krajiny. Les ako súčasť zdravého životného prostredia má poskytovať človeku oddych, rekreáciu, turistiku, spoznávanie života a je zdrojom regenerácie a estetických hodnôt. Vysoký podiel lesov územia okresu vyplýva z toho, že do neho zasahujú 2 chránené krajinné oblasti, ale značné výnosy lesa sú okrem iného aj imisne poškodené. Pôvodná rozloha a skladba lesov na území prievidzského okresu bola menej narušená ľudskými zásahmi len vo vyšších, členitých, a teda menej prístupných oblastiach. Zväčša však boli podstatne zmenené a najmä lesy nižších polôh sa nahradili výsadbou pestovaných monokultúr. Tunajšie lesy tvoria v teplejších oblastiach predhorí a svahov hôr porasty duba, hrabu, borovice, vo vyšších polohách sú súvislé porasty smreku, jedle a pôvodných bučín, ktoré tvoria podstatnú časť lesov, s primiešaním najmä hrabu, javora a smrekovca. Pôvodné smrečiny nájdeme napr. v najexponovanejšej časti tesne pod vrcholom Vtáčnika. Zvyšky pôvodných presvetlených borín sú vyvinuté nad Kaniankou, kde borovica tvorí vysoké mohutné kmene a v skupine Rokoša, ako aj na

skalnatých plošinách Veľkej Skaly v pohorí Vtáčnik. Tieto lesné spoločenstvá sú vhodnými miestami z pohľadu rozvoja cestovného ruchu.

Na území okresu Prievidza sa nachádza aj niekoľko chránených stromov ako je známa bojnická lipa a bojnické ginká, jaseň pod Buchlovom (obec Čereňany), tri lipy pri kostole a gledíčia (obec Diviaky nad Nitricou), lipa pri prameni (obec Diviacka Nová Ves), tis a sekvoja obrovská pri fare (okres Handlová), buk po Jaseňovou skalou (obec Kamenec pod Vtáčnikom), lipa na Šajbách (obec Koš), dve lipy na cintoríne (obec Malá Čausa) a deväť líp pri kostole (obec Poruba).

4.2.6 Živočíšstvo

V dôsledku pomerne zložitého geologického a geomorfologického vývoja má Prievidza pestré a zaujímavé zloženie fauny. Horské druhy sa dodnes zachovali len na miestach, kde sa zachovali väčšie porasty činnosťou človeka menej narušených lesov – vo vrcholových oblastiach Strážovských vrchov (Rokoš), Žiaru a v málo prístupných oblastiach Vtáčnika, ktoré obklopujú okres. Dnešné rozšírenie živočíšstva je výsledkom dlhodobého vývoja.

Z množstva teplomilných druhov živočíchov, na slnkom prehriatych lesostepných lúkach často vidieť čiernobiele pásikavé ulity slimáka stepného, z pavúkov sú mimoriadne nápadné dva, dnes chránené druhy: strehúň škvrnitý a stepník červený. Spomedzi teplomilných druhov hmyzu je pozoruhodná modlivka zelená, cikáda viničná a cikáda trnková, z chrobákov májka fialová a roháč veľký. Na skalách sa s obľubou vyhrieva jašterica zelená. Zo vzácných vtákov v oblasti hniezdia krakľa belasá, včelárik zlatý, dudok chocholatý a strakoš obyčajný.

V pomerne zachovaných zvyškoch vlhkých bukových lesoch sa tu udržali aj typické druhy karpatskej lesnej fauny. V týchto lesoch vo väčšej nadmorskej výške tu nachádzame napr. z bezstavovcov svetielkujúcu dážd'ovku, veľký modrý slimák vrchovský a mnohé druhy ulitníkov. Z množstva druhov hmyzu sú zaujímavé veľkosťou a vzhľadom nápadné horské bystruškovité chrobáky, ďalej pestrofarebné motýle ako jasoň chochlačkový, vidlichvost ovocný a vidlichvost feniklový. Vápencové skalné steny Temešskej skaly a Vyšehradu poskytujú útočisko vzácnemu motýľovi jasoňovi červenoookému. Pre staré bučiny je typický fúzač alpský. Z vtákov sa v oblasti vyskytuje ohrozený hlucháň obyčajný, jariabok hôrny, vzácné dravce ako orol krikľavý a orol kráľovský.

Z hľadiska cestovného ruchu je zaujímavá predovšetkým poľovná zver. Okolité lesy sú známe aj vynikajúcimi trofejami a vysokým stavom najmä jelenej zveri, diviakov a srnčej zveri. Okrem tejto zveri tu nájdeme aj vysoké stavy muflónej zveri, ktorá láka do revírov

poľovných návštevníkov. Najznámejšie poľovné revíry v okolí Prievidze sú napr. Tužina-Kľačno, Remata alebo Buchlov.

V okrese Prievidza sú pre rybolov priaznivé podmienky. Poskytujú ich vodné toky a vodné nádrže, ktorých je na tomto území niekoľko. Najviac je využívaná vodná nádrž Nitrianske Rudno. Možnosť rybolovu poskytuje turistom aj obec Kanianka, blízko Prievidze. Aj napriek relatívnemu znečisteniu rieky Nitra, má okres podmienky aj pre ďalší rozvoj rybolovu a to aj v pstruhovom pásme – Chvojnica, Tužina, Nitrica a ich prítoky, lipňového pásma od Nedožier po Prievidzu a mrenového pásma na rieke Nitra pod Prievidzou.

4.3 Ochrana prírody

Chránené územia prírody sú cenné pre svoje prírodné bohatstvo. Z geomorfologického hľadiska poskytujú veľa zaujímavostí pre cestovný ruch. Vyznačujú sa rozmanitosťou povrchových foriem, ako sú skalné veže, sopečné sopúchy a ďalšie cenné a zaujímavé formy reliéfu. Z hydrologických javov sú chránené územia významné vyvieracky, rozličné druhy prameňov, vývery minerálnych vôd, prirodzené tvary vodných tokov a vodných plôch, jazerá ap. Z biotického komplexu v chránených územiach sú pre cestovný ruch prítiažlivé najmä celistvosť a rozľahlosť lesných plôch, zastúpenie lesných spoločenstiev, rastlinstvo a výskyt vzácnych chránených druhov, chránené dreviny, vzácne cicavce a vtáky.

4.3.1 Chránená krajinná oblasť

Je rozsiahle územie, spravidla s výmerou nad 1000 ha, s rozptýlenými ekosystémami, významnými pre zachovanie biologickej rozmanitosti a ekologickej stability, s charakteristickým vzhľadom krajiny a prírodnými výtvormi alebo so špecifickými formami historického osídlenia. Na území CHKO platí 2. stupeň ochrany, ak nie je ustanovené inak. Do územia Prievidze zasahujú 2 chránené krajinné oblasti.

4.3.1.1 CHKO Strážovské vrchy

Veľkoplošné chránené územie sa nachádza na strednom Slovensku a z prírodovedeckého hľadiska predstavuje veľmi zaujímavú oblasť. CHKO patrí v okrese Prievidza pod katastrálne územia obcí Valaská Belá, Čavoj a Tužina. Pohorie vyniká pestrou morfológickou členitosťou, s množstvom geologických foriem a zachovanými

lesnatými dolinami. Rozsiahle bučiny sú floristicky zaujímavé a bohaté. Pozoruhodná je prítomnosť horských prvkov daných nadmorskými výškami jednotlivých vrcholov a teplomilných prvkov, ktoré sa tu zachovali na výslunných plochách často na okraji areálov svojho rozšírenia. Na území okresu Prievidza sa v CHKO nachádzajú dve Národné prírodné pamiatky Rokoš a Temešská skala a veľa zaujímavých a z hľadiska ochrany prírody hodnotných území – Gápeľská dolina, Slávikova dolina, dolina Nevidzanky, dolina nad obcou Seč, krajinný priestor Tužinka, územia v pramennej oblasti potoka Chvojnica, Kanianka, Diviacka dolina a z geologických foriem je to prielom Belanky (Nitrice) nad Valaskou Belou a skalky nad obcou Nitrica.

4.3.1.2 CHKO Ponitrie

Zasahuje do západoslovenského a stredoslovenského kraja, v okrese Prievidza má rozlohu 6735 ha a zasahuje do území obcí Radobica, Kamenec pod Vtáčnikom, Lehota pod Vtáčnikom, Podhradie, Bystričany, Čereňany, Osľany a Horná Ves. Toto chránené územie prebieha rovnobežne s riekou Nitrou z JZ na SV v smere hlavného hrebeňa pohorí Tríbeč a Vtáčnik. Obe pohoria skrývajú veľa zaujímavých prírodných a krajinných osobitostí. Najvyšším bodom je vrchol Vtáčnik (1346 m n. m.). Vplyvom značnej klimatickej diferenciácie a tvárnosti reliéfu sa v CHKO Ponitrie vytvorila pestrá mozaika vegetačného krytu. Živočíšstvo je typické pre biotopy, ktoré sa tu nachádzajú. Zo zástupov fauny si pozornosť zaslúži jelenia, v nižších polohách srnčia a diviacia zver.

4.3.2 Národná prírodná rezervácia

Je menšie územie, spravidla o výmere do 1000 ha, ktoré má pôvodné alebo ľudskou činnosťou málo pozmenené ekosystémy a biocentrá.

4.3.2.1 NPR Vtáčnik

Je to jedna z najstarších prírodných rezervácií, s celkovou rozlohou 193,97 ha, z toho v okrese Prievidza je to 69,87 ha. NPR sa nachádza v pohorí Vtáčnik, ktorá je súčasťou Slovenského Stredohoria. Najvyšší bod rezervácie je na vrchole Vtáčnika. Chránené územie vrcholovej časti Vtáčnika predstavuje lesné spoločenstvá s prirodzenou hornou hranicou lesa. Na SZ expozícii vrcholu Vtáčnika sa nachádza prírodovedecky najcennejšia časť rezervácie – ostrovček zakrpatenej smrečiny. Chránené územie má vymedzené ochranné pásmo, ktoré tvorí asi 200 m široký pás okolo NPR. Vtáčnik je zaujímavým miestom pre

turistov, pri dobrom počasí s peknými výhľadom na blízke okolité hrebene s čnejúcimi sa bralnatými útvarmi a hlbokými dolinami.

4.3.2.2 NPR Rokoš

Jej celková rozloha je 460,11 ha, v okrese Prievidza má rozlohu 232,05 ha. Nachádza sa v katastrálnych územiach obcí Nitrianske Rudno, Diviacka Nová Ves a Diviaky nad Nitricou. Typickým zvetrávaním dolomitov tu vznikli skalné formy v podobe veží a bášť, ktoré detailne rozčleňujú svahy Rokoša (príloha č. 7). Je to pekná scenéria dolomitových a vápencových skál, týčiacich sa nad Rudnianskou dolinou, ktorá pripomína ležiacu postavu zvanú „spiaci mních“. Celé územie pokrývajú rozsiahle porasty bučín, vtrúsený je aj javor horský, borovica lesná a v najnižších polohách západnej časti dub zimný. Na výslunných vápencových bralách so skupinami duba zimného sa vyskytuje dub plstnatý, ktorý zasahuje až pod vrchol Rokoša. Floristicky predstavuje územie veľmi pestrú zmes druhov, podmienenú geologickým podkladom a polohou Rokoša. Na území je vybudovaný aj náučný chodník.

4.3.2.3 NPR Veľká skala

Nachádza sa v katastrálnom území obce Bystričany v dolnom úseku Bystričianskej doliny s výmerou 59,20 ha. Dominujúcim znakom geologickej stavby územia je fakt, že sa nachádza na úpätí pohoria Vtáčnik už v blízkosti Hornonitrianskej kotliny (príloha č. 8). Hlboko rezaný reliéf zvyrazňujú bralá tvorené pyroxenickými andezitmi značnej mohutnosti. Ich detailné rozmodelovanie bolo podmienené jednak charakterom odľučnosti (v území je zreteľných niekoľko typov – doskovité, kvádrovité, ihlanovité až stĺpovité) a jednak narušením komplexu puklinami. Ich rozširovaním sa čelá andezitových brál rozčlenili na viaceré vežovité útvary „kanceľ“.

4.3.2.4 NPR Vyšehrad

Nachádza sa v katastri obce Nitrianske Pravno s celkovou rozlohou 28,36 ha. Lokalita predstavuje najvyšší vrchol v strednej časti pohoria Žiar (príloha č. 9). Kopec je zakončený výrazným vrcholom vápencových skál, vytvarovaných do pôsobivých foriem skalných stien, veží a bášť. Je to vlastne výšinné hradisko (828 m), rozčlenené na štyri samostatné časti sústavou valov. Vstup na hradisko je zo severnej strany. Z vrcholu je dobrý výhľad na Veľkú Fatru, Malú Fatru a Strážovské vrchy. Strmé až prudké svahy sú zalesnené. Lesy v okolí patria skupinám lesných typov bučín a holých bučín, tiež so značným podielom

ihličnanov v drevinej skladbe. Územie charakterizuje skalná vápnomilná a lesostepná vegetácia s druhmi ako napr. ostrica nízka, ostrevka vápnomilná a klinček kartuziánsky. Je tu tiež vybudovaný náučný chodník.

4.3.2.5 PR Biely Kameň

V okrese Prievidza patrí pod kataster obce Cigeľ, jeho celková rozloha je 115,90 ha. Lokalita predstavuje impozantnú skalnú stenu SV časti hlavného hrebeňa Vtáčnika. Mohutný skalný reliéf utvorený andezitovými prúdmi je vymodelovaný zvetrávacím procesom do tvarov a bášť a rebier (príloha č. 10). Pestrá skalná vegetácia je bohatá najmä na trávy, papradiny a skalničky. Les je prevažne bukový s vtrúsenými drevinami rôznych druhov, hojná je krovitá mukyňa. Význam lokality spočíva v jej geomorfologických a estetických hodnotách.

4.3.2.6 PR Buchlov

Nachádza sa v katastrálnom území obcí Čereňany a Oslany s celkovou rozlohou 103,96 ha. Nachádza sa v južnej časti okresu Prievidza. Osou územia je hrebeň Vtáčnika prebiehajúci vo VZ smere, na oboch stranách ukončený hraničnými kótami Buchlov (1040 m) a Žarnov (840 m). Buchlov a Žarnov sú morfológicky veľmi výrazné sopečné kopce budované andezitmi. Vplyvom exogénnych síl sa andezity zvetrávajú a vytvárajú malebné skalné steny a veže. Zaujímavosťou je extrazonálny výskyt duba, ktorý na Buchlove vystupuje do výšky 1040 m (dub zimný). Význam ochrany PR spočíva v ochrane zachovalých a prirodzených lesných a skalných spoločenstiev a geomorfologicky bohato stvárnenom sopečnom hrebeni pohoria Vtáčnik, ďalej v biologických hodnotách a v jeho relatívnej nedotknuteľnosti. Po území je vybudovaný náučný chodník.

4.3.2.7 PR Temešská skala

Nachádza sa v katastri obcí Temeš a Čavoj. Územie predstavuje morfológický výrazný vápencový útvar nad obcou Temeš (príloha č. 11). Vápence tu skrasovateli, skalné steny sa viažu na čelá vrstiev, mierne svahy hrebeňa a viažu sa na vrstevné plochy ktoré pokrýva súvislý lesný porast. Z floristického hľadiska je významne pestrá skalná časť masívu, kde sa podľa stupňa členitosti terénu vyformovali rôzne rastlinné spoločenstvá. K najrozšírenejším druhom patrí drieň obyčajný, ľalia zlatohlavá, hniezdovka hlístová a mnohé ďalšie. Temešská skala je aj lokalitou vzácneho živočíšstva. Významný je výskyt

napr. chráneného motýľa jasoňa červenookého, z plazov úžovky hladkej. S lesným porastom a lúčnymi priestormi je Temešská skala výraznou krajinou dominantou.

4.3.3 Národná prírodná pamiatka

Bodové, líniové alebo iné maloplošné ekosystémy, ktorých zložky alebo prvky sú spravidla o výmere do 50 ha a majú vedecký, kultúrny, ekologický, estetický alebo krajinotvorný význam, najmä odkryvy, skalné útvary, kamenné moria, prelomové doliny, pramene a jazerá.

4.3.3.1 NPP Prepoštská jaskyňa

Nachádza sa na území mesta Bojnice s celkovou rozlohou 0,53 ha. Je to jediná sprístupnená travertínová a zároveň najmenšia jaskyňa. Je 7-11 m široká, 4-8 m vysoká, nachádza sa na východnej strane mohutného, príkrymi stenami zakončeného travertínového pokryvu, ktorý vznikol sedimentáciou termálnych prameňov. Nachádza sa v hĺbke 30 m a tvorí ju kruhová sieň s priemerom 22 m. Jej výzdobu tvoria strapcovité a hráškovité sintrové útvary. Prepoštská jaskyňa bola jedným z prvých miest osídlenia človekom na celom území Hornej Nitry. Má mimoriadny speleoarcheologický význam a patrí medzi najvýznamnejšie paleolitické lokality v rámci Slovenska (príloha č. 12).

4.3.3.2 PP Hradisko

Nachádza sa v katastri mesta Prievidza, v časti Hradec s celkovou výmerou 1,71 ha. PP tvoria morfológicky výrazné skalné formy na vrchu Hradec (514 m) tesne nad osadou Hradec, ktorá je pričlenená k Prievidzi. Skalné formy značne spestrujú monotónny charakter okolitého reliéfu. Bylinnú zložku tvorí typická skalná vegetácia. Ide o významnú archeologickú lokalitu, ktorá patrí medzi najznámejšie náleziská v okrese Prievidza.

4.3.3.3 PP Kobylince

Nachádza sa na území mesta Prievidza, v časti Hradec s rozlohou 2,51 ha. V zalesnenom kanone 12 m hlbokom sa nachádza odkryv Handlovského uhoľného súvrstvia. Predstavuje úkaz, ktorý nemá v Hornonitrianskej panve porovnateľný ekvivalent. V priestoroch Kobyliniec vystupujú na povrch dva sloje, odkryté činnosťou vody. Produktívne vrstvy uhlia sú v miestach Kobyliniec porušené zlomami a zosuvmi. Roklinou vedie zlomové pásmo s hojnými vývermi pozemných vôd. Kobylince

predstavujú pozoruhodnú, geologicky významnú lokalitu produktívneho hnedouhoľného súvrstvia, zachovanú v prirodzenom prírodnom prostredí, ktorú je nevyhnutné chrániť z hľadiska ekologického, náučného a vedeckovýskumného.

4.3.3.4 PP Sivý Kameň

Rozprestiera sa v katastrálnom území obcí Podhradie a Lehota pod Vtáčnikom na rozlohe 13,80 ha. Leží na predhorí pohoria Vtáčnik nad obcou Podhradie. Lokalita predstavuje útvary Sivý Kameň a Krivá Skala s prelomom Podhradského potoka. Potok je zarezaný v andezitoch, ktoré zvetrávajú do bášť a stĺpov a vytvárajú bralný reliéf, veľmi zriedkavý v sopečných pohoriach. Súčasťou tejto scenérie sú aj zrúcaniny hradu Sivý Kameň. Skalné útvary v tomto území sú pomerne málo zalesnené. Dreviny sa vyskytujú len v krovinnej forme. Lesy v okolí sú prevažne bučiny. Význam ochrany územia spočíva v jeho geomorfologických, estetických a kultúrno-historických hodnotách.

4.4 Hodnotenie kultúrnohistorického potenciálu pre cestovný ruch

Cestovný ruch nadobúda v súčasnosti čoraz väčší ekonomický i sociálny význam. Podľa Regionalizácie SR okres Prievidza patrí do Hornonitrianskeho regiónu a zaraďuje sa do tretej kategórie, do ktorej patria regióny s nadregionálnym významom. Jeho potenciál je základný, ktorý má strednodobo nadregionálny a dlhodobý národný význam. Prievidza a celé Hornonitrie zahŕňa bohatý kultúrno-historický potenciál, známe miesta najmä na domácom trhu CR, bohatý prírodný potenciál a existujúce chránené územia, osobitnú mikroklimu, minerálne a termálne pramene a ich kapacitu pre ďalší rozvoj, sieť turistických chodníkov, náučných chodníkov, cyklotrás, rôzne organizované podujatia a pod.

4.4.1 Kultúrnohistorické pamiatky

O hodnote kultúrneho dedičstva územia svedčí spolu 315 kultúrnych pamiatok, ktorých 186 je hnutelných a 129 nehnuteľných, z toho sú 2 národné kultúrne pamiatky (zámok Bojnice, Stredoveké nástenné maľby v kostole sv. Mikuláša v Porube) a 3 chránené pamiatkové zóny (Bojnice, Nitrianske Pravno, Lazany). U ostatných ide predovšetkým o pamiatky sakrálnej architektúry, kaštiele, kúpeľné domy, sochy a pamätníky z obdobia 2 sv. vojny. Z celkového počtu pamiatok sa najviac pamiatok nachádza v Prievidzi (17), v Bojniciach (16), v Zemianskych Kostol'anoch (10), v Tužine (6) a v Nitrianskom Pravne

(5). Klenotom Hornej Nitry je nepochybne Bojnický zámok, vďaka ktorému je v súčasnosti okres známy na trhu CR. Ku kultúrno-historickým atraktivitám okresu patria aj historické parky, ktorých je na území okresu niekoľko.

4.4.1.1 Architektonické diela - Sakrálne pamiatky

Sakrálnych pamiatok je v okrese Prievidza veľmi veľa. V každom meste a obci sa nachádza aspoň jedna sakrálna pamiatka, preto pozornosť sústreďujeme v práci len na najvzácnejšie a najzaujímavejšie pamiatky. Tou najvzácnejšou je Piaristický rímskokatolícky Kostol Najsvätejšej Trojice, Rímskokatolícky Kostol sv. Martina v Bojniciach a Kostol sv. Mikuláša v Porube, ktorý je Národnou kultúrnou pamiatkou a ďalšie.

Piaristický rímskokatolícky Kostol Najsvätejšej trojice v Prievidzi

Zásluhou príchodu piaristov do Prievidze sa v roku 1666 postavila jedna z najkrajších barokových stavieb v strednej Európe. Stojí v časti Staré mesto. So stavbou sa začalo podľa návrhu talianskeho architekta Bibellliho a dokončená bola pod vedením rehoľného staviteľa H. Hangkeho. Kostol bol vysvätený v roku 1753 na titul Najsvätejšej trojice. Zvonku skromnejšie vyzerajúca sakrálna pamiatka skrýva neobyčajne bohatý interiér (príloha č. 13). Pri vstupe do kolégia sú stĺpy s iónovou hlavicou, charakteristickou dvoma stočenými volútami (laický názov baranie rohy). Vchod do kostola je vyzdobený stĺpmi a korintskou hlavicou, ktorej ozdobou sú rozvinuté akantové listy v radoch nad sebou vytvárajúce dojem kvetu a nad nimi dve volúty. Oba štýly majú pôvod v antike. V ústrednom námete barokového oltára je postava Panny Márie oslavovaná anjelmi, korunovaná Trojjediným Bohom v postavách Boha Otca a Ježiša Krista, nad ktorým sa vznáša v zlatej lúčovitej svätožiare holubica-symbol Ducha Svätého. Sochárska kompozícia je zavesená pod klenbou nebeského baldachýnu s priezorom nasmerovaným pred mysteriózne pôsobiace oválne okno vyplnené modrým sklom, opretá o mohutnú rímsu na stĺpoch, ktoré symbolicky spájajú nebo a zem. Architektúra a ornamentika stien, oltárov s obrazmi a plastikami, nástenné a stropné maľby tu vznikli v jednom čase a koncepcii. Tento je komponovaný na oslavu Nanebovzatia Panny Márie a k úcte J. Kalazanského, zakladateľa školskej rehole piaristov.

Rímskokatolícky Kostol sv. Bartolomeja v Prievidzi

Ranogotická svätyňa kostola sv. Bartolomeja potvrdzuje, že vznikol koncom 14. st. Patrónom kostola, farnosti i mesta sa stal apoštol Bartolomej-patrón garbiarov. Nachádza sa na Pribinovom námestí (príloha č. 14). Kostol je krásny, s dlhým polygonálnym presbytériom a charakteristickou robustnou vežou, po architektonickej stránke a cenný svojou výzdobou. Honosnú vežu zdobilo 12 vežičiek, v interiéri boli vzácne gotické oltáre s tabuľovými obrazmi. Kuruci neskôr kostol zničili. Bol však opravený a pri oprave ponechali pôvodnú vežu celú, len ju obohnali masívnymi vonkajšími múrmi, ktoré sa v troch stupňoch zužujú k vežovej ochodze pod hodinami. Z najstaršej stavebnej fázy sa zachovala tzv. hradocká kaplnka, zaklenutá krížovou rebrovou klenbou. Z tohto obdobia pochádzajú aj rozmerné exteriérové nástenné maľby zobrazujúce náboženské výjavy. Loď kostola prešla mnohými zmenami. Dve bočné kaplnky pochádzajú z 15. st. Z pôvodného interiéru kostola sa zachoval aj pozlátený gotický pacifikál, pozlátený gotický kalich a strieborná gotická kadidelnica. Najkrajšou pamiatkou je monštrancia Jána Korvína, ktorá patrí medzi prvé monštrancie u nás vôbec. Vo vnútri sa tiež nachádza renesančná skrinková krstiteľnica vsadená do steny, voľné barokové súsošie Piety z druhej tretiny 17. st. a barokové voľné plastiky Najsvätejšej Trojice a Panny Márie zo začiatku 18. st.

Rímskokatolícky Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Prievidzi

Stojí na území bývalého románskeho hradiska na Mariánskom vršku, pod ktorým ležala pôvodne osada spomínaná ešte v roku 1113, v areáli mestského cintorína. Zasvätený je Nanebovzatiu Panny Márie (príloha č. 15). Kostol je pôvodne neskororománsky, postavený okolo roku 1260. Steny západnej časti kostola a veže sú z obdobia po roku 1260 s neskororománskymi oknami, svätyňu po roku 1400 zaklenuli gotickou klenbou. Loď kostola má renesančnú hrebienkovú klenbu a je zariadená barokovými oltármi. Na barokovom ambitovom hlavnom oltári je gotická socha Madony z prvej štvrtiny 16. st., ktorú uctievali pútnici. Pre nich neskôr upravili opevnenie a bašty na kaplnky a spovednice. Bočný oltár je barokový z konca 17. st.

Kostol sv. Mikuláša biskupa v Porube

Porubský kostol, zasvätený sv. Mikulášovi biskupovi, bol v roku 1963 vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku (príloha č. 16). Je ukážkou stredovekého komplexu opevnenej vidieckej sakrálnej stavby s cintorínom. Kostol je gotický, z 1. polovice 14. st., upravovaný začiatkom 15. st. a neskôr aj renovovaný. Stavba je jednoloďová so štvorcovým

presbytériom, zo severu prepojeným gotickým lomeným portálom so sakristiou. V západnej časti je situovaná veža so štvorcovým pôdorysom, ktorý má typický barokový vzhľad. Najvzácnejšie sú v ňom fresky, ktoré boli v rámci stredovekej nástennej maľby na Slovensku v roku 1990 tiež vyhlásené za Národnú kultúrnu pamiatku. V sondách objavené detaily originálu, svojou kvalitou maliarskeho prevedenia a rozsahom zachovania, sa radia k úplnej špičke gotickej nástennej maľby na Slovensku. Sú to maľby s tematikou: Tróniaci Kristus, symboly evanjelistov, cirkevní otcovia, Zvestovanie postavy apoštolov, sv. Michal archanjel, Vavrinec diakon, sv. Juraj a pod. Pomaľovaný drevený strop lode je tvorený neskororenesančnými rozvilinami a kvetmi. Nad orgánovým chorom sú postavy evanjelistov a Salvator mundi. Hlavný oltár s obrazom sv. Mikuláša je barokový, ambitového typu s drevenou stĺpovou architektúrou, doplnenou akantovými rozvilinami a symetricky rozostavenými barokovými plastikami. Bočný oltár s fragmentom bývalého gotického hlavného oltára so sochami sv. Mikuláša a Juraja z čias okolo roku 1500 a krídlami so sochami sv. Kataríny a Barbory. Kazateľnica je renesančná, na kamennom omietnutom parapete sú štylizované kvety a nápis.

Rímskokatolícky Kostol sv. Martina v Bojniciach

Postavený v 14 st., pôvodne gotický, má barokový interiér. Zachovala sa z neho iba južná kaplnka sv. Antona Pustovníka zaklenutá krížovou rebrovou klenbou, osvetlená dvoma gotickými oknami s kamennou kružbou a v bočnom barokovom mariánskom oltári unikátna neskorogotická socha Tróniacej Madony z roku 1490. Tento typ plastiky je na Slovensku neobvyklý a jej neznámy tvorca poznal produkciu švábskych a viedenských rezbárskych dielní. V polygonálnom presbytériu renesančnej lode kostola sa nachádza majestátny ranobarokový oltár, ktorý vytvorili rezbári trnavskej rezbárskej dielne. Neďaleko kostola, na niekdajšom cintoríne, stojí gotická kaplnka sv. archanjela Michala. V jej interiéri je oltár s neuveriteľným rozvilinovým retábulom a empora z konca 17 st. s pozoruhodnými výjavmi štyroch anjelských zvestovaní. Pri kostole stojí aj barokový komplex niekdajšieho prepošstva, ohradený múrom so vstupnou bránou a kaplnka sv. Jána Nepomuckého, ktorá vznikla prestavbou bývalej brány kostolného múru.

Kostol sv. Kataríny Alexandrijskej v Handlovej

Je vzácnou historickou pamiatkou zo 14 st., neskôr renovovaná. Pôvodne mal kostol len jednu loď s polygonálnym uzáverom presbytéria a predstavanú vežu. Pri prechode frontu bol kostol ťažko poškodený (1945). Z pôvodného inventáru sa zachovali gotické

monštrancie. Vnútorne zariadenie a oltár sú z novších čias. Veža s arkádovým prechodom a šindľovou baňou vytvára jednu z najkrajších siluet kostolných veží na Slovensku. Sú v nej tri zvony, najstarší z roku 1752.

Kostol v Nedožeroch-Brezanoch

V časti Brezany stojí starobylý Kostol sv. Heleny a Krista kráľa. Postavili ho v gotickom slohu a neskôr k nemu pristavali nový chrám podľa projektu architekta B. Štorma.

Kostol Všetkých svätých v Diviakoch nad Nitricou

K najstarším historickým pamiatkam Hornonitrianskeho regiónu patrí románsky Kostol všetkých svätých v tejto obci. Dvoježovú románsku stavbu postavili v polovici 13 st. a je jednou z mála románskych stavieb na Slovensku, ktorej steny postavili z pravidelných kamenných kvádrov. Je to jednoloďová stavba so širokou apsidou na východnej strane a s 2 vežami v šírke lode na strane západnej. Na severnej veži sa zachoval kánon románskej architektúry, teda stupňovanie okien so stĺpikom – dvojité a nad ním trojité – ako aj členenie oblúčkovým vlysom. Vnútorne zariadenie kostola je barokové.

Kostol sv. Archanjela Michala v Chrenovci

Napriek svojej modernistickej historizujúcej podobe, obsahuje cennú stredoveku architektúru. Z pôvodného gotického kostola sa zachoval reliéf Zosnutia Panny Márie z roku 1510, pozdĺžna, polygonálne zakončená svätyňa a šesťhranná veža. Jej odľahčenie trojicou gotických portálových vstupov a otvorenie podvežia na spôsob predsieni nemá na Slovensku obdobu. Gotické rebrá krížovej klenby svätyne dosadajú na polygonálne prípony a vypovedajú o stavbe okolo roku 1330. Nové trojlodie je príkladom citlivého uplatnenia esteticky tzv. baťovej a funkcionalistickej architektúry a gotickým tvaroslovím v tvare okien a priečelí.

Kostol Panny Márie v obci Ráztočno

Jeho výstavbu iniciovali pravdepodobne premonštráti, ktorí sa usadili v neďalekej Prievidzi. Podľa dispozície, širokého pravouhlého presbytéria, jeho zaklenutia ťažnou rebrovou klenbou so svorníkom zdobeným štvorlístkom, portálov a štrbinových okien bol kostol postavený niekedy okolo roku 1260. Bez veže a s plochostropou loďou. Po požiari

zaklenuli loď renesančnou valenou klenbou s hrebienkovou sieťou. Neskôr interiér obohatili barokové oltáre, z ktorých je zvlášť pôsobivý tzv. akantový oltár Ukrižovania.

Rímskokatolícky Kostol sv. Jána Krstiteľa v Zemianskych Kostol'anoch

Má zaujímavú klenbu s neskoro renesančnou štukovou ornamentikou a tvorí spolu s Evanjelickým kostolom pekné zoskupenie stavieb so samostatne stojacou zvonnicou. Chrám má v interiéri staršie ranobarokové pamiatky z konca 17 st., oltár a pozoruhodne malý organ – pozitív.

Kaplnka v Koši

Gotická kaplnka, postavená pôvodne pri gotickom Kostole sv. Andreja. Do života tejto obce výrazne zasiahla banská činnosť. Kvôli ťažbe hnedého uhlia museli časť dediny asanovať. Na území ohrozenom poddolovaním sa ocitla aj táto kaplnka. Na záchranu tejto vzácnej pamiatky so zachovanými stredovekými nástennými maľbami sa v roku 2000 uskutočnilo v dejinách Slovenska unikátne technické riešenie – premiestnenie 400 ton vážiacej stavby na bezpečné, banskou činnosťou neohrozované miesto.

4.4.1.2 Architektonické diela - Hrady, zámky, kaštiele

Bojnický zámok

Patrí k najstarším a najvýznamnejším historickým a architektonickým pamiatkam na Slovensku a tiež k najromantickejším a najnavštevovanejším kultúrnym pamiatkam v strednej Európe (príloha č. 17) Je jedným z najatraktívnejších objektov z hľadiska turistického ruchu v oblasti Hornej Nitry. V roku 1970 bol zámok vyhlásený za Národnú kultúrnu pamiatku. Stojí na travertínovej kope nad mestom. Archeologické nálezy na hradnej skale potvrdzujú, že ho vybudovali na jednom z najstarších sídlisk prehistorického človeka v Európe. Prvá písomná zmienka o existencii hradu je z roku 1113 v listine zoborského opátstva. Hrad prešiel z kráľovského majetku do rúk M. Čáka Trenčianskeho. Viackrát menil majiteľov. Z nich treba spomenúť Zápoľskovcov. Potom krátky čas patril Thurzovcom. Dnešný vzhľad zámku najviac ovplyvnili Pálffyovci, ktorí ho vlastnili nepretržite od roku 1643 až do prvej ČSR, keď ho kúpil Baťa. Pálffyovci začali s výraznou ranobarokovou stavebnou činnosťou, ktorú pre jej vysokú umeleckú hodnotu rešpektovali aj neskoršie prestavby a úpravy na súčasný reprezentačný zámok (prílohy č. 18 a 19). Zachovaná je baroková kaplnka s výraznou štukovou klenbou doplnenou figurálnou freskou s náboženskými motívami, tiež hrobka so sarkofágom grófa J. Pálfyho.

Najvzácnejším artefaktom Bojnického zámku je však po rokoch vrátený Bojnický oltár od florentského majstra Narda di Cione s 10 doskovými vyobrazeniami svätcov a Panny Márie s Ježiškom. Novogotická prestavba interiéru aj exteriéru bola realizovaná podľa plánov architekta J. Huberta, ktorého pri prestavbe poveril J. Pálfy. Hubert sa inšpiroval reštauračnými prácami francúzskeho architekta Violett-le Duca. Dnes je zámok prístupný verejnosti a jeho reprezentačné priestory sú ukážkou dobového romantického prejavu, doplnené hodnotnými maliarskymi dielami, sústredenými v obrazovej galérii. Výsledkom je vzácne komponovaný súbor hradného komplexu s prepracovanou siluetou, architektonický celok vyrastajúci z prírodného prostredia. Pálfyovci teda urobili z Bojnického zámku skutočne rozprávkový zámok. *Exteriér zámku* tvorí typickú siluetu romantickej predstavy stredovekého hradu, ktorú charakterizuje značne prečlenená hmota sústredená okolo najstaršieho jadra budov-mohutnej obytnej veže. Siluetu zvyrazňujú strmé strechy palácov, kaplnky a veže. Romantickú predstavu stredovekého hradu dotvárajú aj detaily, ako je riešenie otvorov, portálov a stien. Hrad sa stal neoddeliteľnou súčasťou koncepcie okolitého povrchu a príľahlého lesoparku, ktorý tvorí jeho pôsobivú kulisu. *Interiér zámku* je zariadený podľa romantických predstáv 19. st. o stredovekej atmosfére. Návštevník tu môže obdivovať celé súbory neogotického slohového zariadenia, salóny, spálne, rôzne miestnosti, ako aj staršie historické priestory, ktoré dotvára historický nábytok, obrazy a predmety umeleckého remesla.

Súčasťou hradu je jaskyňa, park a zoologická záhrada. V zámku tiež sídli známe múzeum.

Hrad Sivý Kameň

Je neveľká zrúcanina hradu na hornom na kopci (asi 745 m.n.m.) priamo nad obcou Podhradie v hornom Ponitří za mestom Nováky. Postavili ho na začiatku 14. st., ako sídlo správy tejto časti bojnického panstva. Potom ako kráľovský hrad o Žigmund Luxemburský daroval Gregorovi Majthényimu a jeho potomkovia ho vlastnili až do zániku v roku 1761. Zo skromných ruín iba ťažko identifikovať miesto stredovekej veže, palác, obrannú hradbu s polvalcovou baštou. Zreteľnejšie múry sú zvyšky predhradia. Z kopca i okolia sú pekné výhľady do celej Prievidzskej kotliny. Z Podhradia vedú turistické chodníky na hrebeň Vtáčnika. Hrad Sivý Kameň je prírodnou pamiatkou.

Hradisko Vyšehrad

Historicky známy hrad na hrebeni hôr zohral významnú rolu v dejinách Hornej Nitry. Veľké hradisko so starobylým slovanským názvom sa rozkladá na bralnatom kopci priamo nad sedlom, ktorý oddeľuje región Ponitria od Turca a vedie ním už od praveku diaľková obchodná cesta. Archeologický výskum priniesol poznatky o osídlení v dobe bronzovej a veľkom opevnení valmi v 9 st. V najvyššej bralnatej časti bolo veľmožské sídlo, pod ním časť s bránou a priekopami, potom rozsiahly areál s obytnými objektmi a dolná časť obsahovala dedinu s balom a bránou. Hrad zanikol po násilnostiach M. Čáka. Vyšehradom vedie dnes náučný turistický chodník a je národnou prírodnou rezerváciou.

3 kaštiele v Novákoch

Majthényiovský kaštieľ zo začiatku 17 st. Je to budova z kameňa. V areáli sú hospodárske budovy (murovaná pálenica, sýpka, ovčiareň a ďalšie). *Horný „otcovský“ kaštieľ* je pravdepodobne najstarší kaštieľ v Novákoch. Mohutná jednoposchodová budova z kameňa pokrytá šindľom. Mala 8 priestranných izieb, kaplnku a dlhú klenutú pivnicu. Obďaleč stálo niekoľko hospodárskych budov (maštale, byty pre služobníctvo, sklady, pivovar) K areálu kaštieľa patrila aj záhrada so včelínom. Neskôr chátral až napokon bol zdemolovaný. *Rakovského kaštieľ* bol sídlom F. Rakovského. V kaštieli bola v tom čase rozsiahla zbierka starožitností – orientálnych kobercov, starých zbraní a iných predmetov. Rakovský sa zaoberal aj archeológiou a predmety z vykopávok sa v chotári Novák dodnes uchovali v súkromnej zbierke v nováckom kaštieli.

Kaštieľ v Čereňanoch

Tento známy čereniansky kaštieľ postavili Majthényiovci v roku 1640. Bol v štýle talianskeho kastelu so štyrmi okrúhlymi vežami na rohoch. Kaštieľ bol stavaný pomerne narychlo, nakoľko mal slúžiť ako pevnosť. Bol viackrát opravovaný. Po požiari časť budovy, ktorú požiar zničil, majitelia zbúrali. Zvyšok sa zachoval a po generálnych opravách má kaštieľ dnešnú podobu (príloha č. 20).

Kaštieľ v Zemianskych Kostolnoch

Obec pri Novákoch bola v minulosti baštou zemianskeho stavu. Po drobnej šľachte tu zostalo niekoľko panských sídel – kaštieľov a kúrií. Z najstaršieho renesančného kaštieľa, nazývaného aj Čierny kaštieľ, zo začiatku 17 st. sa zachovala len časť v podobe dvojpodlažnej budovy s pôdorysom v tvare písmena U. Z pôvodných štyroch hranatých

nárožných veží má kaštieľ dnes už len dve. Okrem toho je v Zemianskych Kostol'anoch ešte jeden barokový kaštieľ a tri kúrie (prílohy č. 21 a 22).

Kaštieľ v Chalmovej (Bystričany)

Pôvodne renesančný kaštieľ, neskôr klasicisticky upravený s dvoma okrúhlymi nárožnými vežami. Čiastočne sú zachované renesančné krížové klenby a lunetová klenba so štukovým obrazcom. Pri kaštieli sa nachádza park (príloha č. 23).

Kaštiele v Diviackej Novej Vsi

Na juhovýchodnom úpätí Strážovských vrchov sú až tri kaštiele. Najstarší z nich nájdeme v západnej časti obce, ktorý vznikol ako gotická pevnosť, ktorú neskôr prebudovali na renesančný kaštieľ s portálom s padajúcim mostom a arkádami do dvora. Aj druhý kaštieľ bol pôvodne renesančný, ale neskôr ho stavebne upravili. Tretí kaštieľ, nazývaný aj Mačací zámok, od 18 st. chátra (príloha č. 24).

Kaštieľ v Pravenci

Neskorobarokový kaštieľ, neskôr upravovaný. Je to dvojpodlažná budova stavaná do pôdorysu L. Hlavná fasáda orientovaná do ulice, má stredný rizalit zakončený tympanónom. Miestnosti sú zaklenuté valenými a korýtkovými klenbami. V upravených miestnostiach sú rovné stropy. Nad klenákom vstupnej brány dvora je letopočet datujúci stavbu.

4.4.1.3 Historické celky

Námestie v Prievidzi

Je srdcom mesta, budované od 14 st. a jeho pôvodný štvorhranný pôdorys sa udržal až do súčasnosti. V priebehu stáročí sa hlavné námestie menilo nielen svoju podobu výstavbou nových domov a úpravou jestvujúcej architektúry, ale aj svoje pomenovanie, ktoré záviselo od spoločensko-politickej situácie. Najstaršie známe slovenské pomenovanie je Alžbetino námestie. Na počesť vtedajšieho prezidenta T.G. Masaryka dostalo nové pomenovanie–Masarykovo námestie. Ďalšie názvy sú symbolom slobody či oslobodenia, a súčasný názov je Námestie slobody.

Námestie v Nitrianskom Pravne

Renesančné štvorcové námestie obstané meštianskymi domami si zachovalo mestský charakter a patrí rozlohou k najväčším u nás. Dominantnou stavbou námestia je rozmerný farský Kostol šľastia sv. Jána Krstiteľa. V strede námestia obstaného zachovanými meštianskymi remeselníckymi domami sa nachádza aj budova radnice zo začiatku 20. st. Pred radnicou sa týči barokový mariánsky stĺp. Toto historické jadro mestečka bolo v roku 1991 vyhlásené za pamiatkovú zónu.

Pamiatková zóna v Lazanoch

Obec s množstvom kultúrno-historických pamiatok a zachovanou pamiatkovou zónou vyhlásenou v roku 1991. Vidiecka pamiatková zóna obce zahŕňa územie pôvodne historického námestia – jadra obce, ktoré sa nachádza pozdĺž potoka. Komunikačnou osou zóny sú paralelné cesty obslužného a miestneho významu ohraničená zástavbou a záhradami. Ochranné pásmo zahŕňa širšie územie vidieckej pamiatkovej zóny. Je to Národná kultúrna pamiatka výtvarného charakteru. Táto obec sa stala pamiatkovým územím aj vďaka ďalšej kultúrnej pamiatke, a tou je historická cesta *Magna Via*, ktorá je súborom historických obchodných ciest a cesty kráľa Belu IV.

Historické parky

Patria ku kultúrno-historickým atraktivitám okresu Prievidza. Ide predovšetkým o Národnú kultúrnu pamiatku Zámocký park v Bojniciach, kúpeľný park ako súčasť kúpeľov Bojnice, park Bystričany – Chalmová, park pri kaštieli Čereňany a park v Zemianskych Kostol'anoch. Uvedené parky sú užívané vlastníkami, resp. prevádzkovateľmi objektov a nie sú vo všetkých prípadoch, okrem Zámockého parku a parku v Zemianskych Kostol'anoch verejne prístupné pre návštevníkov. Nedostatok finančných prostriedkov zo strany vlastníkov, resp. užívateľov parkov sa prejavuje aj v kvalite ich údržby a atraktivite prostredia.

4.4.1.4 Technické pamiatky

Technické pamiatky, ktoré sa zachovali, podávajú svedectvo nielen banskej, ale aj inej priemyselnej výroby. Z hľadiska kultúrno-historických pamiatok a atrakcií cestovného ruchu sú síce technické pamiatky možno najmenej atraktívne, avšak každá z nich skrýva v sebe kus histórie a má neopakovateľné čaro.

Rušňové depo

V roku 2005 bolo vyhlásené za Národnú kultúrnu pamiatku. Stavba sa nachádza na Bojníckej ceste v meste Prievidza. Má charakteristické znaky architektúry železničných stavieb z obdobia počiatkov železničnej dopravy. So zachovaným technologickým vybavením je najzachovalejšou stavbou svojho druhu na Slovensku. Má pamiatkovú hodnotu ako významný dokument vývoja architektúry železničných stavieb z histórie železničnej dopravy na Slovensku (príloha č. 25).

Mlyn v Čereňanoch

Zachovalou stavbou v obci, ktorá je svedkom histórie obce, je mlyn na Žiarskom potoku. Už v roku 1659 bolo zmluvou riešené užívanie vodného mlyna, ktorý bol majetkom paulínskeho kláštora sv. Jána Krstiteľa v Horných Lefantovciach. Ďalšia zmluva bola uzavretá medzi kláštorom a Ondrejom a Ladislavom Hunyadiovcami, ktorí sa vtedy zaviazali udržiavať mlyn v dobrom stave. Možno aj vďaka ustanoveniam vtedajšej zmluvy sa mlyn zachoval a je v prevádzke dodnes.

Hornonitriansky bankský skanzen – baňa Cigel'

Pri návšteve Prievidze určite stojí za návštevu neďaleký bankský skanzen (príloha č. 26). Prehliadková trasa Hornonitrianskeho bankského skanzenu Baňa Cigel' začína jazdou bankským vláčikom v dĺžke 2312 metrov do hnedouholnej bane. Pokračuje pešou prehliadkou podzemnými bankskými priestormi v minimálnej hĺbke 80 m pod povrchom. Prostredníctvom sprievodcov Hornonitriansky bankský skanzen Baňa Cigel' – bývalých baníkov - za využitia statických a funkčných bankských technických zariadení je návštevníkovi prezentovaný ľudský príbeh fárajúceho baníka. Príbeh sa odvíja od začiatku prehliadkovej trasy a prehliadka postupne vnáša návštevníka do deja. Cieľom je teda poskytnúť turistom zážitok z prežitia rovnakej cesty, akú denne zažívajú baníci pri svojej práci. Konečným cieľom prehliadky je netradičným spôsobom oživiť banícke tradície na Hornej Nitre, zachovať banícke priestory pre budúce generácie v podobe, v akej zostali bezprostredne po dobývaní, umožniť nahliadnuť návštevníkom do útrov zeme a zároveň im ukázať extrémne podmienky, v ktorých baníci denne vykonávajú svoju prácu. Prehliadku Hornonitrianskeho bankského skanzenu – Baňa Cigel' teda možno považovať za určitú formu vzdelávania, rozšírenia obzoru a v neposlednej miere aj za jednu z možností využitia voľného času v okrese.

4.4.1.5 Národno-historické pamiatky

Podávajú obraz vývoja národa na danom území od dávnych čias až po súčasnosť. Dokumentujú významné historické udalosti. Ich spoločným menovateľom je, že sa viažu na istú konkrétnu historickú alebo kultúrnu udalosť alebo osobnosť, resp. sú objektom, ktorý pripomína, symbolizuje alebo sa ním vzdáva hold nejakej významnej osobe, historickému momentu, miestu a pod. Väčšina národnohistorických pamiatok v okrese patrí k objektom, ktoré majú z hľadiska cestovného ruchu prevažne regionálny význam. Prevláda u nich historicko-kultúrna atraktívnosť nad ich umeleckou a estetickou hodnotou.

Pomník padlým v SNP v Prievdzi

Je monumentálna Národná kultúrna pamiatka stojaca na Námestí slobody. Vytvoril ho akademický sochár R. Pribiš na počesť bojovníkov a obetí II. sv. vojny (príloha č. 27).

Pastoračný dom Matky Františky v Prievdzi

Je Národnou kultúrnou pamiatkou. Jednopochoďová budova postavená na pôdoryse v tvare L. V jednej miestnosti sa nachádza fragment barokovej klenby. Dvojtraktový dom prejazdového typu so šiestimi okennými osami. V prejazde je jedno pole prúskej klenby v prednej časti, v zadnej časti prejazdu je valená klenba s ostrými lunetami a hrebienkami. Na prízemí jednej miestnosti je korýtková klenba, v druhej sú dve polia prúskej klenby. Schodište v dvornej časti i niektoré miestnosti na poschodí sú zaklenuté pruskými klenbami. Dom je z konca 17 st., neskôr prestavaný.

Meštianske domy v Prievdzi

Ide o Národné kultúrne pamiatky – Steinerov, neskôr Beckov dom a Kardošov dom, sú povodne klasicistické z konca 18 st.

Meštianske domy v Bojniciach námestia Bojníc

Majú v prevažnej miere vidiecky ráz, čo v kontraste s dominantným hradom vytvára špecifický výrazový účinok. Zástavba je väčšinou prízemná, miestami sú dvojpodlažné domy, stavané na úzkej dlhej parcele. Postavené sú v 17 a 18 st., niekde so zachovanými architektonickými prvkami renesančných a barokových klenieb. Časť historickej zástavby námestia bola demolovaná v 20 st. Výraz fasád je veľmi striedmy, bez bohatého článkovania a svedčí o tom, že obyvateľstvo venujúce sa remeselnej výrobe, nemalo dostatočné materiálne zázemie na vybudovanie honosných meštianskych domov.

Súsošie sv. Cyrila a Metoda

Je dielom akademického sochára S. Mikuša. Aktom odhalenia tohto súsošia v roku 1998 sa Prievidza stala prvým mestom na Slovensku, kde bola takýmto spôsobom vzdaná úcta solúnskym bratom vierozvestom (príloha č. 28).

Socha sv. Jána Nepomuckého

Je Národná kultúrna pamiatka. Ide o kamennú barokovú sochu z roku 1757, ktorá sa nachádza pred piaristickým kláštorom. Má bohato profilovaný sokel stĺpu. Na stĺpe s kompozitnou hlavicou je socha svätca. Štíhla esovito prehnutá figúra v kňazskom odeve s krucifixom. Zvyšky polychrómie.

Socha Nepoškvrneného počatia

Immaculata pred kláštorom piaristov je najstaršou v dnešnej Prievidzi. Bola zhotovená z darov S. Pálfyovej, bojnického prepoštu, prefekta, kremnickej komory a drobných darcov. Vyhotovil ju kremnický sochár D. Stanetti.

Socha sv. Floriána

Bol patrónom hasičov. Socha bola pri asanácii Dreveného rínku premiestnená na roh Pribinovho námestia. Dal ju zhotoviť V. Polrecký, vtedajší prievidzský richtár. Dnes je zapísaná v zozname národných kultúrnych pamiatok.

Trojičný stĺp

Národná kultúrna pamiatka, nájdeme ju na Námestí slobody, je historickou dominantou tohto námestia, vyhotovil ju D. Stanetti v roku 1739. Masívny trojboký sokel má na čelnej strane do námestia reliéf sv. Rozálie, ktorým sa jeho charakter zmenil na morové súsošie. Architektúru stĺpa ďalej tvorí šesťboký pylón s tromi piliermi, na ktorom sú sochy archanjelov Michaela, Gabriela a Rafaela.

Mariánsky stĺp a slnečné hodiny

Je Národná kultúrna pamiatka pri kostole sv. Bartolomeja (príloha č. 29). Stĺp so sochou Nanebovzatia Panny Márie na Pribinovom námestí má hranolový sokel s hustým rámovaním s výraznou rímsou a s kompozitnou hlavicou so serafínmi. Esovito prehnutá

socha Immaculaty so zopätými rukami. Plné, hlbšie premodelované tvary. Stĺp je barokový, neskôr aj opravovaný.

Južné vertikálne slnečné hodiny na farskom kostole majú pravouholníkový tvar, ciferník je delený po štvrt'hodine od 6. hodiny rannej do 6. hodiny večernej. Číslice sú rímske.

4.4.1.6 Pamiatky ľudovej architektúry

Tieto pamiatky získavajú na unikátnosti vzhľadom na to, že súvisia s historickým spôsobom života, tradíciami, ktoré sa v ostatných rokoch vytrácajú z povedomia obyvateľstva. Preto cestovný ruch pamiatok ľudovej architektúry plní poznávaciu a vlastivednú funkciu. Medzi najatraktívnejšie pamiatky ľudovej kultúry patria objekty ľudovej architektúry, ktoré sú výsledkom tvorivých schopností ľudí, ich staviteľských tradícií (používanie rôznych materiálov ako hlina, kameň, drevo).

Ľudový vidiecky dom Vyšehradné

Ide o pekný zachovaný a v súčasnosti upravený ľudový dom umelca R. Haronika (príloha č 30). Dom je zapísaný v zozname Národných kultúrnych pamiatok ocenený UNESCO. V historickom objekte sa zachovala pôvodná čierna kuchyňa. V nej existoval stredoveký spôsob prípravy jedál na otvorenom ohni. Kuchyňa má kamennú klenbu, ktorá keď sa rozohriala, slúžila ako pec. V interiéri zostala tiež pôvodná obývací izba, ktorá zároveň bola aj spálňou. V pôvodných miestnostiach je v súčasnosti zriadené súkromné múzeum, v ktorom je zbierka keramických nádob, ale aj rôzne ľudovomelecke predmety z kovu, dreva, kože, či textilu. Nájdeme tu aj staré kroje.

Chrenovec

V obci zachovalo niekoľko pozoruhodných ľudových stavieb z 19. st., tzv. výšky so súbormi hospodárskych dvorov. Sústredené sú v historickom jadre tvorenom trojuholníkovým „rínkom“ a v zástavbe pozdĺž potoka. Kamenné domy so sýpkou na poschodí a s plastickou omietkovou výzdobou fasád, predstavujú osobitný druh architektúry, ktorý vznikol „poslovenčením“ tzv. nemeckého typu domu. Atmosféru dediny dotvárajú drevené zrubové studne s rumpáľom.

Banické domy v Handlovej

Ide o typ dvojpodlažných baníckych domov s murovaným prízemím a zrubovým poschodím, pôvodne s valbovými slamenými strechami. Je to robotnícka kolónia rodinných domčekov v radovej a združenej zástavbe z konca 19 st.

Halušovská kúria v Novákoch

Prízemná budova v tvare L neďaleko kaštieľa Rakovských. Pred 1 sv. vojnou bola strediskom správy tej časti panských majetkov, ktoré získal Nemeč Grotkass. Po vojne bola prestavaná a označovala sa ako Fabianeje dom.

Tomanovská kúria v Novákoch

Slúžila ako byt pre správcu panstva. Bola postavená z pevného materiálu, miestnosti mali klenby. Ide o dom nad potokom Lehôtka poniže Horného kaštieľa.

4.4.2 Archeologické náleziská a bývalé náleziská zlata

Počiatky osídľovania dokumentujú viaceré archeologické náleziská na území okresu. Celkom ich je 9 a nachádzajú sa v Bojniciach, Diviakoch nad Nitricou, v Horných Vesteniciach, Nitrianskom Pravne, v Nitrici a Prievidzi. V období Rímskej ríše vznikli v tomto regióne viaceré hradiská (Bojnice, Vyšehrad). Zo staroslovenského obdobia je hradisko južne od Prievidze Hradec, ktoré bolo neskôr prestavané na kráľovský hrad a v súčasnosti je archeologickým náleziskom. Pozostatky z obdobia nemeckej kolonizácie sa nachádzajú najmä v okolí Nitrianskeho Pravna. Bohaté archeologické nálezisko predstavuje aj mariánsky vŕšok, homolovitá vyvýšenia južne od Mariánskeho kostola. Nachádzame tu črepový materiál z 15 st., o niečo mladší fragment renesančnej kachlice, tehloviny, zvieracie kosti a uhliky. Na oboch brehoch potoka Chvojnica sa medzi obcami Malinová a Chvojnica rozprestierajú na ploche 100 ha bývalé ryžoviská zlata. Morfológia terénu dokumentuje na minulú dobu nezvyklý postupný systematický plošný spôsob ryžovania zlatonosných alúvií potoka. V dĺžke niekoľko sto metrov je možné sledovať výrazný morfológický, niekoľko metrov vysoký terénny skok ohraničujúci okraj priestoru v ktorom boli postupne presitované a premiestnené objemovo veľké množstvá zlatonosných pieskov a odplavené pri ryžovaní veľké množstvá zeminy.

4.4.3 Kultúrne zariadenia cestovného ruchu

S kultúrnohistorickým potenciálom úzko súvisia aj kultúrne zariadenia, ktoré sú dôležité pre rekreačné využitie návštevníkmi v danom území. V okrese Prievidza sa nachádza viaceré kultúrno-spoločenských inštitúcií.

Hornonitrianske múzeum v Prievidzi

Možno ho zaradiť k mladším múzeám na Slovensku. Bohatosťou zbierok orientovaných na pamiatky histórie regiónu sa však zaraďuje k popredným múzeám na Slovensku (príloha č. 31). Súčasnú múzeum sa výrazne podieľa na tvorbe kultúrno-spoločenského diania ako špecifická kultúrna inštitúcia s dôrazom na ochranu kultúrneho dedičstva. V súčasnosti Hornonitrianske múzeum v Prievidzi spravuje viac ako štvrt milióna muzeálií, archeologických, etnografických, historických, numizmatických, botanických, zoológických a geologických zbierok, ku ktorým patria skvosty nielen slovenského, ale i svetového významu. Múzeum sa môže pýšiť viacerými unikátmi z múzejného fondu: bohatý inventár lužických pahrebísk, starobyľý ľudový odev z okolia Valaskej Belej, meštianske čepce – zlatohlavy z Prievidze a Nitrianskeho Pravna, paleolitická štiepaná industria, strieborný poklad z rímskeho obdobia, románsky meč z 11 st., zbierka zlatých a strieborných mincí, cechové pamiatky, súbor historických zástav s výnimočnou tureckú turisbullou zo 16 st., doklady tradičného odievania, súbor ľudových malieb na skle, tradičné hrnčiarske výrobky posledných prievidzských majstrov, strieborné šperky z regiónu, stredoveké pečate, unikátne knižné tituly a ďalšie.. Medzinárodný význam má rozsiahla zbierka bezstavovcov, fond dnes ohrozených a chránených rastlín, živočíchov, ako aj jedinečné paleontologické nálezy treťohornej a štvrtohornej flóry a fauny.

Múzeum počas celého roka okrem stálej expozície *Historical superior Nitriensis* realizuje aj krátkodobé výstavy a rozmanité prezentácie. V Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi jednoducho návštevníci spoznajú históriu tohto územia.

Múzeum národnej kultúry v Bojniciach

Nazývané aj ako „múzeum praveku“ sídli v romantickom zámku (NKP), patriacom k najkrajším pamiatkovým objektom na Slovensku. Múzeum Bojnice vzniklo v roku 1950 a patrí k najnavštevovanejším múzeám na Slovensku. Jeho zbierkový fond pozostáva z maliarskych, sochárskych a umelecko-remeselných prác od gotiky, cez renesanciu, barok, klasicizmus až po neoslohy 19 st. V zbierkach sú zastúpené maliarske práce

významných európskych majstrov – Jacoba Jordaensa, Carba F. Nuvoleoneho, A. Jassensa, Paula de Vos a sochárske práce D. Stanettiho. Cenné sú aj zbrane zo 17 a 18 st., renesančné truhlice, barokové sekretáre a hodiny vyhotovené v dielňach viedenských a prievidských majstrov. Pozoruhodný je aj veľkorozmerný gobelín Jozef a jeho bratia, ktorý bol utkaný v Bruseli začiatkom 17 st.

Hornonitrianska knižnica

Je kultúrnou, informačnou a vzdelávacou inštitúciou. Poskytuje knižnično-informačné služby všetkým kategóriám obyvateľstva a podporuje celoživotné vzdelávanie a duchovný rozvoj verejnosti. Uspokojuje kultúrne, informačné a relaxačné potreby používateľov.

Galéria Regionart v Prievidzi

Je nová galéria, ktorá verejnosti a záujemcom o umenie od apríla 2008 predstavila už množstvo výstav, na ktorých sa striedajú maľby, grafiky, ilustrácie, fotografie i diela tradičného umenia. Je galériou regionálnej kultúrnej inštitúcie – Regionálneho kultúrneho centra v Prievidzi. Tí, ktorí do nej zavítajú, budú príjemne prekvapení jej atraktívnym a reprezentatívnym priestorom. Presklený vchod i oblúk, ktorý do nej „púšťa“ svetlo zhora, pripomínajú tak trochu chrám umenia, do ktorého sa oplatí vstúpiť pre povznesenie mysle a inšpiráciu pre každodenný život (príloha č. 32).

Kino Baník

Patrí v meste Prievidza k tradičným kultúrnym inštitúciám so zameraním na filmovú projekciu. Premieta počas celého týždňa.

V letnom období sú atraktívne nočné filmové predstavenia v letnom kine v amfiteátri Lesoparku.

4.4.4 Organizované podujatia

Organizované podujatia sú vhodným doplnkovým programom pre krátkodobých aj dlhodobých návštevníkov okresu. Majú tiež ekonomický význam pre blízke okolie a obce v ktorých sa konajú. Okres Prievidza žije čulým kultúrnym, spoločenským a športovým životom. Pre občanov a návštevníkov zabezpečujú kultúrne inštitúcie dostatok príležitostí na oddych a zábavu prostredníctvom divadelných predstavení, koncertov vážnej a populárnej hudby, vystúpení folklórnych súborov i umeleckých kolektívov. Obľúbe sa tešia už tradičné programy konané v rámci mesta Prievidza a susedných Bojníc (príloha č.

33). V okrese Prievidza je aj relatívne veľké množstvo ľudových remeselníkov, ktorí sa zameriavajú na širokú oblasť remesiel, od práce s drevom, cez spracovanie textilu, či výrobu medovníkov. To predstavuje určitý potenciál pre cestovný ruch (napr. účasť na jarmokoch a iných kultúrnych podujatiach ako sú napr. folklórne slávnosti ap.).

Hornonitrianske folklórne slávnosti v Prievidzi

Počas dvoch júnových dní každým rokom prievidzský lesopark naplno ožíva hudbou, spevom, sviatočnou atmosférou. Na scéne amfiteátra lesoparku odznievajú napr. rôzne scénické programy. Ich podstatou je tradičná ľudová kultúra z viacerých kútov Slovenska, jej hudobno-spevné, tanečné prejavy a zvykoslovie. V rámci pestrého programu nesmie chýbať ani prezentovanie rôznych folklórnych súborov (napr. Vtáčnik z Prievidze). Návštevníci si môžu vybrať aj z množstva sprievodných podujatí ako sú rezbárske sympóziu ľudovej plastiky, tvorivé dielne, jarmok ľudových remesiel majstrov Hornej Nitry a ich výrobkov a výstava fotografií s folklórnou tematikou. Neoddeliteľnou súčasťou slávností je výzdoba rodinných domov a okolia.

Zlatá prievidzská cesta

Ide o prehliadkový okruh mestom Prievidza. Je to novovytvorený produkt CR, turisticky zaujímavý pre mesto Prievidza a zabezpečenie profesionálnej propagácie CR v meste Prievidza. Dva okruhy Zlatej prievidzskej cesty ponúkajú prehliadku zachovalých architektonických pamiatok a pamätihodností mesta Prievidza, jej prírodných krás, významných objektov, informácie o objektoch, ktoré už neexistujú. Počas prehliadky majú turisti možnosť dozvedieť sa aj iné skutočnosti, ktoré dopĺňajú príbeh o Zlatej prievidzskej ceste. Napriek tomu, že sa v Prievidzi nezachovali mnohé historicky cenné stavby – synagóga, pivovar, domy na Poštovej ulici a pod., zostalo v meste ešte dosť miest, ktoré je vhodné pripomenúť.

Prievidzský jarmok

Už tradične patrí trom septembrovým dňom. Ulice plné stánkov s rozličným tovarom, tradičný slovenský burčiak, kolotoče a bohatý program láka množstvo návštevníkov.

Prievidzské mestské dni

Otvorením uličky ľudových remesiel v centre mesta sa v Prievidzi začína tradičné májové podujatie Prievidzské mestské dni. Jednotlivé stánky obsadzujú rôzni ľudoví

umelci a remeselníci, ktorí vystavujú a ponúkajú návštevníkom svoje diela a výrobky. Súčasťou programu býva aj deň otvorených dverí mesta, kde si ľudia môžu prezerat' všetky pracoviská mestského úradu i mestský dom a nazrieť aj do obradnej miestnosti. Tam budú môcť sledovať ukážky, ako prebieha sobáš, uvítanie do života nových občanov a pod. Novinkou podujatia je aj sprievodkyňa oblečená v mestskom kroji, ktorá návštevníkov prevedie fotogalériou mesta a priblíži najzaujímavejšie fragmenty z histórie mesta.

Okrem vyššie spomenutých kultúrnych podujatí sa v meste Prievidza konajú aj ďalšie známe tradičné mestské podujatia, ktoré uvádza tab. č.

Nemenej významné sú pre domácich a účastníkov CR aj kultúrne akcie v susednom mestečku Bojnice organizované väčšinou na Bojnickom zámku.

Medzinárodný festival duchov a strašidiel v Bojniciach

Je tradičné a veľmi známe a návštevníkmi obľúbené podujatie, ktoré sa v rámci kultúrneho turizmu v priestoroch zámku realizuje každoročne už od roku 1994 (príloha č. 34). Je venovaný domácim i zahraničným návštevníkom v rámci CR v okrese Prievidza. Inscenované podujatie sa každý rok sústreďuje na tie udalosti a príbehy z dejín bojnického zámku, ktoré v sebe skrývajú historické prekvapenie a strašidelné motívy zo známych legiend a povestí. Tento druh festivalu je netradičnou formou prezentácie múzea prostredníctvom špeciálnej prehliadky expozície. Lektorský výklad je upravený podľa námetu konkrétneho ročníka a doplnený inscenovanými scénkami. Prehliadka zámku trvá približne 90 minút. Návštevníci vstupujú do zámku v skupinách v počte približne 50 osôb v intervale 10-15 minút. Počas prehliadky sa zastavujú v jednotlivých miestnostiach zámku, v ktorých sa odohrávajú časti predstavenia. Návštevníci prechodom z jednej miestnosti do druhej prechádzajú plynulo dejom a sledujú jeho jednotlivé scény.

Rytierske dni na Bojnickom zámku

Ich usporiadateľom je Múzeum Bojnice, ktoré koncom septembra pripravuje pre svojich návštevníkov toto výchovno-vzdelávacie a zábavné podujatie. Zamerané je predovšetkým na deti alebo školské skupiny. Námet vychádza predovšetkým z dejín Bojnického zámku a prostredníctvom širšie koncipovaných príbehov sa snaží oživiť postavy rytierov a rytierskych cností z minulosti.

K ďalším obľúbeným podujatiam na Bojnickom zámku patrí Valentínsky víkend na zámku, Veľkonočné prechádzky zámkom, Medzinárodný deň detí na zámku, Rozprávkový zámok alebo podujatia vo vianočnom období ako aj Mikuláš a Šľachtické Vianoce a Traja kráľi na zámku. V rámci pasívneho odpočinku možno navštíviť areál – Sokoliari Aquila – Bojník v blízkosti Bojnického zámku, ktorý od apríla do septembra ponúka denné vystúpenia, kde majú návštevníci príležitosť vzhliadnuť krásu dravcov prostredníctvom prezentácie umenia aj počas nočných show.

4.4.5 Športové zariadenia cestovného ruchu

Športových príležitostí a športového vyžitia je v meste Prievidza dostatok. Nachádza sa tu športová hala, futbalový štadión, zimný štadión, počas zimnej sezóny umelá ľadová plocha na námestí. Významné športy, ktoré dominujú v meste sú basketbal, hokej a futbal. V meste sa nachádza aj krytá plaváreň, tenisové kurty, tenisová hala, golfové ihrisko, minigolfové ihrisko, hipocentrum, squaschové kurty, relaxačné a fitnesscentrá. V prevádzke je aj letisko, ktoré umožňuje komerčné lety a zoskoky s padákom.

Významné možnosti na šport v okrese Prievidza sú tiež v meste Nováky, kde existuje futbalový štadión, lodenica pre kanoistiku, otvorené kúpalisko, krytý bazén. V Novákoch sa nachádza aj Národné centrum vodného póla SR. Klub rýchlostnej kanoistiky DAK Kiaba Nováky patrí dlhodobo k najvýznamnejším športovým organizáciám v meste.

V meste Handlová má v športe významné postavenie basketbal. Nachádza sa tu aj športová hala, futbalové ihrisko a tiež krytá plaváreň.

4.5 Možnosti rekreačného využitia územia

Možnosti rozvoja určitého územia vytvárajú jeho kultúrne, historické a prírodné danosti, ktoré si vyžadujú svoju ochranu a ďalšie zveľadovanie.

Okres Prievidza je bohatý na prírodné a kultúrno-historické hodnoty, takže potenciál okresu je využiteľný pre *kultúrno-poznávací CR* zameraný na hlavné pamätihodnosti, atraktivity, kultúrne a ostatné podujatia organizované v okrese; *rekreačný kúpeľný CR* využívajúci liečivé termálne vody v kúpeľoch Bojnice a potenciálne ostatné minerálne a termálne premene so zameraním na pobyt pri vode, verejne prístupné termálne kúpaliská, vodné nádrže a aquapark; tiež doplnkovú formu *športovo-rekreačný CR* spojený s aktívnym pohybom (turistika, cykloturistika, bežecké a zjazdové lyžovanie, jazdectvo); *vidiecky CR a agroturistiku*. Oblasť má teda dobré predpoklady pre rozvoj CR a rast návštevnosti a je konkurencieschopná vo vzťahu k iným strediskám CR na Slovensku.

4.5.1 Pešia turistika

Rekreantom, ktorí sa radi nechávajú unášať krásami samotnej prírody, ponúka prievidský okres i pešiu turistiku. Nachádza sa tu pomerne hustá sieť turistických značených chodníkov. Ich celková dĺžka je 527 km, z čoho 31,3% červeno značených, 19% modro značených, 25,8% zeleno značených a 23,9% žltó značených (príloha č. 35). Turistické chodníky prechádzajú viacerými pohoriami. Ide najmä o časť Strážovských vrchov v SZ časti regiónu, pohorie Vtáčnik na JV regiónu a Národný park Malá Fatra na SV regiónu. Rôzne dĺžky a náročnosť turistických chodníkov umožňuje ich využívanie širokému spektru turistov od rodinných vychádzok s deťmi až po náročnejších turistov. Viaceré z atraktivít chránených území sú sprístupnené náučnými chodníkmi, ktorých trasy sú rôznej dĺžky a sú zamerané prírodovedne, kultúrno-historicky, krajinársky alebo ochranársky (príloha č. 36). ako napr. náučný chodník Vtáčnik, Buchlov, Rokoš, školský náučný chodník Kľačno a Vyšehrad, ktorý je tiež významnou archeologickou lokalitou.

4.5.2 Cykloturistika

Kolorit okresu Prievidza a okolia ponúka svojim návštevníkom nezabudnuteľné zážitky nielen pri peších túrach, ale aj zo sedla bicykla. Množstvo asfaltových, poľných, lesných, ale i otvorených plání láka turistov spoznať prírodné zaujímavosti tohto kúta Slovenska. Územie okresu má dobre vybudovanú sieť cykloturistických chodníkov. Komplex cyklotrás v regióne sa skladá z cyklokruhu Medzihorie, z Bojnického cyklokruhu a Hornonitrianskej cyklomagistrály ako základných cyklotrás a 11 cyklospojok a radiál, ktoré umožňujú cykloturistom navštíviť najpríťažlivejšie miesta v prievidskom okrese. Trasy sú cez les značené, na križovatkách označené bielym štvorcóm so zeleným číslóm. Cykloturistické trasy majú rôzny stupeň náročnosti, väčšinou však ide o stredne náročný stupeň. Najznámejšie z nich vedúce aj cez okolité obce sú napr. cykloturistická trasa Tužina-Gápeľ, Remata-Sklené, Nedožery-Brezany-Malá Čausa-Ráztočno-Remata alebo Prievidza-Nedožery-Brezany. Prehľad o jednotlivých cyklotrasách uvádzajú prílohy č. 37 a 38.

4.5.3 Rekreačia pri vode

V rámci ponuky CR okresu Prievidza zohrávajú významnú úlohu najmä vodné nádrže a areály termálnych kúpalísk.

Vodné nádrže sú centrom turistického ruchu a letnej rekreácie. Na území okresu ich je niekoľko. Najvyhľadávanejšou je vodná nádrž Nitrianske Rudno, ktorá ponúka milovníkom vodných športov vhodné podmienky pre vodné športy či rybolov. Najčastejšie vykonávanými rekreačnými aktivitami vhodnými pre oddych na vodnej nádrži je plavba na zapožičaných člnoch alebo vodných bicykloch. Priamo pri vodnej nádrži je množstvo rekreačných zariadení (reštaurácia, turistická ubytovňa, chatová osada, autokemping), ktoré ponúkajú kvalitné služby. Okolie tejto vodnej nádrže poskytuje tiež i veľmi dobré podmienky pre turistiku.

Ostatné vodné nádrže (napr. Kanianka, Lazany, Nováky) majú z hľadiska CR miestny význam.

Kúpele Bojnice v srdci Slovenska sú pokojným miestom, ktoré svojou polohou, klímou a zložením termálnych vôd vytvára ideálne podmienky pre liečebné procesy, regeneráciu a oddych pre všetkých hostí. Kúpele ležia v Hornonitrianskej kotline, na východnom úpätí Malej Magury. Z troch strán sú chránené pohoriami s bohatými listnatými a ihličnatými lesmi, preto majú priaznivé klimatické podmienky s priemernou ročnou teplotou vzduchu 9 °C a 2000 slnečných hodín v roku. Termálne pramene a pôvabná príroda tu tvoria už po stáročia harmóniu. V areáli kúpeľov v priestoroch Jánovho kúpeľa nájdeme aj solnú jaskyňu. Pobyt v nej v sebe spája zložku terapeutickú aj rekreačnú v príjemnej atmosfére umocnenej jemným hudobným pozadím. Bojnické kúpele sa najviac podieľajú na rozvoji CR okresu Prievidza.

Kúpalisko Čajka v Bojniciach je termálne kúpalisko s peknou scenériou Bojnického zámku. S kapacitou 1500 ľudí ponúka tri bazény s termálnou vodou z neďalekého 36-stupňového prameňa. Stravovanie zabezpečujú bufety s občerstvením. Možnosť aktívne si oddýchnuť ponúkajú ihriská, na ktorých si návštevníci môžu zahrať volejbal, futbal a iné. Na skrátenie voľných chvíľ pre deti je určené detské ihrisko.

Termálne kúpalisko a kúpele Chalmová - lokalita sa nachádza neďaleko obce Bystričany vzdialenej od okresného mesta Prievidza iba pár kilometrov a je známa termálnou vodou s priaznivými účinkami na pohybové ústrojenstvo. Dva kryté bazény s celoročnou prevádzkou sú postavené na termálnych prameňoch. Okrem nich sú návštevníkom k dispozícii ďalšie tri vonkajšie bazény s teplotou minimálne 30°C. Okrem regeneračných bazénov môžu návštevníci využívať aj ďalšie služby. K dispozícii sú hydromasážna vaňa, suchá sauna, fitnesscentrum, klasické masáže a pod. V areáli kúpaliska si môžu rekreatanti zahrať futbal a volejbal. Pre deti je určené detské ihrisko s preliezkami a kolotočmi.

Vodný svet Sebedražie pri Prievidzi predstavuje prírodný areál oddychu, ktorý je vhodný pre príjemné posedenie, ale i množstvo športových aktivít pre rodiny s deťmi, dvojice, seniorov, rybárov i nerybárov, milovníkov príjemného prostredia, prírody a umenia (príloha č. 39). Vodný svet ponúka svojim návštevníkom rôzne spôsoby trávenia voľného času napríklad pri love rýb – pstruhov a kaprov v troch lovných rybníkoch, ďalej pri miniaturgolfe pri hre na niekoľkých minigolfových dráhach, ďalším lákadlom je posedenie s občerstvením a nápojmi v 30 metrovom vraku pirátskej lode, hostia tu nájdú galériu v prírode – umelecké diela ako originály sôch, drevené a kamenné plastiky a maľby od popredných slovenských a českých profesionálnych výtvarníkov. Pre najmladších návštevníkov areálu Vodný svet je zážitkom posedenie pri otvorenom ohni - Megalitické ihrisko alebo Indiánske tipi – strávenie noci v dakotskom indiánskom stane.

4.5.4 Zimné športy

Pre milovníkov lyžovania okres Prievidza ponúka horské dopravné zariadenia nachádzajúce sa vo viacerých zimných strediskách CR rôznej veľkosti a s rôznou vybavenosťou pre turistov.

Lyžiarske stredisko Ski TMG Remata (obec Ráztočno) – je najnavštevovanejšie a najvyhľadávanejšie rekreačné stredisko v rámci prievidzského okresu (príloha č. 40). Nachádza sa v doline na rozhraní pohorí Vtáčnik a Kremnické vrchy. Momentálne sa tu nachádza 5 lyžiarskych vlekov. Kombinácia ľahkých a stredne náročných lyžiarskych terénov je vhodná pre začínajúcich lyžiarov, no zároveň poskytuje možnosť zdokonalenia techniky lyžovania. Rodičia s deťmi majú možnosť využiť detský vlek alebo lyžiarsku škôlku, ktorá sa nachádza v areáli strediska. K ponuke je aj večerné lyžovanie. Na svoje si tu prídu aj priaznivci bežeckého lyžovania, keďže v rámci strediska sa nachádza 7 km udržiavaných tratí pre fanúšikov tohto športu. Ďalej je tu požičovňa lyží, bufety a parkovisko.

Lyžiarske stredisko Poruba (obec Poruba) – leží v pohorí Strážovské vrchy, od centra Prievidze je vzdialené 12 km. Poskytuje dobré podmienky pre zjazdové i bežecké lyžovanie. Lyžiarom je k dispozícii lyžiarsky vlek dĺžky 1150 m a 2 zjazdovky. Z doplnkových služieb je to parkovisko, bufet a požičovňa lyžiarskej výstroje. Stredisko má miestny až regionálny význam (príloha č. 41).

Lyžiarske stredisko Fačkovské Sedlo (obec Kľačno) – má z hľadiska morfológie terénu jedny z najlepších podmienok pre zjazdové aj bežecké lyžovanie (príloha č. 42). V areáli

lyžiarskeho strediska sa nachádzajú 4 vleky. Vhodná kombinácia obtiažnosti terénov umožňuje využitie strediska lyžiarmi začiatočnými ako aj skúsenými lyžiarmi. Rodičia s deťmi majú možnosť využiť detský park. V ponuke je tiež večerné lyžovanie. V letnom období je stredisko navštevované hlavne kvôli pešej a horskej turistike a tiež kvôli návšteve blízkych kultúrnych pamiatok a kúpeľov.

Lyžiarske stredisko Cigeľ Priedavky – Šabl'ová (obec Cigeľ) – najlepšie snehové podmienky poskytuje v mesiacoch december až marec. Nachádza sa tu vlek s celkovou prepravnou kapacitou 900 osôb za hodinu. Terén umožňuje využitie strediska lyžiarmi začiatočnými a aj skúsenejšími. Tiež je možnosť večerného lyžovania s dĺžkou osvetlených tratí 800 metrov.

Lyžiarske stredisko Lehota pod Vtáčnikom – Sekaniny (obec Lehota pod Vtáčnikom) – lyžiarom sú tu k dispozícii 2 lyžiarske vleky, tiež sa tu nachádzajú súkromné chaty a amfiteáter, v ktorom sa konajú kultúrne a turistické akcie regionálneho charakteru. Okrem lyžovania poskytuje toto stredisko aj rekreáciu v krytom bazéne, sú tu tiež dobré podmienky pre turistiku, skalolezenie, cykloturistiku alebo možnosť rybolovu či poľovníctva. Lyžiarske stredisko má regionálny význam.

Lyžiarske stredisko Kanianka (obec Kanianka) – nachádza sa na okraji obce, vlek má prepravnú kapacitu 320 osôb za hodinu. Existuje tu aj možnosť večerného lyžovania. Lyžiarsky vlek má miestny význam.

4.5.5 Rybolov a poľovníctvo

Na účely rybárčenia majú už vyššie spomínané vodné nádrže nadregionálny význam. Okres Prievidza disponuje širokým výskytom kaprových a pstruhových rýb. V letných mesiacoch sú k dispozícii kaprové revíry – vodná nádrž Nitrianske Rudno, Kanianka, Lazany, Nedožery-Breznay, vodná nádrž v susediacich Novákoch a odstavné rameno rieky Nitry a pstruhové revíry – ako Chvojnica, Tužina, Porubský potok, Cigliansky kanál, Nitrica, Handlovka (športový rybolov) a iné.

Zaujímavosťou okresu sú aj poľovné revíry. Poľovníctvo je taktiež súčasťou rekreácie a popri pobyte hostí spestruje ich voľný čas. Prievidza má v súčasnosti v pôsobnosti 6 poľovných revírov: Tužina-Kľačno, Remata, Buchlov, Trábeč časť Cibajky, Dubiská a Skalky. Tieto revíry sú zaujímavé množstvom krásnych prírodných zákutí a bohatým zastúpením zveri. V PR Tužina-Kľačno, Remata, Buchlov a Skalka si tu milovníci tohto druhu činnosti nájdu najmä jeleniu, srnčiu a diviačiu zver. V týchto prírodných rezerváciách sa vyskytuje aj naša najväčšia šelma, ktorou je medveď hnedý. Z menších

šeliem je to rys, divá mačka a prechodne aj vlk. V PR Trábeč časť Cibajky a Dubiská sa okrem uvedenej zveri nachádza ešte aj zver muflónia. Vysoké stavy hlavne jelenej a muflónej zveri lákajú do týchto revírov veľa poľovných turistov nielen tuzemských, ale aj zahraničných. Nezabudnuteľným zážitkom pre týchto poľovných hostí je jelenia ruja, počas ktorej majú možnosť uloviť jeleňa.

4.5.6 Jazdectvo

Atraktivitou okresu Prievidza je jazdectvo. Jazda na koni patrí v okrese medzi mladé športové odvetvia, ktoré sa tu postupne udomácňujú. V posledných rokoch vzniklo niekoľko centier jazdy na koni (napr. ranč Hero v obci Poruba, jazdecký klub Mitany Kocurany, v obci Vyšehradné, časť Nitrianske Pravno – jazdecký klub Monty ranč, za obcou Ráztočno – jazdecký klub Navaho, jazdecký klub HIPO Mačov v obci Diviaky nad Nitricou a jeden ranč i priamo v meste Prievidza – Hipocentrum Majer). Všetky jazdecké kluby v okrese ponúkajú jazdu na koni pre začiatočníkov aj pokročilých, výlety do okolia pre skúsených jazdcov a ustajnenie koní.

4.5.7 Chalupárska rekreácia

Na území Prievidze a jej okolia sa v poslednej dobe rozvíja s celoslovenským trendom aj chalupnícka rekreácia. Dobré podmienky pre túto formu rekreácie sú najmä v obciach a ich častiach ako je napr. Chvojnica, Radobica, Čavoj, Temeš, Valaská Belá, Seč, Nitrianske Pravno, Osľany a Handlová – Nová Lehota. Rekrečnú funkciu plnia aj obce Malinová, Tužina a Malá Čausa. Vo viacerých obciach sa nachádzajú rekreačné chatky, ktoré sú súčasnými majiteľmi prispôsobované možným potrebám a rozvoju vidieckej turistiky a ubytovania v súkromí.

4.5.8 Kultúrno - poznávací turizmus

Vzhľadom na existenciu prírodných a kultúrohistorických zaujímavostí v okrese Prievidza, má toto územie z hľadiska perspektívnych foriem CR predpoklady aj na rozvoj kultúrno-poznávacieho turizmu, ktorý je doplnkovou formou rekreačných a športových aktivít. V okrese sa nachádza viacero významných sakrálnych stavieb, z ktorých najzaujímavejšie sú Piaristický rímskokatolícky Kostol Najsvätejšej Trojice, Rímskokatolícky Kostol sv. Martina v Bojniciach a Kostol sv. Mikuláša v Porube, ktorý je Národnou kultúrnou pamiatkou. Najobľúbenejším kultúrnym a historickým objektom je však bezpochyby najviac turistami navštevovaný Bojnický zámok. Pre návštevníkov

prievidzského okresu budú určite zaujímavé aj mestské pamiatkové zóny, zachovalé kaštiele a pamiatky ľudovej architektúry, ktoré sa tu nachádzajú a sú charakterizované v kapitolách 4.4.1.2, 4.4.1.3 a 4.4.1.6. Okrem múzeí, a iných atraktivít, ktoré priťahujú turistov sa tu uskutočňujú aj dobre známe kultúrne podujatia (Hornonitrianske folklórne slávnosti v Prievidzi, či Festival duchov a strašidiel na Bojnickom zámku, atď.). Za zmienku určite stojí aj najstaršia, najväčšia a najnavštevovanejšia zoologická záhrada na Slovensku - Zoo Bojnice, ktorá je umiestnená v krásnom prostredí okolia Bojnického zámku a o jej obľúbenosti svedčí fakt, že od jej založenia pred vyše 55 rokmi ju navštívilo niekoľko miliónov ľudí. V samotnej Zoo sa nachádza 355 druhov zvierat (1826 jedincov).

4.5.9 Vidiecky turizmus

Z hľadiska perspektívnych foriem cestovného ruchu má okres Prievidza predpoklady na rozvoj vidiekeho cestovného ruchu. Nachádzajú sa tu viaceré vidiecke sídla, kde môžu slovenskí a zahraniční návštevníci spoznávať tunajšie tradície, zúčastňovať sa na dianí na vidieku a vzájomne sa zblížovať mestské a vidiecke obyvateľstvo. Najzaujímavejšie sú vidiecke sídla v okolitých obciach ako sú Diviaky nad Nitricou, Vyšehradné, Tužina a Malinová.

5 Návrhy na využitie výsledkov

5.1 SWOT analýza

Na základe analýzy primárnej ponuky (prírodných a kultúrnohistorických predpokladov) okresu Prievidza a súčasného stavu trhu cestovného ruchu v okrese, možno vymedziť nasledovné silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia v rámci SWOT analýzy.

<i>Silné stránky</i>	<i>Slabé stránky</i>
- bohatý prírodný potenciál a existujúce chránené územia - atraktívne územie pre rozvoj CR - osobitná mikroklima, výskyt množstva kvalitných liečivých termálnych, minerálnych prameňov a ich kapacita pre ďalší rozvoj - Bojnické kúpele známe na medzinárodnom trhu CR - existujúca sieť turistických chodníkov, náučných chodníkov - chránené krajinné oblasti na území okresu - národné prírodné rezervácie, národná prírodná pamiatka - množstvo tzv. maloplošných chránených území prístupných po turistických chodníkoch - dobré podmienky pre poľovníctvo-dostatok poľovných revírov, rybárstvo, jazdu na koni hippoterapiu - vodné plochy s využitím pre CR – športovo-rekreačné využitie – vodná turistika, kúpanie, vodné športy, športové rybárčenie (Handlová, Kanianka) - podmienky pre zimné športy, zjazdové a bežecké lyžovanie a existencia zimných stredísk CR - silná tradícia liečebného kúpeľníctva - širokospektrálnosť- vysoká koncentrácia atraktivít a pozoruhodností na malom území (Bojnice) - bohatý kultúrno-historický potenciál okresu	- poloha mimo hlavných dopravných ťahov a tým nedostatočná dopravná dostupnosť okresu z niektorých regiónov Slovenska a zo zahraničia - nedostatočné využitie existujúceho prírodného potenciálu pre rozvoj CR - nedostatočné využitie vodných plôch a tokov - nevyhovujúci stav vodných tokov a plôch z hľadiska kvality vody - nedostatočná údržba a priestorové značenie turistických a náučných chodníkov - nedostatočné využívanie kultúrneho potenciálu pre rozšírenie ponuky CR, slabšia návštevnosť niektorých historických objektov - nedostatočná starostlivosť a údržba o niektoré kultúrne pamiatky, historické parky, sakrálne stavby, - nedostatočne zabezpečené sprístupnenie niektorých kostolov a sakrálnych mikrostavieb pre návštevníkov - nedostatok kultúrnych podujatí v mimosezónnom období - sústredenie návštevnosti predovšetkým v priestoroch zámku, ZOO a kúpeľov - neschopnosť budovať kultúrno-poznávací CR založený na dejateľoch a významných osobnostiach okresu Prievidza

- národné kultúrne pamiatky - pamiatky zapísané do zoznamu UNESCO - pamiatkové a mestské pamiatkové zóny (Lazany, Nitrianske Pravno, Bojnice) - technické a iné pamiatky (Rušňové depo, mlyn v Čereňanoch) - sakrálné stavby – barokové a gotické kostoly, kaplnky - historické pamiatky – hrady, zámky - galéria a múzeá - silná banícka história - existencia archeologických lokalít (Bojnice, Vyšehrad, Prievidza, Nitrianske Pravno) - čiastočne zachované ľudové remeslá a tradície okresu - organizované podujatia známe na Slovensku a zahraničnom trhu CR (folklór, festivaly, výstavy, prehliadky, účasť na športových podujatiach) periodicky sa opakujúce kultúrne podujatia - pohostinnosť miestneho obyvateľstva - Bojnický zámok a ZOO známe najmä na domácom trhu CR - rekonštruované historické objekty a námestie v Prievidzi a Bojniciach	- koncentrácia návštevnosti v okrese najmä na letnú sezónu a relatívne veľmi krátke obdobie zimnej sezóny - absencia jednotného propagačného materiálu - nedostatok kvalitných služieb v CR, tým aj nevyužitý vnútorný potenciál mesta a jeho okolia na získanie prínosov z rozvoja CR pre mesto, jeho podnikateľov, obyvateľstvo a návštevníkov - rezervy v dobudovaní športovo-rekreačnej vybavenosti
<i>Príležitosti</i>	<i>Ohrozenia</i>
- doriešenie dopravného napojenia Prievidze a Bojníc na hlavné cestné trasy - nárast záujmu o kúpeľný CR, vodnú turistiku a cykloturistiku - vzrastajúci záujem o kultúrny a poznávací CR - pretrvávajúci záujem o lyžovanie zimné a iné športy - využitie baníckych tradícií v ponuke regionálneho produktu CR - oživenie a prezentácia remeselných výrobcov - známe osobnosti, ktoré sa tu narodili a mohli by prebrať záštitu nad kultúrnymi a športovými podujatiami - rast záujmu obyvateľstva o zdravý	- chýbajúce napojenie okresu na hlavné dopravné európske trasy - nedostatočná podpora rozvoja CR zo strany štátu - nedostatočná propagácia produktu CR okresu z národnej úrovne - výkyvy spojené aj s možným poklesom životnej úrovne slovenského obyvateľstva ktoré je hlavným segmentom trhu v okrese Prievidza - rozvoj konkurencie v kúpeľníctve vďaka vstupu zahraničného kapitálu, najmä

spôsob života, pobyt v prírodnom prostredí, pobyt pri vodných plochách v letnej sezóne... - ochrana prírody pomáhajúca udržiavať atraktivitu prírodného prostredia - rozvíjanie partnerstiev a spolupráce s inými regiónmi a krajinami	v Trenčiansko-piešťanskom regióne - nedostatočná starostlivosť a údržba kultúrnych pamiatok - slabá motivácia občanov k domácejmu CR - odliv kvalifikovanej pracovnej sily do zahraničia

Zdroj: Vlastné spracovanie

Pri návrhoch na rozvoj CR v okrese Prievidza je dôležité prihliadať na identifikovanie kľúčových faktorov rozvoja CR na území okresu, ako je využitie potenciálu rekreácie spojeného najmä s prírodnými predpokladmi (turistika, rekreácia pri vode, zimné športy, rybolov a poľovníctvo) a s kultúrno-historickými predpokladmi, (kultúrno-historické pamiatky, zariadenia CR, podujatia). Zároveň SWOT analýza poukazuje na hlavné disparity, resp. nedostatky, ktoré stoja v ceste ďalšiemu rozvoju územia z hľadiska využitia pre CR a rekreáciu, ktoré by bolo vhodné z pohľadu udržateľnosti súčasného stavu prípadne jeho zlepšenia odstrániť.

Vychádzajúc z aktuálneho stavu prírodných a kultúrnohistorických predpokladov CR v okrese, je možné navrhnúť možnosti zvýšenia rekreačnej hodnoty územia, jeho turistickej príťažlivosti a rozvoja CR na skúmanom území.

5.2 Návrhy na možnosti využitia potenciálu pre cestovný ruch v okrese Prievidza

Okres Prievidza má v súčasnom období vytvorené dobré predpoklady a územné podmienky pre realizáciu potrieb obyvateľov na krátkodobú rekreáciu a trávenie voľného času. Existujú tu možnosti vhodné pre rozvoj turizmu, vzhľadom na blízkosť a atraktivitu hornonitrianskej kotliny a jej osídlenia najmä s atraktivitou medzinárodného – minimálne európskeho významu - Bojnický zámok a jeho okolie, historické jadro mesta Bojnice, Kúpele Bojnice, ZOO Bojnice, lesopark a ďalšie pozoruhodnosti a atraktivity susedného mesta. Mesto Prievidza spolu s Bojnicami vytvára súmestie a vhodné zázemie pre využitie a formovanie strategického rozvojového cieľa rozvoja rekreácie a turizmu. Je potrebné preferovať a podporovať kvalitatívny rozvoj urbanizácie mesta a jeho scenériu pre dosiahnutie tohto cieľa. Využiť kultúrno-historický potenciál okresu, existujúce historické

námestia, architektonicky hodnotné objekty, pamätihodnosti a pod. Možno tiež odporučiť rozvoj nových foriem cestovného ruchu, ktorý by sa viazal na vidiecku rekreáciu, využitie tradičných remesiel v CR alebo poznanie banskej a priemyselnej činnosti, čo si však vyžaduje organizačné zabezpečenie a následne spropagovanie nových zaujímavostí. Predpoklady pre voľnočasové aktivity a krátkodobú rekreáciu poskytuje okres aj v rámci športovo-rekreačného areálu v meste Prievidza, ako aj na územie mesta bezprostredne nadväzujúcej prímestskej rekreačnej zóny pri rieke Nitra. V obidvoch priestoroch sú územné rezervy pre doplnenie novej vhodnej vybavenosti, ak aj skvalitnenie existujúcej vybavenosti a plôch zelene. Rezervy sú v dobudovaní športovo-rekreačnej vybavenosti, sústredenej v rámci areálov voľného času pre obyvateľov obytných okrskov, obvodov (štvtí), tiež vo využití existujúceho prírodného potenciálu.

Realizácia možných návrhov rozvoja CR v okrese Prievidza nebude možná, ak sa nevytvoria aj zodpovedajúce hmotné, organizačné a personálne predpoklady, ktoré zabezpečia predovšetkým koordinovanú spoluprácu subjektov CR, ako aj ďalších zainteresovaných orgánov a tiež vytvoria podmienky pre kvalitné poskytovanie služieb CR. S tým úzko súvisí aj finančné zabezpečenie, t.j. získanie dostatočného množstva finančných prostriedkov pre realizáciu navrhovaných zámerov.

5.2.1 Návrhy v oblasti využitia prírodného potenciálu

5.2.1.1 Rekreačné územie (agropark) Celiny - Vlčie kúty – Koš

V súvislosti s využitím prírodného potenciálu územia po exploatacii ložiskového územia hnedého uhlia s jedinečným morfológickým tvarovaním územia a novými vznikajúcimi biotopmi a scenériou navrhujeme využitie extenzívnou formou neareálového súvislého rekreačného územia okrem, formou voľnej krajinej scenérie s riešením náučných chodníkov a cyklotrás, atraktivitami vo voľnom nezastavanom priestore, vodnými plochami, vysokou zeleňou a v nástupných miestach riešenie potrebnej technickej, dopravnej a občianskej vybavenosti a atraktivít formou oáz. Územie je súčasťou súvislého rekreačného priestoru medzi mestom Nováky, obcou Koš a Prievidzou.

5.2.1.2 Mestský park v Prievidzi pozdĺž rieky Nitra

Využitím prírodného potenciálu navrhujeme vytvorenie súvislého pásu extenzívneho neareálového rekreačného územia okrem JZ časti formou mestského parku riešením líniových úsekov vo voľnom nezastavanom priestore a v miestach rozšírenia riešenia potrebnej vybavenosti a atraktivít. Parkovú zeleň realizovať formou voľnej krajinej

štruktúry, s maximálnym zachovaním prírodného prostredia a inundačného územia rieky Nitra bez zásahov regulačných do koryta rieky. Do koncepčného riešenia sa navrhuje zainteresovať aj mesto Bojnice a dohodnúť spoločnú koncepciu obojstranného využitia hodnotného územia pozdĺž rieky Nitra vrátane koncepcie plážového kúpaliska. Charakter líniovej časti parku využiť pre traťové športovo-rekreačné aktivity a prechádzky. V JZ časti urbanistického obvodu sa navrhujú atraktivity intenzívnej rekreácie formou zábavného parku.

V urbanistickom obvode Píly v nadväznosti na mestský park pri rieke Nitra navrhujeme skompletizovanie športovo-rekreačnej vybavenosti prírodného charakteru na úrovni okrskového areálu voľného času, hlavne trávnaté plochy pre oddych, trávnaté plochy pre hry (bedminton, nohejbal), kondičné dráhy, chodníky, cykloturistická trasa, prípadne fitness centrum, určitá forma občerstvenia a pod. Okrskový areál nadväzuje na navrhovanú prímestskú rekreačnú zónu v rámci urbanistického obvodu Vendíny pri rieke Nitra, kde sa počítá s vybudovaním zábavného parku.

V urbanistickom obvode Zapotôčky a Nové Mesto sa navrhuje dokompletovanie líniovej časti mestského parku, charakter líniovej časti parku s traťovými športovo-rekreačnými aktivitami a prechádzok, detských ihrísk s prepojenosťou na celomestský športový areál s športovo-rekreačnou a komplexnou vybavenosťou, (tenisový areál). Vhodným doplnením bude obchodná a stravovacia vybavenosť, prípadne kultúrno-spoločenská vybavenosť (prírodné kino, disko-hala, a pod.).

5.2.1.3 Vybudovanie nových turistických trás, cyklotrás a lyžiarskych trás

Na východe a v centrálnej časti územia je nedostatok uvedených trás. Uvedený nedostatok je možné riešiť vybudovaním (resp. označením) nových. Vhodné je spojiť obec Lipník s obcou Malá Čausa a následne s chatou Klčovňa (kadiaľ už trasy vedú). V tomto prípade by bolo účelné rozšíriť a upraviť existujúce lesné chodníky tak, aby boli vhodné pre pešie túry, cykloturistiku a zimné bežecké lyžovanie. Ďalej by bolo žiaduce vytvoriť novú trasu, vedúcu od obce Chrenovec–Brusno popri potoku Kolárová, cez urbársku horu (križovala by existujúcu cyklotrasu), pričom by sa tento okruh pripojil k Ceste hrdinov SNP v okolí poľovníckej chaty v lokalite Pníky. Taktiež je pre vytvorenie tejto trasy vhodné požiť (rozšíriť resp. upraviť) existujúci lesný chodník.

5.2.1.4 *Vybudovanie turistických prístreškov (resp. útulní)*

Turistické prístrešky je v členitejších, náročnejších a poveternostne náročných terénoch vhodné budovať „hustejšie“. Na ceste Via Magna vybudovať turistický prístrešok vo vzdialenosti 2 km od obce Nedožery–Brezany a ďalší na mieste spojenia s Cestou hrdinov SNP. Ďalej na ceste hrdinov SNP vybudovať prístrešok v mieste spojenia s trasami 5410 a 2601 a pri poľovníckej chate v lokalite Pníky. Na cestách 5410 a 2601 vybudovať prístrešok v mieste ich spojenia s turistickou cestou 8408. Ďalšie prístrešky by bolo vhodné vybudovať v lokalitách Pred dolinou a Pod skalkou na cyklotrase.

5.2.1.5 *Vybudovanie náučného chodníka*

Náučný chodník by začínal aj končil v obci Nedožery – Brezany alebo v meste Prievidza. Bol by v prevádzke hlavne v letnej sezóne, pričom by mal charakter celodennej náučnej túry so školeným sprievodcom, pričom by táto atraktivita bola spoplatnená, veľmi intenzívne propagovaná, skupiny by sa mali hlásiť vopred, pričom minimálny počet jednotlivcov bude odvodený od výšky poplatku za atraktivitu. Trasa by mala byť situovaná tak, aby turista mal možnosť „obísť“ takmer celé záujmové územie tak, aby mohol vidieť všetky jeho charakteristiky. Na tejto trase by sa mal turista oboznámiť so základným floristickým a živočíšnym zložením daného územia, s jeho vývojom a základnými prírodnými pomermi. Táto trasa by bola veľmi náročná na vypracovanie projektu, zaškolenie odborných pracovníkov, ktorí by výklad v uvedenej lokalite vykonávali, a tiež na prevádzku.

5.2.1.6 *Rozšírenie ponuky zimných športov lyžiarskymi strediskami*

Nároky na športovo-rekreačnú vybavenosť neustále rastú. Tieto zariadenia patria medzi hlavné atraktivity, ktoré priťahujú návštevníkov do okresu (popri kultúrno-historickom potenciáli). Z hľadiska rozvoja CR v oblasti zjazdového lyžovania, navrhujeme sa zamerať na:

- dokompletizovanie zimných stredísk cestovného ruchu so zameraním na umelé zasnežovanie v tých strediskách, kde je to ekonomicky opodstatnené a rentabilné
- dobudovanie zariadeniami doplnkových služieb (hygienické zariadenia, rozšírenie parkovísk, občerstvenie, požičovne ap.)
- náhradu a modernizáciu existujúcich zastaralých a málovýkonných lyžiarskych vlekov

-
- mechanickú úpravu lyžiarskych zjazdových tratí, pretože to tiež v podstatnej miere ovplyvňuje kvalitu poskytovaných služieb a tým aj spokojnosť lyžiarov
 - ponúkať možnosť zjazdového lyžovania pre návštevníkov ubytovacích zariadení v území ako jeden zo spôsobov aktívneho využitia voľného času. To je predpoklad pre to, aby sa zvýšila spokojnosť návštevníkov a tým sa ovplyvnil opätovný návrat týchto hostí do okresu

5.2.1.7 Skvalitnenie podmienok pre cykloturistiku

Pre ďalší rozvoj a skvalitnenie podmienok pre cykloturistiku v okrese je potrebné v ďalšom období zabezpečiť:

- pravidelnú starostlivosť o cyklotrasy z hľadiska ich značenia (oprava a obnova značiek, vyznačenie nových trás), propagácie medzi návštevníkmi okresu i miestnym obyvateľstvom by mala prevziať jedna organizácia
- v okrese je potrebné zriadiť vo vybraných strediskách cestovného ruchu požičovne horských a cestných bicyklov pre dospelých aj pre deti a tiež je potrebné zabezpečiť aj ich vhodnú propagáciu
- pre miestne obyvateľstvo, ale aj pre návštevníkov by bolo vhodné využiť ako cyklotrasu (ako aj pre korčuľovanie na kolieskových korčuliach) starú cestu medzi Košom a Prievidzou. V tejto súvislosti je potrebné doriešiť možnosť prístupu a parkovania automobilov ku východisku cesty z oboch strán, ľahké (prenosné) občerstvovacie stánky pozdĺž trasy pre cykloturistov, zabezpečiť údržbu kvalitného povrchu cyklocesty a taktiež je potrebné zaradiť túto cestu do siete cyklotrás v regióne.

5.2.1.8 Vodná nádrž pri Lehote pod Vtáčnikom

Vzhľadom na priaznivé klimatické podmienky prievidskeho okresu a jeho tradíciu v cestovnom ruchu ako regiónu zameraného v lete na rekreáciu pri vode, existuje ďalšia možnosť ako rozšíriť podmienky pre pobyt pri vode. Ide o využitie pôvodnej ťažobnej jamy po ťažbe lignitov, ktorá sa nachádza na okraji obce Lehota pod Vtáčnikom. Vodná plocha bude mať 8 ha. Po jej vybudovaní by bolo vhodné túto vodnú nádrž využívať na účely cestovného ruchu. Vyžaduje si to následne vybudovať pláže, autokemping s ubytovaním vo forme bungalovov a priestorom na stanovanie, športovo-rekreačné zariadenia (ihriská, požičovne športových potrieb ap.) Ak predpokladáme vyššiu čistotu a

kvalitu vody v nádrži, môže byť táto novootvorená nádrž veľkou konkurenciou vodnej nádrže v Nitrianskom Rudne.

5.2.2 Návrhy v oblasti rozšírenia ponuky o nové atraktivity v cestovnom ruchu

5.2.2.1 Nový objekt vidieckeho turizmu v obci Diviaky nad Nitricou

Z hľadiska perspektívnych foriem CR má okres Prievidza predpoklady na rozvoj vidieckeho CR. Nachádza sa tu niekoľko vidieckych sídel, kde by mohli návštevníci spoznávať tradície z minulosti a zúčastňovať sa na dianí na vidieku.

Vzhľadom na zachovávanie starých zvykov a tradičnej kultúry by bolo dobrým zámerom zrekonštruovanie existujúceho starého vidieckeho domu v štýle typickej dedinskej architektúry z okolia Rudnianskej doliny. Zámerom je vytvoriť agroturistické miesto v tejto oblasti prostredníctvom verného a mimoriadne atraktívneho objektu vidieckeho turizmu, ktorý by mohol zaujať návštevníkov zo Slovenska i zo zahraničia. Dom sa bude nachádzať v obci Diviaky nad Nitricou, v časti zvanej Mačov. Cieľom bude jeho premena na obraz z minulosti, ktorý vypovedá o živote mačovských predkov. Tento pamätný dom by mal obsahovať okrem samotného domu aj gazdovský dvor s ukázkami kovania podkov v kováčskej dielni a výrobou domáceho chleba v pôvodnej pekárskej dielni. Pôvodné nízke múry, malé okná a dvor okolo domu by mohli prilákať návštevníkov do jeho priestorov. Atmosféru prvej polovice minulého storočia bude dotvárať murovanú pec, vodová lavica, starodávny kredenc, stôl s lavicou a stoličkami, ako i množstvo predmetov, ktoré boli v minulosti neoddeliteľnou súčasťou domácnosti. Veľký dvor bude zaplnený úžitkovými vozmi - rebrinákmi. Vidiecky dom bude určený pre každého kto zatúži po ukázkach spôsobu života predkov a oddychu, v obecnej časti Mačov. Keďže v obci sa nachádza aj jazdecký klub s koňmi, naskytá sa príležitosť skĺbiť tieto možnosti pre rekreačné využitie na tomto území. Neskôr by mohol byť priestor tohto vidieckeho domu obohatený aj o ďalšiu ponuku, spojenú s možnosťou ubytovania sa priamo vo vidieckom objekte.

5.2.2.2 Využitie miestnych remesiel v cestovnom ruchu zriadením múzeí resp. galérií

Z analýzy miestnych remesiel a remeselníkov v okrese Prievidza vyplýva, že je tu vysoký potenciál výrobkov, ktoré sa môžu úspešne využiť v cestovnom ruchu okresu. Navrhovanými možnosťami v tejto oblasti je výrobkami miestnych remeselníkov obohatiť ponuku pamiatkových predmetov v obchodnej sieti, turistických informačných kanceláriách, zariadeniach cestovného ruchu ap. Dôležité je aj podchytenie miestnych

remeselníkov a využitie ich ponuky na jarmokoch a pri rozličných oslavách. V prievidskom okrese pôsobí viacero zaujímavých majstrov remesiel, či už ide o perníkárov, drevorezbárov, keramikárov, košíkárov, výšivkárov alebo maliarky kraslíc, ktorí sú známi aj za hranicami regiónu a tieto remeslá sú v súčasnosti vzácnosťou. Návrhom by mohlo v tomto prípade byť zriadenie miestnych (obecných alebo súkromných) múzeí, resp. malých galérií, ktoré sa zamerajú na tvorbu miestnych remeselníkov (umelcov). Priaznivé predpoklady pre tento zámer poskytujú obce ako Malá Čausa, Lipník, Chrenovec-Brusno, Valaská Belá, Nitrianske Sučany, kde je relatívne najvyšší počet ľudových remeselníkov aj profesionálnych tvorcov. Z miestnych remeselníkov je potrebné zvlášť vyzdvihnúť produkt Jána Procnera z Handlovej. Jeho zbierka (vlastných rezbárskych diel a muzeálnych zbierok týkajúcich sa baníckeho života) by mala byť umiestnená vo vstupnom areáli bane, ktorá sa navrhuje na využitie v cestovnom ruchu, resp. v baníckom múzeu. Tým by sa rozšírila a zatraktívnila ponuka súvisiaca s prehliadkou bane. Obecné múzeá resp. malé galérie by bolo vhodné umiestniť pozdĺž cyklotrasy Brezany - Malá Čausa - Chrenovec - Jalovec - Ráztočno – Remata (dĺžka 13,6 km), kde sa možno napojiť na štátnu cestu Prievidza - Handlová.

Z organizačného hľadiska je potrebné spracovať databázu miestnych remeselníkov a ich produktov, zabezpečiť poradenstvo remeselníkom, najmä v oblasti marketingu, sprostredkovať im prípadných záujemcov o kúpu, propagovať ich v spoločných propagačných materiáloch, prípadne poradiť v oblasti legislatívy, pokiaľ ide o ich podnikateľskú aktivitu.

5.2.3 Návrhy na ďalšie využitie

V oblasti rozvoja rekreácie a turistiky:

- horský turizmus s pešou, lyžiarskou turistikou a cykloturistikou je potrebné ďalej podporovať vo všetkých rekreačných sídlach a strediskách
- rozvíjať služby pre uspokojovanie špecifických záľub návštevníkov, vytvárať podmienky pre lukratívne športy (golf, jazdectvo, tenis... a pod.)
- podstatne lepšie využívať špecifické danosti územia pre tematické zájazdy záujemcov o historické baníctvo, mineralógiu, dendrológiu, etnografiu a ďalšie.
- využiť existujúcu kapacitu termálnych a minerálnych prameňov pre rozvoj kúpania pre širokú verejnosť,

V oblasti usporiadania územia z hľadiska kultúrohistorického dedičstva

- rešpektovať ochranu kultúrnych pamiatok všetkých druhov, pamiatkových rezervácií, pamiatkových zón a ochranných pásiem pamiatkového fondu, vrátane archeologických nálezísk aj nevyhlásených za kultúrne pamiatky
- ďalšie využívanie kultúrnych pamiatok a pamiatkových území podmieniť dodržiavaním ochranných podmienok pre jednotlivé skupiny pamiatok
- rešpektovať typickú formu a štruktúru osídlenia charakterizujúcu územie okresu

Ostatné návrhy

- zvýšiť kvalitu poskytovaných služieb účastníkom cestovného ruchu v regióne, vrátane komplexnosti poskytovaných služieb
- zabezpečiť zvýšenie návštevnosti regiónu využitím prírodného a kultúrohistorického potenciálu okresu a tým dosiahnuť aj lepšie ekonomické zhodnocovanie rekreačného potenciálu regiónu prostredníctvom cestovného ruchu
- zabezpečiť rozptyl návštevníkov z existujúcich miest sústredeného cestovného ruchu do ďalších oblastí regiónu
- zabezpečiť rast výdavkov návštevníkov regiónu, najmä ponukou animačných aktivít a tvorbou regionálneho produktu cestovného ruchu
- vytvoriť efektívnu regionálnu organizačnú štruktúru cestovného ruchu a dôsledne koordinovať činnosť subjektov zainteresovaných na rozvoji cestovného ruchu.

Záver

Cestovný ruch sa stal rastúcim komplexným fenoménom s politickými, hospodárskymi, sociálnymi, kultúrnymi, vzdelávacími a estetickými dimenziami. Prírodné a kultúrne dedičstvo, diverzita a živé kultúry sú hlavnými turistickými atrakciami z hľadiska cestovného ruchu.

Predložená diplomová práca bola zameraná na zhodnotenie prírodného a kultúrno-historického potenciálu rekreačnej krajiny v okrese Prievidza. V práci sme hodnotili prírodné a kultúrne podmienky, ktoré určujú kvalitu a vhodnosť okresu pre využitie v cestovnom ruchu. Analyzovali sme prvky prírodného prostredia a to reliéf, klímu, vodstvo, rastlinstvo a živočíšstvo s využitím pozoruhodných prírodných daností a krás miestnych atraktivít, ktoré sú vhodné pre realizáciu rekreačných a športových aktivít a rozvoj cestovného ruchu. Takisto sme analyzovali aj kultúrno-historické pamiatky, kultúrne zariadenia a podujatia, konajúce sa okrese. Dospeli sme k zisteniu, že okres má celoročnú časovú využiteľnosť s prevládajúcou letnou sezónou. Základnou funkciou oblasti je krátkodobý cestovný ruch s hlavnými formami rekreačných činností ako pešia turistika, cykloturistika, vodné športy, lyžovanie, rybárstvo, poľovníctvo, návšteva kultúrno-spoločenských podujatí a poznávanie kultúrno-historických pamiatok.

Najskôr sme zhodnotili okres podľa jednotlivých prírodných ukazovateľov. Z hľadiska výraznej výškovej členitosti reliéfu má táto oblasť vhodné predpoklady a vysokú atraktívnosť pre cestovný ruch. Zastúpenie skupiny rôznych morfológických typov reliéfu, ktoré tvoria členité vyššie a nižšie pahorkatiny, majú najväčší vplyv na využitie územia pre turistiku, lyžovanie a horolezectvo.

Z hľadiska klimatických pomerov je využitie územia vhodné hlavne pre pešiu turistiku, snehové pomery sú vhodné pre nenáročnú zimnú turistiku a lyžovanie, mierne podnebie Bojníc bez veľkých výkyvov poskytuje ideálne podmienky pre rozvoj kúpeľníctva. Podľa hodnôt svetelných pomerov sa územie vyznačuje vysokým trvaním slnečného svitu, čo priaznivo pôsobí na rozvoj cestovného ruchu.

Využitie vodných plôch pre cestovný ruch poskytujú vodné nádrže. V okrese Prievidza je pre letnú rekreáciu v súčasnosti najviac vyhľadávaná vodná nádrž Nitrianske Rudno. Poskytuje vhodné podmienky pre rôzne vodné športy a aktívny oddych. Z hľadiska zásob minerálnych vôd je najvýdatnejší termálny prameň na území mesta Bojnice, ktorý

poskytuje výborné podmienky na kúpeľnú rekreáciu. Prírodné liečivé pramene bojnických kúpeľov každoročne prilákajú mnoho domácich, ale i zahraničných návštevníkov.

Morfologická členitosť územia Prievidze podmienila rozšírenie pestrého zastúpenia teplomilnej a suchomilnej flóry. Nachádza sa tu veľa vzácných a chránených rastlín. Dôležitým činiteľom z hľadiska cestovného ruchu je les. Na území okresu je vysoký podiel lesov, pretože do neho zasahujú dve chránené krajinné oblasti, ale značná časť lesov je imisne poškodená. I napriek tomu, že do nich zasiahla ľudská činnosť sa Prievidza radí k najzelenším mestám na Slovensku. V okrese sa vyskytujú listnaté aj ihličnaté lesy. Lesné spoločenstvá vhodné z pohľadu rozvoja cestovného ruchu, najmä pre turistiku, sú hlavne v lokalite pohoria Vtáčnik, Rokoš a Veľká skala.

V dôsledku pomerne zložitého geomorfologického vývoja má prievidzský okres aj pestré a zaujímavé zloženie fauny. Vyskytuje sa tu viacero vzácných a chránených druhov živočíchov. V súvislosti s ukazovateľom živočíšstva je vhodné spomenúť aj priaznivú podmienku okresu pre rybolov i napriek relatívne silnému znečisteniu stavu rieky Nitra. Okres disponuje širokým výskytom kaprových a pstruhových rýb a možnosť športového rybolovu poskytujú vodné nádrže v Nitrianskom Rudne, Kanianke a Lazanoch. Zaujímavou atrakciou okresu z hľadiska cestovného ruchu sú aj viaceré poľovné revíry s množstvom krásnych prírodných zákutí s bohatým zastúpením zveri, ktoré lákajú množstvo poľovných turistov.

V atraktívnom prostredí okresu Prievidza, poskytujúcom príležitosti k turistike, športu, relaxácii, sú za účelom zachovania najhodnotnejších častí prírody s pôsobivými výtvarmi a s jedinečnými zástupcami fauny a flóry k dispozícii viaceré chránené územia, niektoré z nich sprístupnené náučnými chodníkmi.

Celkovú atraktivitu územia dotvárajú aj významné kultúrno-historické pamiatky v oblasti kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu. Návštevníkov okresu najviac priťahuje dominanta širokého okolia – Národná kultúrna pamiatka Bojnický zámok, ďalej sú to sakrálne stavby nachádzajúce sa takmer v každej obci, zachované kaštiele, kúrie, pamiatkové zóny a historické parky. Technické pamiatky a pamiatky ľudovej architektúry umožňujú spoznávať architektúru a charakteristický spôsob života v oblasti. Niektoré z pamiatok (hrady, kaštiele, kúrie) neslúžia svojmu účelu, avšak napomáhajú k stvárneniu dominant jednotlivých obcí.

Ku kultúrnohistorickým zariadeniam vytvárajúcim možnosti pre rekreačné využitie patrí najmä Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Múzeum národnej kultúry v Bojniciach

a galéria Regionart v Prievidzi, ktoré sa vyznačujú bohatosťou historických zbierok a výstavami umenia.

Organizované podujatia kultúrneho zamerania vytvárajú podmienky pre širokú základňu účastníkov cestovného ruchu. Umožňujú bližšie spoznávať pamätihodnosti a prírodné krásy v rámci podujatia Zlatá prievidzská cesta, tiež oživiť tradičnú ľudovú kultúru v rámci Hornonitrianskych folklórnych slávností alebo sa vrátiť do dejín s historickými prekvapeniami prostredníctvom na Slovensku obľúbeného Medzinárodného festivalu duchov a strašidiel.

Okres Prievidza disponuje bohatým prírodným aj kultúrno-historickým potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu. Ale iba samotná existencia týchto daností nezaručuje tomuto územiu úspešný ďalší rozvoj v cestovnom ruchu. Je potrebné, aby bol existujúci prírodný a kultúrno-historický potenciál dostatočne využívaný pri rešpektovaní udržateľného rozvoja. Dôležité je, aby sa tieto prírodné a kultúrno-historické atraktivity vo väčšej miere stali súčasťou regionálneho produktu cestovného ruchu a aby bola zabezpečená ich účinná propagácia a ponuka pre domácich aj zahraničných návštevníkov. Súčasťou podpory k rozvoju cestovného ruchu je tiež vypracovanie marketingovej stratégie a získania dostatku finančných prostriedkov nevyhnutných pre rozvoj, aby sa tento okres dokázal lepšie presadiť na trhu cestovného ruchu aj prostredníctvom vytvorenia dobrých partnerských vzťahov doma i v zahraničí a poskytovaním kvalitných služieb.

Na záver je možné konštatovať, že okres Prievidza so svojim prírodným a kultúrno-historickým potenciálom má veľmi vhodné podmienky pre jeho rekreačné využívanie a cestovný ruch. Je však potrebné venovať zvýšenú pozornosť práve kultúrno-historickému potenciálu okresu, o ktorý je medzi návštevníkmi veľký záujem, ale zároveň zvýrazniť aj prírodný potenciál a možnosti jeho využitia v cestovnom ruchu. Dôkazom toho sú v práci uvedené aj návrhy na využitie výsledkov. V nich sú načrtnuté možnosti zlepšenia vo využití rekreačného potenciálu, ako aj nové myšlienky a príležitosti v oblasti rozvoja cestovného ruchu v okrese.

Zoznam použitej literatúry

1. BAĎURÍKOVÁ, Zita – BENÍČEK, Martin – BRINČÍKOVÁ, Zuzana. a i. 2008. *Ottova praktická encyklopédia Slovensko*. Praha: Ottovo nakladateľství, 2008, 672 s., ISBN 978-80-7360-668-8
2. BALÁŽOVÁ, Eva. – PAPCUNOVÁ, Viera. – JARÁBKOVÁ, Jana. 2007. *Cestovný ruch a samospráva*. Nitra: SPU, 2007, 100 s., ISBN 978-80-80-69-862-1
3. BARAN, Pavel. a i. 1989. *Kultura a hodnoty*. Edícia Prameny, Mladá fronta, 1989, 168 s., ISBN 80-204-0078-8
4. BELAJOVÁ, Anna. – FÁZIKOVÁ, Mária. 2005. *Regionálna ekonomika* (skriptum). Nitra: SPU, 2005, 245 s., ISBN 80-8069-513-X
5. BRTEK, Ján. 1990. *Príroda horného Ponitria*. Martin: Osveta, 1990, 136 s., ISBN 80-217-0181-1
6. BRTEK, Ján. – DAŇO, Štefan. – GÖMÖOVÁ, Oľga. a i. 1976. *Horná Nitra, Vlastivedný zborník VII*. Martin: Osveta, 1976, 440 s.
7. BRTEK, Ján. a i. 1982. *Horná Nitra, Vlastivedný zborník X*. Martin: Osveta, 1982
8. ČILIAK, Ondrej. 2006. *Cesty do minulosti Prievidze*. Vydalo mesto Prievidza, 2006, 44 s., ISBN 80-969577-5-9
9. FEGLOVÁ, Viera. 1995. *Akademická Nitra 1994-medzinárodné sympóziium a študentský folklórny festival Nitra: zborník Tradičná ľudová kultúra a výchova v Európe*. Nitra: Katedra folkloristiky a regionalistiky FHV, VŠg, 1995
10. GAJDOŠ, Ľudovít. – PÉLI, Imrich. 1981. *Prievidza a okolie*. Martina: Osveta, 1981, 180 s.
11. GREGOROVÁ, Anna. 1984. *Múzeá a múzejníctvo*. Martin: Matica slovenská 1984, 308 s.
12. HAMARNEHOVÁ, Iveta. 2008. *Geografie cestovního ruchu Evropa*. Plzeň: Vydavateľství a nakladateľství Aleš Čeňek, 2008, 271 s., ISBN 978-80-7380-093-2
13. HAVRLANT, M. – BUZEK, Ladislav. 1985. *Nauka o krajine a péče o životní prostředí*. Praha: SPN, 1985, 132 s.
14. HUSOVSKÁ, Ľudmila. a i. 1994. *Slovensko. Prechádzky storočiami miest a mestečiek*. Bratislava: Príroda, 1994, ISBN 80-07-00531-5
15. JANKOVIČ, Vendelín. a i. 1984. *Národné kultúrne pamiatky na Slovensku*. Martin: Osveta, 1984, 304 s.+32 s. príloha

-
16. JARÁBKOVÁ, Jana. 2007. *Vybrané kapitoly z cestovného ruchu* (skriptum). Nitra: SPU, 2007, 131 s., ISBN 978-80-8096-950-5
 17. KERÁTOVÁ, Katarína. – STRAKOVÁ - STRIEŠKOVÁ, Mária. 2003. *Die Natur von Prievidza* – informačný materiál (prospekt). Vydalo mesto Prievidza, 2003
 18. KOLNÍK, Peter. – SALAYOVÁ, Eva. – KRAJMEROVÁ, Eva. a i. 2001/2002. *Cestovný lexikón Slovenskej republiky*. Bratislava, 2001/2002, ISBN 80-968306-1-9
 19. KOPŠO, Emil. – GÚČIK, Marián. – MAZÚREK, Jaroslav. a i. 1992. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: SPN, 1992, 320 s., ISBN 80-08-00346-4
 20. KOPŠO, Emil. – GÚČIK, Marián. – PATÚŠ, Peter. – KAŠPAR, Jiří. 1989. *Materiálno – technická základňa cestovného ruchu a spoločného stravovania*. Bratislava: SPN, 1989, 264 s., ISBN 80-08-00070-8
 21. KOREC, Pavol. – LAUKO, Viliam. – TOLMÁČI, Ladislav. a i. 1997. *Kraje a okresy Slovenska*. Bratislava: Vydavateľstvo Q 111, J. C. Hronského, 1997, ISBN 80-85401-58-4
 22. KOVÁČ, Ján. a i. 1970. *Horná Nitra – Vlastivedný zborník V*. Banská Bystrica: Stredoslovenské vydavateľstvo, 1970, 239 s.
 23. KRAJČO, Marián. a i. 1999. *Dolné Vestenice*. Vydal obecný úrad Dolné Vestenice, Prievidza: Alfa print, 1999, 56 s., ISBN 80-968200-2-8
 24. KRAJSKÝ PAMIATKOVÝ ÚRAD TRENČÍN. 2003. *Piaristický kostol Najsvätejšej Trojice a Nanebovzatia Panny Márie v Prievidzi* (prospekt), Hornonitrianske bane: Patria, 2003
 25. KRESÁNEK, Peter. a i. 2009. *Slovensko – Ilustrovaná encyklopédia pamiatok – Historická architektúra, Pamiatky výtvarného umenia, Pamätihodnosti*. Bratislava: Simplicissimus, 2009, ISBN 978-80-969839-0-2
 26. KRIŽANOVÁ, Eva. – PUŠKÁROVÁ, Blanka. 1990. *Hrady, zámky a kaštiele na Slovensku – turistický lexikón*. Bratislava: Šport, 1990, 240 s.+16, ISBN 80-7096-093-0
 27. KUBOVÁ, Anastázia. – VALOVIČ, Dušan. 1990. *Bojnice*. Martin: Osveta, 1990, 96 s., ISBN 80-217-0206-0
 28. LACIKA, Ján. 2008. *1000 zaujímavostí Slovenska*. Bratislava: Ikar, 2008, 384 s., ISBN 978-80-551-1571-9
 29. LAJČIAK, Ján. 1994. *Slovensko a kultúra*. Bratislava: Vydavateľstvo Q111, 1994, 136 s., ISBN 80-85-401-26-6
-

-
30. LALUHA JANICA, Ján. 1996. *Z histórie obce Čavoj*. Vydavateľstvo AMETYST, 1996, 125 s., ISBN 80-967493-4-X
 31. LEIKERT, Jozef. – VOJČEK, Alexander. 2007. *55 najkrajších miest a mestečiek Slovenska*. Bratislava: Príroda, 2007, ISBN 978-80-07-01521-0
 32. LUKAČKA, Ján. – GOGOROVÁ, Magdaléna. – MOKRÝ, Ján. 2006. *Čereňany*. Vydala obec Čereňany, 2006, 241 s., ISBN 80-969597-4-3
 33. MAGULA, Anton. – LUKÁŇ, Jozef. – MACHATA, Augustín. 1999. *Prievidza-Bojnice a okolie – Turistický informátor*. Bratislava: MAPA Slovakia, 1999, 47 s., ISBN 80-88716-70-5
 34. MAJERSKÝ, Eugen. a i. 1979. *Bojnice – stručný sprievodca*. Bratislava: Šport, 1979, 88 s.
 35. MALÁ, Emília. a kol. 1982. *Kultúra v každodennom živote*. Bratislava: Obzor, 1982, 184 s.
 36. MALEČKOVÁ, Katarína. 1999. *Zámok Bojnice*. Múzeum Bojnice: Vydavateľstvo Patria I., 1999, ISBN 80-8060-033-3
 37. MARIOT, Peter. 1969. *Príspevok k metóde výskumu potencie krajiny z hľadiska cestovného ruchu*. Geografický časopis SAV, 1, 1969
 38. MARIOT, Peter. – OČOVSKÝ, Štefan.: *Kotliny Slovenska*. ERPO, Bratislava, 1982, 181 s.
 39. MARIOT, Peter. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: VEDA, 1983, 252 s.
 40. MATÁKOVÁ, Barbora. 2006. *Kostol – symbol kultu a pamäti – Rímskokatolícky kostol sv. Bartolomeja v Prievidzi*. Trenčín: Krajský pamiatkový úrad, 2006, ISBN 80-969541-9-9
 41. MEDVECKÁ, Mária. 2005. Kultúrny potenciál regiónov, kultúrna turistika a regionálny rozvoj. In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov: zborník z medzinárodnej konferencie o tradičnej kultúre*. 2006. Nitra: UKF, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-8050-992-1
 42. MIKLÓS, Ladislav.- IZAKOVIČOVÁ, Zita. 1997. *Krajina ako geosystém*. Bratislava: VEDA, SAV, 1997, 153 s., ISBN 80-224-0519-1
 43. MY- Hornonitrianske noviny – Región magazín (články). 2008, In *Prieboj Prievidza-Handlová-Nováky-Bojnice*, 2008, číslo 47 (24.11-30.11), s. 4-31, ISBN 0231682-X

-
44. ONDREJKA, Kliment. 2001. *Rekordy Slovenska – Príroda*, Geografická encyklopédia. Bratislava: Ministerstvo školstva SR, 2001, 285 s., ISBN 80-8067-047-1
45. ONDREJKOVÁ, Mária. a i. 2011. *Kam dnes/marec 2011– Podujatia na území miest Prievidza, Bojnice a okolia* (informačný bulletin). Vydavateľ: Kultúrne a spoločenské stredisko Prievidza, 2011
46. PAPÁNEK, František. 1977. *Antropické pôsobenie v národnom parku z hľadiska rekreácie, ochrany prírody a krajiny*. Zborník prác o Tatranskom národnom parku, Martin, 1977
47. PÉLI, Imrich. a i. 1983. *Prievidza*. Martin: Osveta, 1983, 272 s.
48. PLAČEK, Miroslav. – BÓNA, Martin. 2007. *Encyklopédia slovenských hradov*. Bratislava: SLOVART, 2007, ISBN 978-80-8085-287-0
49. POLÁČIK, Štefan. – BIZUBOVÁ, Mária. – ŠUŇOVÁ, Mária. 2003. *Základy geografie a geografia Slovenska* (Vysokoškolské učebné texty). Nitra: Vydala Katedra manažmentu kultúry a turizmu UKF, 2003, 189 s., ISBN 80-8050-635-3
50. POTOČNÁ, Eva. 2007. *Slovensko - Pohľadnice s charizmou času – mestá*. Poprad: Vydavateľstvo Región, 2007, ISBN 80-969344-3-0
51. RAJČÁKOVÁ, Eva. 2005. *Regionálny rozvoj a regionálna politika*. UK, Bratislava, 2005, 120 s., ISBN 80-223-2038-2
52. REMIAŠOVÁ, Marta. a i. 1988. *Horná Nitra, Vlastivedný zborník XIII*. Martin: Osveta, 1988, 212 s.
53. REMIAŠOVÁ, Marta. 1996. *Kamenec pod Vtáčnikom*. Vydavateľstvo Patria Prievidza (obecný úrad), 1996, ISBN 80-967613-3-1
54. *Retrospektívny lexikón obcí okresu Prievidza*. 1987. Vydalo Okresné oddelenie Slovenského štatistického úradu Prievidza, 1987, 223 s.
55. ROUBAL, Radek. 1984. *Slovensko (Sprievodca)*. Bratislava: Šport, 1984, 192 s.
56. SEDLÁK, František. – MELNÍKOVÁ, Marta. – ĎURINA, Andrej. 1976. *Nováky kedysi a dnes*. Martin: Osveta, 1976, 188 s. + 4 príloha
57. STREĎANSKÝ, Jozef. a i. 1999. *Krajinné plánovanie* (skriptum). Nitra: SPU, 1999, 178 s., ISBN 80-71347-585-3
58. STREĎANSKÝ, Jozef. – ŠIMONIDES, Ivan. 1995. *Tvorba krajiny* (skriptum). Nitra: SPU 1995, 104 s., ISBN 80-7137-224-2
59. STRIEŽENEC, Marián. a i. 2008. *Trenčiansky samosprávy kraj – obrázky kraja*. Košice, 2008, ISBN 978-80-969347-9-9
-

-
60. SÜLE, Peter. a i. 2005. *Encyklopédia miest a obcí Slovenska*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo PS-Line, 2005, ISBN 80-969388-8-6
61. SUPUKA, Ján. – BRTEK, Ján. a i. 1966. *Horná Nitra, Vlastivedný zborník III*. Stredoslovenské vydavateľstvo, 1966
62. ŠALGOVIČOVÁ, Jana. a i. 1986. *Kultúra a spoločnosť*. Bratislava: Nakladateľstvo Pravda, 1986, 344 s.
63. THIRY, Karol. 1981. *Dejiny umenia*. Bratislava: SPN, 1981, 236 s.
64. THURZO, Igor. 2005. Ľudová architektúra, jej miesto a funkcia v priestore (regióny). In *Tradičná kultúra, turizmus a rozvoj regiónov: zborník z medzinárodnej konferencie o tradičnej kultúre*. 2006. Nitra: UKF, Filozofická fakulta, 2006. ISBN 80-8050-992-1
65. TKÁČ, Michal. a i. 1999. *Mestá a obce Slovenska – Profily*. Košice: DONATUS, 1999, 281 s., ISBN 80-967678-2-8
66. TOUŠEK, Václav. – KUNC, Josef. – VYSTOUPIL, Jiří. a i. 2008. *Ekonomická a sociálna geografia*. Plzeň: Aleš Čeňek, 2008, 411 s., ISBN 978-80-7380-114-4
67. VÁLEK, Igor. 2004. *Malý lexikón kultúrnych pamiatok – Slovenská republika*. Vydavateľstvo Knižné centrum, 2004, ISBN 80-8064-184-6
68. VAŇO, Ivan. – KUBOVÁ, Anastázia. – GÉCZYOVÁ, Iveta. – BIELIKOVÁ, Jana. a i. 1998. *Prievidza nepoznaná*. Vydavateľstvo Patria I., 1998, ISBN 967-854-7-8
69. WEISS, Pavol. – JANKOVIČOVÁ, Milana. – KURČOVÁ, Eva. 2005. *Regionalizácia cestovného ruchu v Slovenskej republike*. Bratislava: MH SR, 2005, 114 s.
70. WOLFOVÁ, Daniela. 2003. *Estetika a kultúra* (skriptum). Nitra: SPU, 2003, 100 s., ISBN 80-8069-257-2
71. ZOLOTAJA PRIEVIDZKAJA – *Sprievodca* (informačný materiál). 2005. Prievidza: Turisticko-informačná kancelária, 2005, ISBN 978-80-969316-9-9

Zákony

1. Zákon č. 206/2009 Z.z. o múzeách, galériách a ochrane predmetov kultúrnej hodnoty z 28. apríla 2009
2. Zákon č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu z 19. decembra 2001
3. Zákon č. 517/1990 o územnom a správnom členení Slovenskej republiky z 22. novembra 1990

Internetové zdroje

1. *Oficiálna stránka regiónu Horná Nitra* [online]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.hornanitra.sk>>
2. *Oficiálna stránka mesta Prievidza* [online]. [cit. 2011-02-15]. Dostupné na internete: <<http://www.prievidza.sk>>
3. *Mestá Slovenska – Horná Nitra* [online]. [cit. 2011-04-04]. Dostupné na internete: <<http://www.krasy-slovenska.eu/articles/search>>
4. *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Prievidza 2007-13*[online]. [cit. 2011-01-19].
Dostupné na internete: <<http://www.prievidza.sk/dokumenty/analiza/1.pdf>>
5. *Marketingová stratégia rozvoja cestovného ruchu na Hornej Nitre* [online]. [cit. 2011-03-20]. Dostupné na: <<http://www.hornanitra-info.sk/strategia-rozvoja-cestovneho-ruchu.phtml?id5=3420>>
6. *Informačná databáza o území v pôsobnosti okresov Prievidza a Partizánske* [online]. [cit. 2011-01-17]. Dostupné na internete:
<http://www.projecteu.org/spaw2/uploads/files/informacna_databaza_pd_pa_2010.pdf>
7. *Demografické ukazovatele o okrese Prievidza v rokoch 1996 – 2007* [online]. [cit. 2011-04-08]. Dostupné na internete:
<<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=12562>>
8. *Pamiatky Prievidze a okolia* [online]. [cit. 2011-02-17]. Dostupné na internete:
<<http://www.skrz.sk/prievidza--a13-46-0-6-0-0-sk.htm>>
9. *Cestovný informátor Slovensko 2011* [online]. [cit. 2011-02-18]. Dostupné na internete:<<http://www.cestovnyinformator.sk/show/okres/lang/sk/okresId/28/okres/prievidza>>

Prílohy

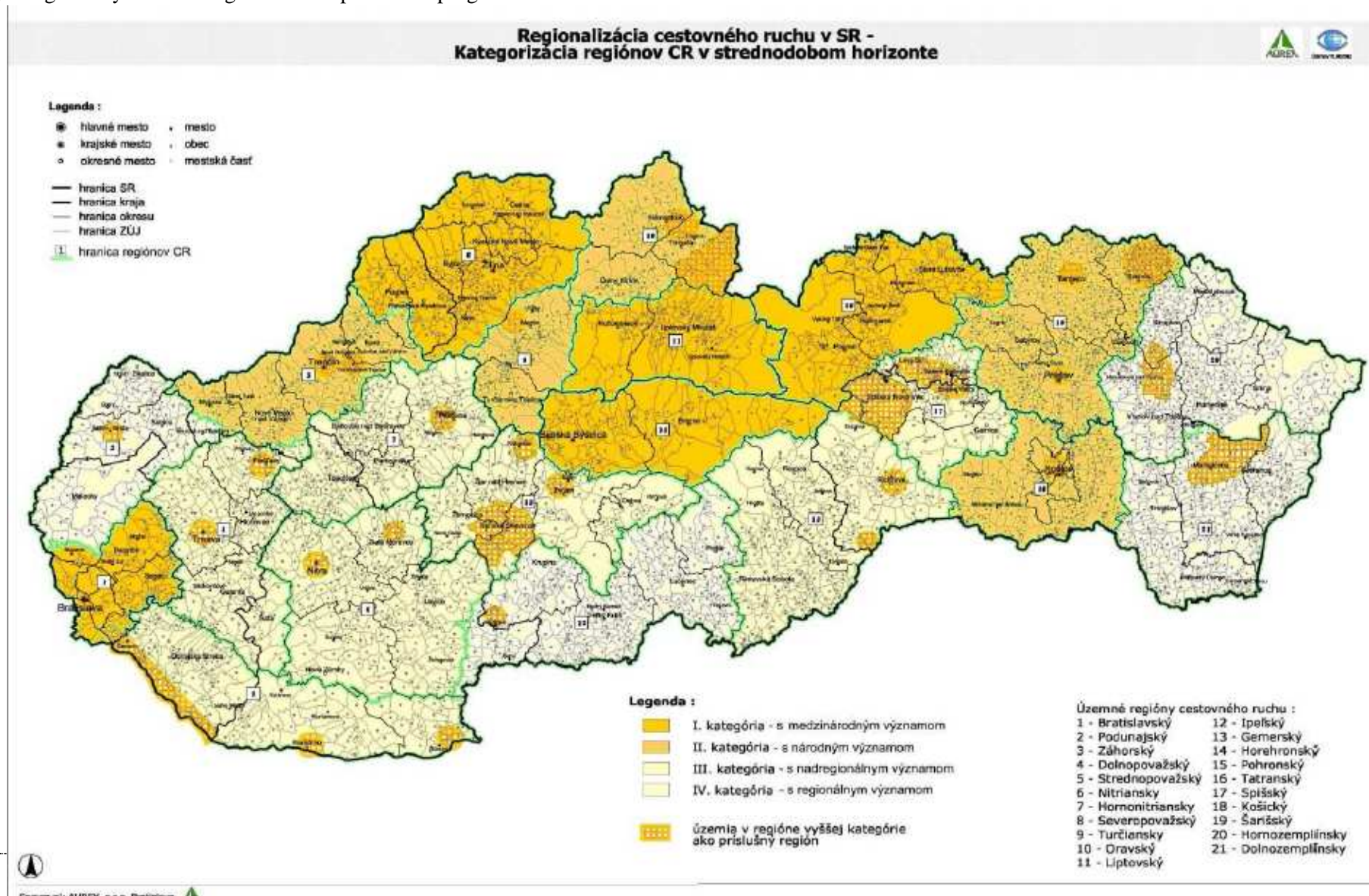
Príloha č. 1 Typy reliéfu podľa priemerných relatívnych výšok vertikálnej členitosti

typy reliéfu	relatívne výškové stupne v m/3,14 km ²
1-roviny	0-30
2-pahorkatiny	31-100
3-nižšie vrchoviny	101-180
4-vyššie vrchoviny	181-310
5-nižšie hornatiny	311-470
6-vyššie hornatiny	471-640
7-veľhornatiny	640 a viac

Zdroj: Miklós, Izakovičová, 1997

Príloha č. 2 Regionalizácia CR v SR

Zdroj: Programový manuál Regionálneho operačného programu

Príloha č. 3 Mapa obcí okresu Prievidza

Zdroj: http://www.projecteu.org/spaw2/uploads/files/informacna_databaza_pd_pa_2010.pdf

Príloha č. 4 Vodná nádrž Nitrianske Rudno

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 5 Vodná nádrž Kanianka

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 6 Poniklec veľkokvetý

Zdroj: <http://www.biospotrebitel.sk/>

Príloha č. 7 NPR Rokoš

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 8 NPR Veľká skala

Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/45460749>

Príloha č. 9 NPR Vyšehrad

Zdroj: http://hiking.sk/hk/ga/19604/ziar-vyhľad_z_vysehradu.html

Príloha č. 10 PR Biely kameň

Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/42314263>

Príloha č. 11 PR Temešská skala

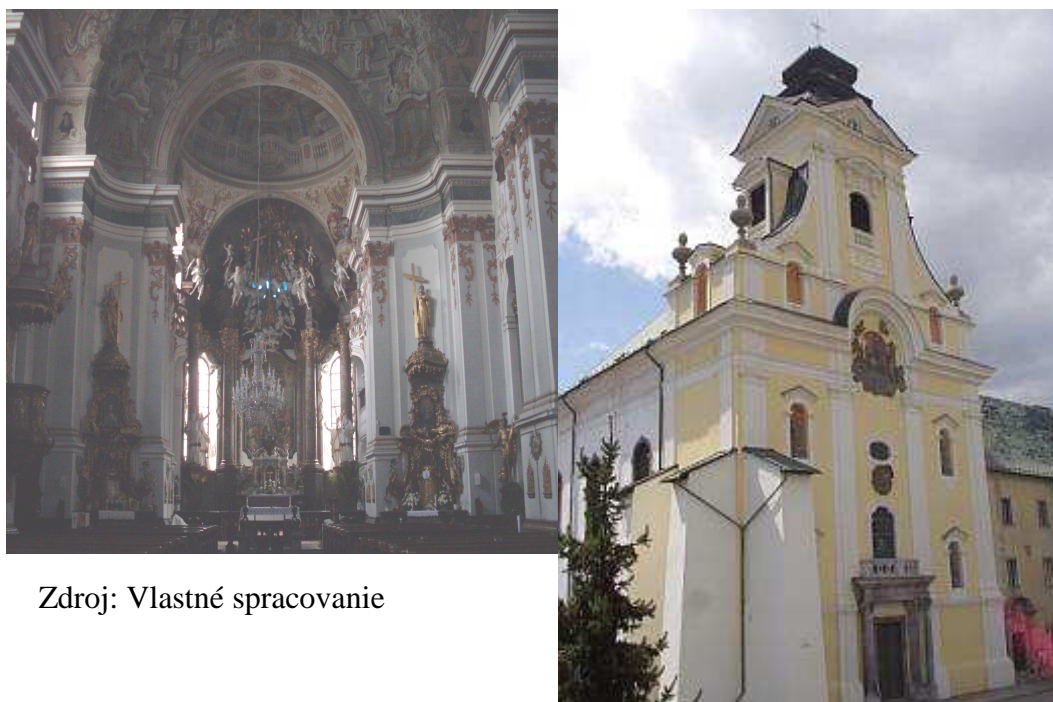
Zdroj: http://www.nahuby.sk/obrazok_detail.php?obrazok_id=34423

Príloha č. 12 NPP Prepoštská jaskyňa

Zdroj: <http://www.treking.cz/regiony/prepostska-jaskyna.htm>

Príloha č. 13 Piaristický kostol Najsvätejšej Trojice v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 14 Farský kostol sv. Bartolomeja apoštola v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 15 Kostol Nanebovzatia Panny Márie v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 16 Kostol sv. Mikuláša biskupa v Porube

Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/25522942>

Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/25522942>

Príloha č. 17 Zámok Bojnice

Zdroj: Vlastné spracovanie

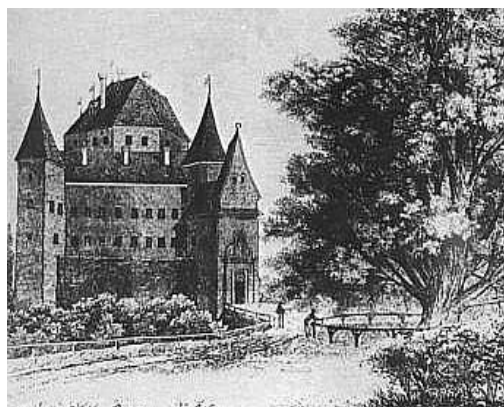

Príloha č. 18 Bojnický zámok -
Pohľad na juhozápadnú stranu z roku 1860

Zdroj: KaSS Prievidza

Príloha č.19 Pohľad na vstupnú časť
zo začiatku 19. storočia

Zdroj: KaSS Prievidza

Príloha č. 20 Kaštieľ v Čereňanoch

Zdroj: <http://www.slovenskehrady.sk/?show=object&which=Cerenany>

Prílohy č. 21,22 Renesančný a barokový kaštieľ v Zemianskych Kostol'anoch

Zdroj: <http://www.panoramio.com/photo/25196387>

Príloha č. 23 Kaštieľ v Bystričanoch

Príloha č. 24 Kaštieľ v Diviackej Novej Vsi tzv. Mačací zámok

Zdroj: <http://www.bystricany.sk/?stranka=obec>

Zdroj: <http://www.slovenskehrady.sk/>

Príloha č. 25 Rušňové depo v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 26 Hornonitriansky banský skanzen baňa Cigel'

Zdroj: <http://www.banskyskanzen.sk/>

Príloha č. 27 Pomník padlým SNP v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 28 Súsošie sv. Cyrila a Metoda v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 29 Trojičný stĺp a snečné hodiny

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 30 Ľudový dom R. Haronika vo Vyšehradnom

Zdroj: <http://prievidza.sme.sk>

Príloha č. 31 Hornonitrianske múzeum v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 32 Galéria Regionart v Prievidzi

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 34 Medzinárodný festival duchov a strašidiel v Bojniciach

Zdroj: <http://www.slovakia.travel/Photo/Album/Detail.aspx?l=1&idf=100>

Príloha č. 33 Tradičné mestské podujatia v Prievidzi

Január	Ples mesta – DK Prievidza
Február	Literárny festival – HNK Prievidza
Marec	Stančekova Prievidza – ZUŠ L. Stančeka Prievidza Medzinárodná konferencia o CR – DK Prievidza
Apríl	Pietny akt kladenia vencov – Námestie slobody Hviezdoslavov Kubín – RKC v Prievidzi Budenie jari – Prievidza Veľká noc ako maľovaná – HNK Prievidza
Apríl – máj	Medzinárodný festival duchov a strašidiel - Zámok Bojnice
Máj	Deň matiek – DK Prievidza Ulička remesiel – Námestie slobody Prievidzské mestské dni – Námestie slobody
Máj - Jún – Júl – August – September	Bojnické kultúrne leto
Jún	Deň detí – Námestie slobody Mládež spieva – DK Prievidza Hornonitrianske folklórne slávnosti – Lesopark Prievidza Dialógy majstrov – Galéria RKC v Prievidzi
Júl	Cyrilo-metodské dni – Námestie slobody
Júl – August	Prázdninové stredy – HNM Prievidza
August	Pietny akt kladenia vencov – Námestie slobody
September	Prievidzský jarmok – Námestie J. C. Hronského Prievidza a priľahlé ulice
Október	Mesiac úcty k starším – DK Prievidza
December	Príchod Mikuláša do Prievidze – Námestie slobody Predvianočné trhy Vianočný program – Športová hala Silvester na námestí – Námestie slobody

Zdroj: Vlastné spracovanie

Príloha č. 35 ZNAČKOVANÉ TURISTICKÉ TRASY V REGIÓNE HORNÁ NITRA

Červená značka	Dĺžka
Uhrovec - Rokoš - Čierny vrch	
- Čierna hora – Homôlka	38 km
Čičmany - Fačkovské sedlo - Závozy	
- Vyšehradské sedlo - Chrenovské lazy	
- sedlo pod Vysokou	60,5 km
Veľké Pole - Vtáčnik - Handlová	37 km
Bojnice – Magura – sedlo Javorinky	29,5 km

Modrá značka	
Diviacká Nová Ves – Uhrovské Podhradie	12 km
Hornoveská dolina – Suchá hora	6 km
Nedožery – Jasenovce	11 km
Chrenovec – Chrenovské lazy	6 km
Nitrianske Rudno – Kanianka	13 km
Ráztočno – Sklené pri Handlovej	9 km
Chvojnica – Čavoj	8 km
Dérerov mlyn – Vtáčnik – Bystričany	29 km
Cígeľ – Biely Kameň	6 km

Zelená značka	
Horné Vestenice – Uhrovské Podhradie	10 km
Nitrianske Rudno – Kšinná	13 km
Závada – Valaská Belá	11 km
Horná Ves – Bystričianska dolina	11 km
Lehota pod Vtáčnikom – Vtáčnik – Kľak	15,5 km
Čičmany – Nitrianske Pravno	
- Vyšehrad – Jasenovce	25 km
Prievidza – Handlová	16 km
Handlová – sedlo pod Vysokou	6 km
Poruba – Magura – Gápeľ	16 km
Bojnice – Bohátka	4 km
Nedožery – Štyri chotáre	9 km

Žltá značka	
Omastina – Nitrianske Rudno	8 km
Čierna Lehota – Smolenica – Valaská Belá	7 km
Oslany – Žarnov – Ostrý Grúň	20 km
Kamenec – Vtáčnik – Prochoť	24 km
Temeš – Magura	7 km
Chata VÚP – Kľak	5 km
Podhradie – Jarabá skala – Kľacká dolina	9 km
Handlová – Bralová skala	8 km
Prievidza – Veľký Gríč	14 km
Prievidzský okruh	13 km
Bojnice – Šútovské sedlo – Plešina	7 km
Sekaniny (Lehota pod Vtáčnikom) – Vrvravá	4 km

Zdroj: Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horná Nitra+vlastné spracovanie

Príloha č. 36 Náučné chodníky okresu Prievidza

Náučný chodník Vtáčnik – je zameraný prírodovedne, ochranársky a historicky. S 11 zastávkami začína v obci Kamenec pod Vtáčnikom. Hlavná trasa má 6 km, ale je možnosť odbočiť na 2 km dlhý chodník. 4 hodinová pešia túra ponúka návštevu lesnej rezervácie Vtáčnik. Buk pod Jaseňovou skalou starý 250 rokov ponúka návštevníkom oddych pod svojimi mohutnými konármi.

Náučný chodník Buchlov – je zameraný prírodovedne a ochranársky. V letných mesiacoch sa môžu turisti vydať z obce Osľany. Počas 3-4 hodín chôdze je možnosť sa zastaviť pri 8 zastávkach. Príroda sa na obojsmernej trase, ktorá má dĺžku 4 km pripravila pre svojich návštevníkov množstvo rastlín (čučoriedka obyčajná) a zaujímavé skalnaté reliéfy v Bystriciánskej doline.

Náučný chodník Rokoš – zameranie trasy je prírodovedné a environmentálne. Začína v Nitrianskom Rudne. Výlet je možno začať aj z iných dedín: Diviacka Nová Ves alebo Diviaky nad Nitricou. 2,5 hodinová trasa v dĺžke 6 km so 4 zastávkami, je nenáročná, vedie okolo Uhrovského gotického hradu. Množstvo rastlín je k zhladnutiu najmä v letných mesiacoch spolu so vzácnymi druhmi plazov (užovka stromová, jašterica zelená).

Školský náučný chodník Kľačno – v obci Nitrianske Pravno je možné sa napojiť na nenáročný chodník, ktorého dĺžka je 4 km a 6 informačných panelov, obohatí vedomosti návštevníkov počas 2 hod. chôdze. Lokalita sa pýši výskytom liečivých rastlín a 6 druhov sýkoriek.

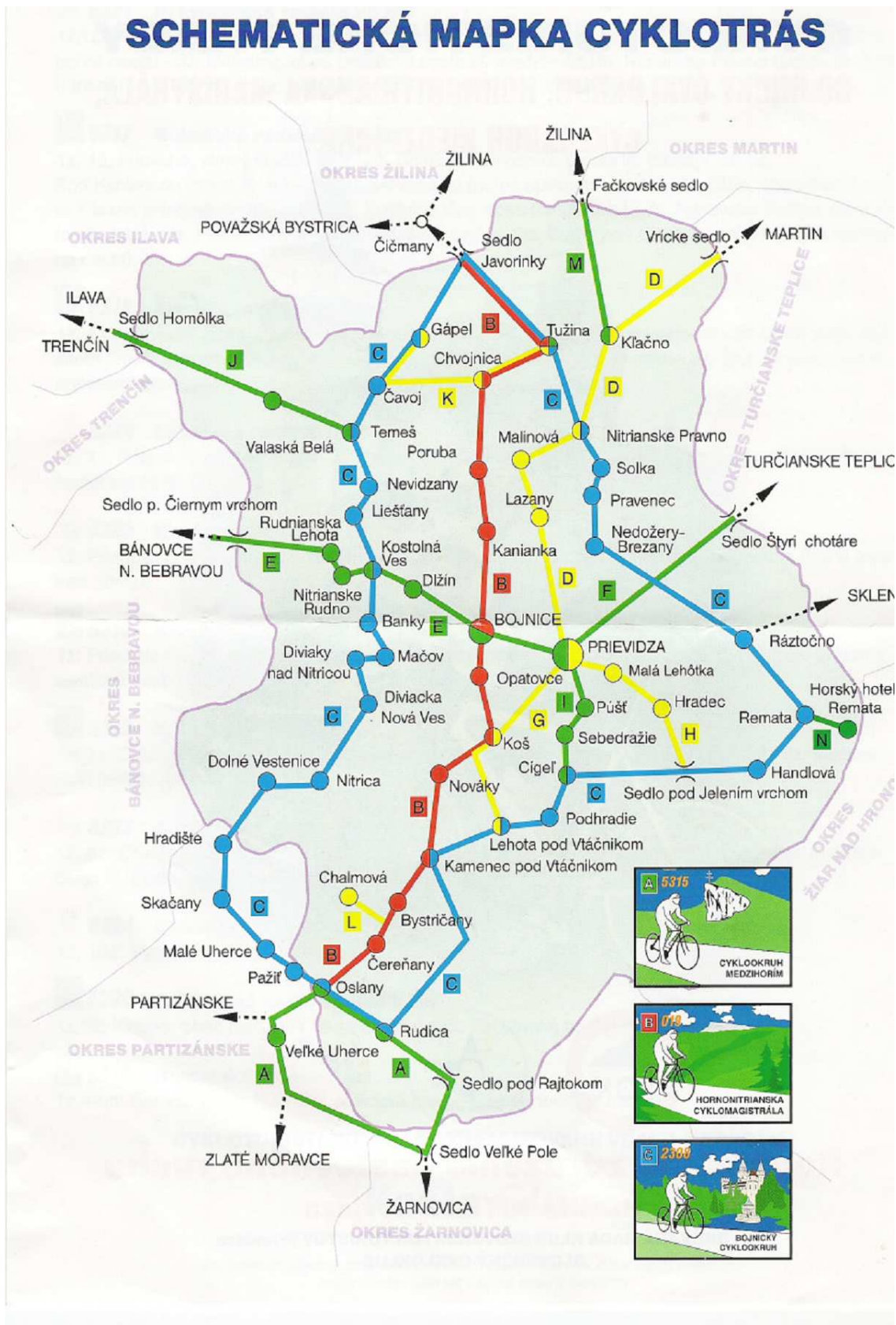
Náučný chodník Vyšehrad – v obci Jasenovo alebo Nitrianske Pravno začína trasa tohto náučného chodníka. Je to nenáročný až stredne náročný chodník so 6 zastávkami a dvojkilometrovou trasou zameranou prírodovedne, historicky a archeologicky. Z pohoria Žiar je dobrý výhľad na okolitú horu a prírodu, v Jasenove je možnosť vidieť pôvodnú ľudovú architektúru.

Zdroj: Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horná Nitra+vlastné spracovanie

Príloha č. 37 Cykloturistické trasy v okrese Prievidza

Číslo cyklotrasy	Názov	Dĺžka	Farba
5315	Cyklookruh Medzihorie	44 km	zelená
019	Hornonitrianska cyklomagistrála	27 km + 25 km	červená
2308	Bojnický cyklookruh	162 km	modrá
8321	Pravnianska radiála	26 km	žltá
5317	Rokošská radiála	27,5 km	zelená
5318	Žiarska radiála	17,5 km	zelená
8320	Lehotská radiála	14 km	žltá
8322	Hradecká radiála	8 km	žltá
5319	Cigeľská spojka	8 km	zelená
5316	Belianska spojka	13 km	zelená
8323	Chvojnická spojka	15 km	žltá
8324	Chalmovská spojka	2,5 km	žltá
5320	Fačkovské sedlo- spojka	8 km	zelená
5316	Rematská spojka	3 km	zelená

Zdroj:<http://www.hornanitra-info.sk/cykloturistika.phtml?id3=24764>

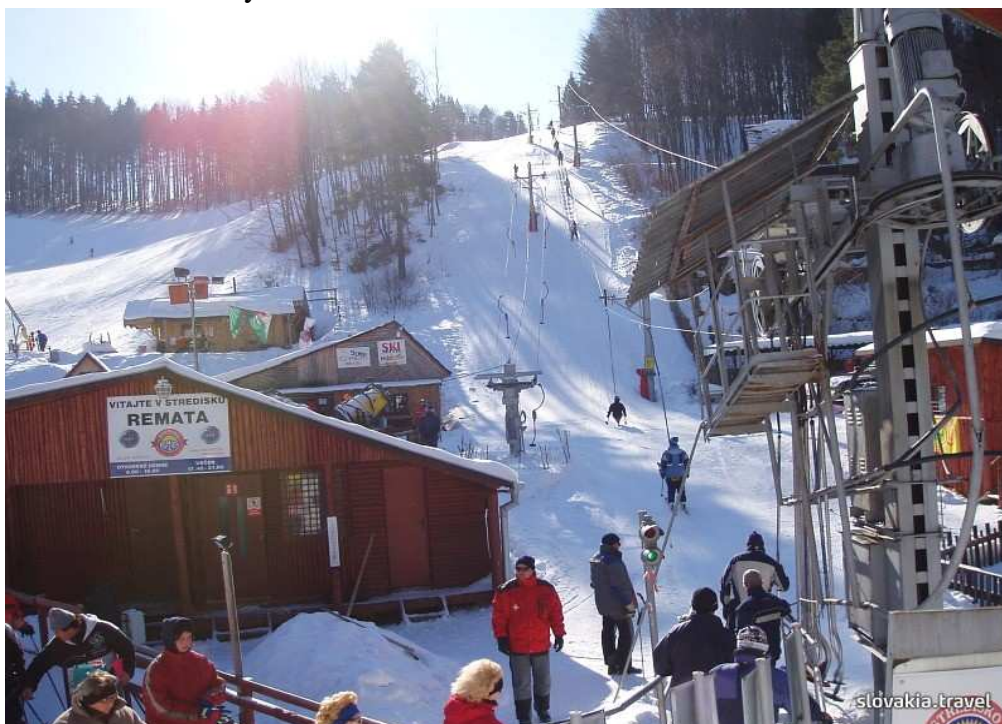
Zdroj: <http://www.cavoj.sk/tlaciva/cyklotrasy.pdf>

Príloha č. 39 Vodný svet Sebedražie pri Prievidzi

Zdroj: <http://www.sme.skwww.geocaching.sk/geocache-detail.php?id=1526755>

Príloha č. 40 Lyžiarske stredisko Ski TMG Remata

Zdroj: <http://www.slovakia.travel/imagegallery.aspx?l=1&smi=8057&io=98038&igo=57997>

Príloha č. 41 Lyžiarske stredisko Ski Poruba

Zdroj: <http://prespat.cz/slovensko/zajimavost.php?zaj=2>

Príloha č. 42 Lyžiarske stredisko Fačkovské Sedlo

Zdroj: http://www.travelguide.sk/svk/ubytovanie/horna-chata_54016_0_1.html
